

K. III.
7298

G.T.K.

FUNDAȚIA CULTURALĂ PRINCIPELE CAROL
CĂMINUL CULTURAL „CETATEA ALBĂ”

Almanah

CETATEA ALBĂ

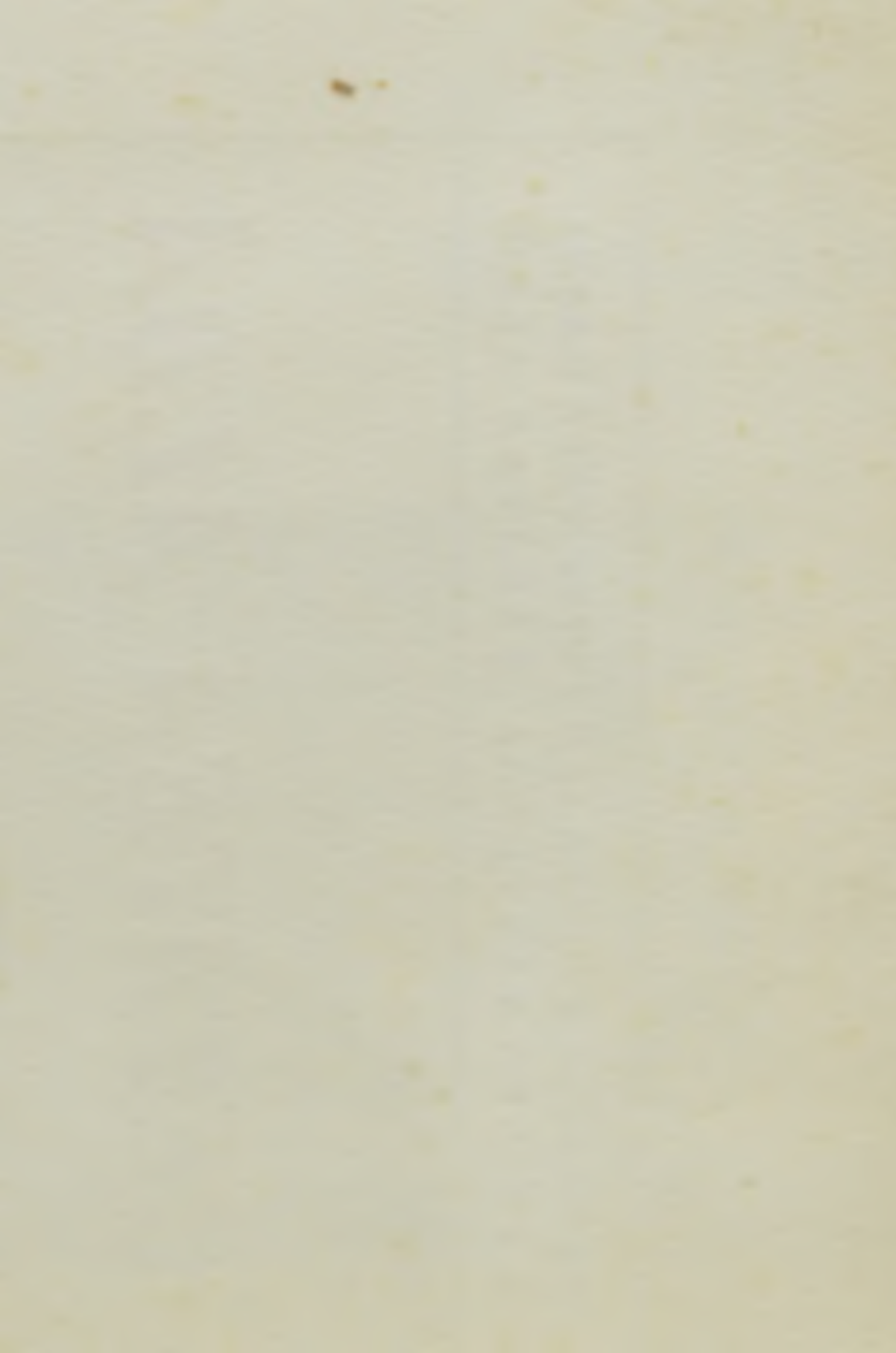
Z E C E A N I D E L A R E A L I P I R E

9 APRIL 1918
9 APRIL 1928

23.381

TIPOGRAFIA FUNDAȚIEI CULTURALE PRINCIPELE CAROL
STRADA LATINĂ, 10 — BUCUREȘTI

FUNDAȚIA CULTURALĂ PRINCIPELE CAROL
CĂMINUL CULTURAL „CETATEA ALBĂ”

CETATEA ALBĂ

Z E C E A N I D E L A R E A L I P I R E

9 APRIL 1918
9 APRIL 1928

23.381

TIPOGRAFIA FUNDAȚIEI CULTURALE PRINCIPELE CAROL
STRADA LATINA, 10 — BUCUREȘTI

K. III.

7298

R E G E L E.

După moartea REGELUI FERDINAND I, s'a urcat pe tronul țării, în ziua de 20 Iulie 1927, M. S. REGELE MIHAIU I, născut la 25 Octombrie 1921.

MIHAIU I

Regele tuturor Românilor

El e fiul fostului Principe Moștenitor CAROL (născut la 1893) și al Domniței ELENA a Greciei.

Să ni-l ție Dumnezeu sănătos pentru binele și propășirea Neamului Românesc.

REGENȚA.

Fiindcă ***Măria Sa Regele Mihaiu***, n'are încă vârsta trebuitoare pentru a chibzui singur asupra treburilor țării, până ce va împlini 18 ani, în numele lui chibzuesc trei persoane alese de reprezentanții națiunii, în ziua de 4 Ianuarie 1926.

Ele alcătuiesc ***Regența*** care ține locul Regelui.

În Regență intră :

Alteța Sa Regală Principele NICOLAE, fiul răposatului Rege și al Reginei-Mamă ***MARIA***. E născut la 5 August 1903; ***Sanctitatea Sa MIRON CRISTEA***, patriarhul bisericii române; D-l ***G. BUZ-DUGAN***, fost prim-președinte al Curții de Casație.

LUMINĂ, FRAȚILOR, LUMINĂ!

Cine bâjbăe prin întuneric, în întuneric se va pierde, înghițit de prăpăștiile lui.

Cine se slujește de întuneric, de întuneric să piară și să nu se învrednicească de mila lui Dumnezeu.

Prin lumină s'a făcut cerul și pământul; prin lumină trăesc popoarele.

De aceea, văzând întunecimile, cari înconjură neamul nostru de pretutindenți, să zicem până la ultima suflare :

LUMINĂ, FRAȚILOR, LUMINĂ!

Și lumina prin școală și prin carte vine, fraților Români!

IANUARIE (31 zile)
ziua are 10 ore, noaptea 14

1. Duminica înaintea Botezului.

D.	1	† Sf. Vasile
L.	2	Păr. Silvestru
M.	3	Sf. Gordie
M.	4	Sob. 70 Apostoli
J.	5	Sf. Theopemt (post mare)
V.	6	† Botezul Domnului
S.	7	† Sf. Ioan Botezătorul

2. Duminica după Botezul Domn.

D.	8	Cuv. Domnica
L.	9	Mart. Polieuct
M.	10	M. Grigorie Episcop.
M.	11	Cuv. Teodosie
J.	12	M. Tatiana
V.	13	Sf. Ernil și Stratonie.
S.	14	Cuv. Sf. ucisi în Sinai

3. Duminica 29 după 50-me, a celor 10 leproși.

D.	15	Sf. Pavel T.
L.	16	Lațul Sf. Petru
M.	17	Cuv. Antonie
M.	18	Sf. Atanasie și Ciril
J.	19	Cuv. Macarie
V.	20	Sf. Eftimie
S.	21	Sf. Maxim

4. Duminica 32 după 50-me, a lui Zahei.

D.	22	Ap. Timotei
L.	23	Sf. Clement
M.	24	† Cv. Xenia
M.	25	Păr. Grigorie Teogolul
J.	26	Cuv. Xenofont
V.	27	Sf. Ioan Christostom
S.	28	Sf. Efrem Sirul

5. Duminica 17 după 50-me, a Hananeicii.

D.	29	Ad. mnaște Sf. Ignat
L.	30	† Sf. Vasile Gr. și Ioan
M.	31	Sf. Doctori Kir și Ioan

TREBILE GOSPODĂREȘTI

Suntem în toiul iernei. Omul harnic își găsește treabă și acasă ; iar cel ce n'are ce lucra, e păcat să șadă. Să caute de lucru, că vremea-i bani. In unele părți, oamenii fac rogojini, coșuri (coșărci), pălării de pae, greble, țăpoae, frânghii, mături, și iau bune parale.

Cine are vite, să le cate cu hrană și apă la vreme, că vita-i puterea gospodăriei și belșugul casei. Când e ger să aibă așternut de ajuns că altfel le-atinge gerul. Să aibă un adăpost bun și călduros c'atunci vita se ține în carne și nu mănâncă așa mult. Când e soare și vremea mai domoală, scoate vitele afară și deschide ușa la grajd ca să se aerisească.

Paserile să aibă curățenie și căldură. Găinele cari sunt ținute la căldură, ouă.

Cară gunoiul pe câmp. Il poți chiar împrăștia.

In sărbători du-te la biserică. Așa-i creștinește. Iar când n'ai ce face, ia o carte și stai de vorbă cu dânsa. Nu te prea duce la crâșmă, că nu-ți face cinste.

FEBRUARIE (29 zile)
ziua are 11 ore noaptea 13

M.	1	M. Trifon
J.	2	† <i>Intâmpinarea Domnului</i>
V.	3	Sf. Simeon
S.	4	Cuv. Păr. Isidor

6. Dumineca 33 după 50-me.

D.	5	M. Agafia
L.	6	Vucol Episcopul
M.	7	Cuv. Păr. Partenie
M.	8	M. Teodor Stratilat
J.	9	Sf. M. Nichifor
V.	10	M. Haralambie
S.	11	M. Vlasie

7. Dumineca 34, după 50-me, a Fiului risipitor (vârstată)

D.	12	Păr. Meletie Arh.
L.	13	Sf. Maxim, Zoia
M.	14	Cuv. Axentie
M.	15	Ap. Onisim
J.	16	Sf. M. Pamfilie
V.	17	M. Teodor Tiron
S.	18	Sf. Leon (<i>dom. morti</i>)

8. Dumineca 35 după 50-me, a lăsatului sec de carne (albă)

D.	19	Sf. Arhip (<i>lăsat sec carne</i>)
L.	20	Păr. Leon
M.	21	Cuv. Thimoteiu
M.	22	Sf. Atanasie (<i>harti</i>)
J.	23	M. Policarp
V.	24	Afl. Cap. Sf. Ioan (<i>harti</i>)
S.	25	Păr. Tarasie

9. Dumineca 36 după 50-me. a lăsatului sec de brânză, a iertărei

D.	26	Păr. Porfirie (<i>lăs. sec brânză</i>)
L.	27	Păr. Procopie (<i>începe postul</i>)
M.	28	Cuv. Vasile
M.	29	Sf. Cassian Romanul

TREBILE GOSPODĂREȘTI

Gospodarul trebăluște pe lângă casă. Are mare grijă de vite. Le caută cu hrană și apă la vreme, le pune așternutul gros, mai ales când e ger ; le scoate afară când e soare. Apoi cară mereu gunoiul pe câmp.

Când e mai cald, culege omizile din pomi, rătează crengile uscate. Dacă zăpada e puțină, face grămezi la rădăcina pomilor ca să mai întârzie înflorirea prea de vreme. Strânge mlădițe de altoit și le pune în beciu în nisip.

Apoi își pregătește uneltele, căci de-acum timpul merge spre primăvară.

LĂCUSTA PUȚIN TRĂEȘTE DAR MARE PAGUBĂ FACE

MARTIE (31 zile)
ziua are 12 ore, noaptea 12.

J.	1	Cuv. Evdochia
V.	2	Sf. M. Teodot
S.	3	Cuv. Eutrociu

10. Dumineca 1 din post, a Ortodoxiei

D.	4	M. Gherasim
L.	5	M. M. Conon
M.	6	Sf. 42 Mart. din Amoreaia
M.	7	M. Efrem
J.	8	Cuv. Teofilact
V.	9	Sf. 40 de Mucenici
S.	10	M. Codrat (<i>nom. mortilor</i>)

11. Dumineca 2 din post, sf. Grigorie palama

D.	11	Sf. Sofronie
L.	12	Sf. Theofan
M.	13	Ad. m. Păr. Nichita
M.	14	Cuv. Benedict
J.	15	M. Agapie
V.	16	M. Savin
S.	17	Sf. Alexe (<i>nom. morti</i>)

12. Dumineca 3 din post, închinarea sf. Cruci

D.	18	Sf. Chiril
L.	19	M. Crisant
M.	20	Mc. Matrona
M.	21	Sf. Iacov Mărt. ($\frac{1}{2}$ postului)
J.	22	Mc. Drosida
V.	23	Cuv. Nikon
S.	24	Cuv. Zaharia (<i>nom. morti</i>)

13. Dumineca 4 din post, Ioan scărarul

D.	25	† Buna Vestire Sf. Pelaghia
L.	26	Sobor Gavril
M.	27	M. Matrona
M.	28	Sf. Ilarion cel Nou (<i>denie</i>)
J.	29	M. Episcopul (<i>canon. mare</i>)
V.	30	Sf. Ioan Scărarul (<i>denie</i>)
S.	31	M. Ip. Episcopul (<i>acatist</i>)

TREBILE GOSPODĂREȘTI

Se începe lucrul pământului. Pregătește-ți plugul. și cu nădejdea în Dumnezeu ară și seamănă din bună vreme. Cine are arătură de toamnă, o duce bine. Seamănă în mustul omătului orzul, grâul, secara de primăvară și chiar ovăzul. Ia aminte că luna viitoare, de cele mai multe ori, e secetoasă. În orz și ovăz dă trifoiu ori lucernă. Pune-ți la loc gras și vre-o 2—3 prăjini de sfecle pentru vite. Culege omizile, strânge și greblează gunoalele din grădini să crească iarbă.

Vitele de muncă trebuie ținute cu mâncare bună. Vacile fătate de curând se țin la loc încăpător și bine așternut. Le hrănim bine. Le dăm cartofi ori sfecle tocate ca să sporească laptele.

ACUL II MIC, DAR FACE LUCRURI MARI

„Să lucrăm neconținut, cu gând curat, pentru dezvoltarea tot mai largă a culturii neamului ; să nu cruțăm nici timp nici muncă pentru a cunoaște cât

+ REGELE FERDINAND I

mai amănunțit istoria lui ; să cultivăm, să păstrăm cu sfințenie limba noastră, să ne îndeletnicim a-i da în scrierile noastre, prin vorbire, chipul cel mai curat“.

„Pe drumul greu al suferințelor ce le-am străbătut de atâta vreme, ne va călăuzi și mai înainte speranța și încrederea în puterile de viață ale scumpului nostru popor“.

REGELE FERDINAND I

APRILIE (30 zile)
ziua are 13 ore noaptea 11.

**14. Dumineca 5 din post,
Maria egipteanca**

D.	1	Maria Egipteanca
L.	2	Sf. Titu
M.	3	Cuv. Nichita
M.	4	Iosif Catichel
J.	5	Sf. Teodul
V.	6	Sf. Evtichie
S.	7	Cv. Achil. (<i>inv. lui Lazăr</i>)

**15. Dumineca 6 din post,
a Floriilor**

D.	8	Ap. Irodion (<i>săp. patim.</i>)
L.	9	M. Eupsichie
M.	10	Ap. Terentie
M.	11	M. Antipa
J.	12	Cuv. Antusa (<i>12 evangh.</i>)
V.	13	Artemon (<i>prohod</i>)
S.	14	Sf. Martin (<i>Sf. Inv.</i>)

**16. Dumineca Invierii Mântuito-
rului, sf. Paști**

D.	15	Sf. Paști
L.	16	Sf. Paști
M.	17	Sf. Paști
M.	18	Cuv. Ioan Ucenicul
J.	19	Ioan dela Lavra
V.	20	Izvorul Tămăduirii
S.	21	Sf. M. Ianuarie

(sfin. luminată)

**17. Dumineca 2 după Paști,
a Tomei**

D.	22	Cuv. Teodor
L.	23	† Sf. Gheor. (<i>Pašt. Blaj.</i>)
M.	24	Sf. Sava
M.	25	Ap. Marcu Evanghelist
J.	26	Mart. Vasile
V.	27	Ap. Simeon Episc.
S.	28	Ap. Iason

**18. Dumineca 3 după Paști,
a Mironosițelor**

D.	29	9 Mart. din Cizic
L.	30	Ap. Iacob

TREBILE GOSPODĂREȘTI

Ce n'ai apucat a semăna în Martie, samăna în April. Ară a doua oară pentru cartofi și pune-i. Mai bine ar fi dacă i-ai pune în rânduri. Incepe a semăna porumbul, ca până în sfântul Gheorghe să fie în pământ. Cu cât va fi mai de vreme, cu atât va porni mai bine și se va coace mai degrabă. Gospodinilor, dați cânepă și in.

Când vezi că mugurii încep ceva-ceva a se desveli și mazăga a pornit, du-te în grădină la altoit.

Ia seama și ară mai adânc. Nu te lua după gura celor ce zic că mai de mult se ară în față cu pluguri de lemn și tot se făcea recolta mai bună decât astăzi. S'au schimbat vremile. Pământul s'a mai săcăuit și nu rodește dacă nu-i lucrat acătărea. Dacă ari adânc, pământul se mai poartă, aerul străbate mai lesne, se scot buruenele, rădăcinele sămănăturilor străbat mai adânc și la o vreme de secetă, n'au nevoie. Toată socoteala la plugărie—e arătură bună.

UN CUIU DACĂ LIPSEȘTE, CARUL SE RĂSTOARNĂ

MAIU (31 zile)
ziua are 15 ore noaptea 9

M.	1	Prof. Ieremia
M.	2	Moaştele Sf. Atanasie
J.	3	Sf. Thimoteiu Maurul
V.	4	Sf. Mart. Pelaghia
S.	5	Mc. Irina

**19. Dumineca 4 după Paşti,
a Slăbănogului**

D.	6	Dreptul Iov
L.	7	Arăt. S-tei Cruci
M.	8	Sf. Ioan Teologul
M.	9	Prof. Isaia
J.	10	Ap. Simon
V.	11	Sf. Mart. Mochie
S.	12	P. Enifanie

**20. Dumineca 5 după Paşti,
a Samarinencii**

D.	13	Mc. Glicheria fecioara
L.	14	Sf. Isidor de Hio
M.	15	Cuv. Pahomie
M.	16	Cv. Teodor
J.	17	Sf. Ap. Andronic
V.	18	Sf. Andrei şi Petru
S.	19	Mart. Patrachie

**21. Dumineca 6 după Paşti,
a orbului**

D.	20	M. Talaleu
L.	21	† Sf. C-tin şi Elena
M.	22	Sf. Mart. Vasilisc
M.	23	Sf. Mihail al Sinadiei
J.	24	† Înălţ Domn. (Z. Eroilor)
V.	25	3-a Afl. Cap. Sf. Ioan
S.	26	Ap. Carp

**22. Dumineca 7 după Paşti, a
părinţilor soborului 1 icumenic**

D.	27	Sf. Terapont
L.	28	Cuv. Nichita
M.	29	M. Teodosia
M.	30	C. Isachie
J.	31	Ap. Ermeu

TREBILE GOSPODĂREŞTI

E luna cea frumoasă ca o floare. Prăşitorii ies la câmp. În alte părţi se prăşeşte cu plugul. Cine mai seamănă şi acum, slabă nădejde de roadă, căci semănătura aceasta e la gâci. Se răsădeşte curechiul (varza) care se udă în toată sara. Se plivesc straturile şi se prăşesc legumele. Popuşoi se prăşesc. Se altoeşte în ochiu (mugure). Oile trebuiesc tunse. Stupii buni încep a roi, de aceea trebuiesc păziţi.

În a doua jumătate a lunii se învie sămânţa de gândaci de mătase. De-acum se începe cositul lucernii şi al trifoiului. Se seceră rapiţa. Se curăţă altoii de crenuşele crescute din rădăcini.

SATUL ARDE DE TĂTARI ŞI TU BEI CU LĂUTARI

IUNIE (30 zile)
ziua ore 16 ore noaptea 8.

V.	1	M. Justin Filozoful
S.	2	Mc. Ioan dela Suceava

23. Dumineca Cincizecimei

D.	3	† <i>Duminica Rusaliilor</i>
L.	4	† <i>Sf. Treime</i>
M.	5	Sf. Doroteiu
M.	6	Visarion și Ilar. (<i>harți</i>)
J.	7	Muc. Teodot
V.	8	Muc. T. Stratilat (<i>harți</i>)
S.	9	Păr. Chiril

24. Dumineca 1 după 50-me, a tuturor sfinților

D.	10	Sf. Timotei
L.	11	Vartolomei (<i>incepe post.</i>)
M.	12	Cuv. Onufrie
M.	13	Mart. Achilina
J.	14	Prof. Elisei
V.	15	Prof. Amos
S.	16	Păr. Tihon Enisconul

25. Dumineca 2 după 50-me

D.	17	Mart. Manoil și Savel
L.	18	M. Leontie
M.	19	Ap. Iuda fr. Domnului
M.	20	Păr. Metodie
J.	21	M. Iulian
V.	22	M. Eusebiu Ep.
S.	23	M. Agrinina

26. Dumineca 3 după 50-me

D.	24	† <i>Sf. Ioan Botezătorul</i>
L.	25	M. Fevronia
M.	26	Cuv. David
M.	27	Cuv. Samson
J.	28	Sf. Chir și Ioan
V.	29	† <i>Sf. Petru și Pavel</i>
S.	30	Sob. c. 12 Apostoli

TREBILE GOSPODĂREȘTI

Câmpul e îmbrăcat și inima omului plină. Plivește holdele de burueni, mușuroește cartofii și popușoi la vreme. De vrei să ai cartofi mari, scociorăște în jurul cuibului ca să se afâneze pământul și așa să poată crește în voe. De ai trifoi, cosește-l cum a dat în floare. Nu întârzia c'apoi coasa a doua va fi slabă. Cară-l îndată ce s'a uscat ca să nu stea mult pe trifoiște. Cosește-ți mazăricea și locul îl ară pentru grâu. Rupe trifoiștele mai vechi. Udă legumele numai seara. Păzește roii și-i prinde. Mântue de tuns oile. Cată să aibă porcii și pasările apă pe călduri. Nu cumva să dai la vite lăternă sau trifoi verde.

Via se plivește de vlăstarii de prisos. Apoi se stropește cu piatră vânăta și se prășește a doua oară. Se culeg buruenile de leac și acele cu cari se vopsesc (boesc).

Dar jertfirea de sine a pârcălabilor [Maxim și Ivancu la Chilia, a lui Hărman și Oanea la Cetatea Albă (1484) nu înseamnă oare tot atâtea *Voturi sfinte, pecetluite cu sângele mucenicesc*, pe care nu le vor mai

*Sanctitatea Sa Patriarhul MIRON
Inalt Regent*

putea șterge din cartea veșniciei meșteșugitele voturi și răsvoturi ale nici unui alt plebiscit de pe fața pământului ?

MIRON CRISTEA
Patriarhul României și Inalt Regent

„Vă spun eu, Regele vostru, că ați câștigat dreptul de a stăpâni într'o măsură mai largă pământul pe care v'ați luptat. Vi se va da pământ. Eu, Regele vostru, voi fi întâiul a da pilda ; vi se va da și o largă participare la treburile Statului”.

FERDINAND I
(într'o cuoăntare către ostași, pe front)

IULIE (31 zile)

ziua are 15 ore noaptea o.

27. Dumineca 4 după 50-me

D.	1	Sf. Cosma și Damian
L.	2	Vest. M. Domnului
M.	3	Mart. Iacint
M.	4	Păr. Andrei Cretanul
J.	5	Păr. Atanasie
V.	6	Cuv. Sisoe cel Mare
S.	7	Cuv. Thoma

28. Dumineca 5 după 50-me

D.	8	M. Procopie
L.	9	Mc. Pancratie
M.	10	M. Antonie
M.	11	Mart. Eufimia
J.	12	Sf. Proclu și Ilarie
V.	13	Sf. Arh. Gavriil
S.	14	Ap. Achila

29. Dumineca 6 după 50-me

D.	15	Sf. Chiric
L.	16	M. Antinogen
M.	17	Mart. Marina
M.	18	M. Iacint și Emilian
J.	19	Cuv. Macrina
V.	20	† Prof. Ilie
S.	21	C. Simion și Ioan

30. Dumineca 7 după 50-me

D.	22	Sf. Maria Magdalena
L.	23	Mc. Apolinarie
M.	24	Mart. Hristina
M.	25	Adorm. Sf. Ana
J.	26	Sf. Ermolae
V.	27	M. Pantelimon
S.	28	A. Prohor și Nicanor

31. Dumineca 8 după 50-me, a păr. dela 6 soboare icumenice

D.	29	Mart. Calinic
L.	30	Ap. Sila și Silvan
M.	31	Sf. Evdochim

TREBILE GOSPODĂREȘTI

Holda, cum a dat în copt, trebuie sece-
rată. Cum s'au uscat buruenile din ea,
trebuie legată în snopi, pusă în clăi, cât
se poate de repede clădită, ca să scape
neplouată; pentru că atunci sămânța are
altă față și alt preț. Mai bine ar fi când
sătenii s'ar înțelege să facă împreună o
arie, unde să aducă o mașină de treerat.
În câteva zile ar scăpa cu holda curățită.
Ar scoate-o din gura șoarecilor și ar fi cu
ea gata de vânzare. Gospodinele culeg câ-
nepa și inul și-l pun la topit. Iarba trebuie
cosită până nu îmbătrânește și îndată ce
s'a uscat trebuie strânsă cât mai repede
ca să n'o apuce ploile. Miei se tund (mi-
țesc). Stupii încetează de a roi și se ră-
tează. Se sapă pomii la rădăcină și se
gunoesc. De ai timp, ară miriștile, căci
pământul se prăjește la soare și se îngrașă.

SĂ FACEM BĂI

Muncind și umblând, asudăm. Soa-
rele scoate din noi toată răutatea. Sudoarea
aceasta după ce s'a sbicit, trebuie s'o spă-
lăm, căci altfel intră din nou în piele și
otrăvește trupul.

Să nu trecem nepăsători pe lângă ape.
Să ne muierm trupul. Ne vom răcori, ne
vom înviora și vom eși mai sprinteni și
mai sănătoși.

CATE SATE ATATEA BORDEIE ȘI 'N BORDEIE ATATEA OBICEE

AUGUST (31 zile)
ziua are 14 are noapte 10

M.	1	Scoat.Sf.Cruci(<i>inc.post</i>)
J.	2	Moast. Sf. Ștefan
V.	3	Cuv. Isahie și Faust
S.	4	Sf. 7 tineri din Efes

32. Dumineca 9 după 50-me

D.	5	M. Eusigenie
L.	6	† Schimbarea la Față
M.	7	Mart. Dometie
M.	8	Mart. Emilian Ep.
J.	9	Apost. Mathia
V.	10	Mart. Laurențiu
S.	11	M. Eupiu si Nifon

33. Dumineca 10 după 50-me

D.	12	M. Fotie și Anicet
L.	13	Maxim Mărturisitorul
M.	14	Pr. Miheia
M.	15	† Ad. Maicii Domnului
J.	16	Sf. M. Diomid
V.	17	Mart. Miron
S.	18	M. Flor si Lavru

34. Dumineca 11 după 50-me

D.	19	M. Andrei Stratilat
L.	20	Prof. Samuil
M.	21	Ap. Tadeu
M.	22	Mart. Agatonie
J.	23	M. Lupu, Irineu
V.	24	Mart. Evtihie
S.	25	Apost. Vartolomei

35. Dumineca 12 după 50-me

D.	26	Mart. Adrian și Natal.
L.	27	Cuv. Pimen
M.	28	Cuv. Moise Arapu
M.	29	† Tăer.c.Sf.Ioan(<i>post m.</i>)
J.	30	Păr. Alexandru
V.	31	Brăul Maicii Domnului

TREBILE GOSPODĂREȘTI

Se secără ovăzul. Se culeg fasolele, mazărea, bobul, linteaa. Ele nu trebuiesc lăsate să fie trecute cu coptul, c'apoi se desghioagă.

Merele și perele se culeg de pe copac cu mâna, ca să nu se lovească, și se pun la păstrat pe iarnă. Mult face, când ai în casă fructe pe iarnă. Bine-ar fi ca sătenii să nu se lase fără fructe, căci sunt tare sănătoase.

Se cosește tritoiul a doua oară. Se întoarce arătura pentru grâu și secară, și se seamănă. Cu cât se va semăna mai de vreme, cu atât va prinde rădăcina mai bine, și nu va avea nevoie de ger pe iarnă. La stupi se îngustează urdinișul ca să nu-i prade viespele.

NIMENI NU SE NAȘTE INVĂȚAT

SEPTEMBRIE (30 zile)

ziua are 12 ore, noaptea 12

S.	1	Cuv. Simeon
----	---	-------------

36. Dumineca 13 după 50-me

D.	2	Sf. Ioan Pustnicul
L.	3	Mart. Antim
M.	4	Sf. Vavila
M.	5	Păr. Zaharia
J.	6	Mart. Eudoxia
V.	7	Mart. Sozont
S.	8	† Nasterea M. Domnului

37. Dumineca înaintea Înălțării sf. Cruci

D.	9	Sf. Ioachim și Ana
L.	10	Mart. Minodora
M.	11	Cuv. Teodora
M.	12	Mart. Aftonom
J.	13	Muc. Cornelia
V.	14	† Înălțarea S-tei Cruci
S.	15	Sf. Visarion

38. Dumineca după Înălțarea sf. Cruci

D.	16	Sf. Eufimia
L.	17	Sf. Sofia
M.	18	Cuv. Păr. Eftimie
M.	19	Mart. Trofim
J.	20	Mart. Eustațiu
V.	21	Ap. Codrat
S.	22	Mart. Foca și Iona

39. Dumineca 1 Luca, 18 după 50-me

D.	23	Zămis. Sf. Ioan Botez.
L.	24	Mart. Tecla
M.	25	Cuv. Eufrosina
M.	26	Sf. Ioan Teologul
J.	27	Mart. Calistrat
V.	28	Cuv. Hariton
S.	29	Cuv. Chiriac

40. Dumineca 2 Luca 19 după 50-me

D.	30	Păr. Grigore Armeanul
----	----	-----------------------

TREBILE GOSPODĂREȘTI

Plugarul are de lucru totdeauna, dar luna aceasta mai mult ca ori când, căci e vremea strânsului. Trebuie grăbit cu semănatul grâului și secării. Grâul trebuie curățit și muiat în apă de piatră vântă sau de var. Nu culege popușoiul necopt, căci, mâncându-l, te vei îmbolnăvi de pelagră.

Se culeg bostanii, se bate cânepa de sămânță.

Din grădină se sapă morcovii, pătrunjii, țelina, sfecele ș. a. Se fac straturi și se samănă unele legume de cu toamnă. Se scot cartofii și sfecelele pentru nutreț și se fac grămezi, cari se acoperă cu paie și pământ.

Oile trebuie ferite de locuri mlăștinoase, ca să nu capete gălbează. Stupii buni se aleg de sămânță, iar ce slabi se omoară.

NU DA FOC MORII CA SĂ ARDĂ ȘOBOLANII

OCTOMBRIE (31 zile)

ziua are 11 ore, noaptea 13

L.	1	† Ap. Anania (Pocroave)
M.	2	Sf. Ciprian
M.	3	M. Dionisie Areopag.
J.	4	Păr. Ierotheiu
V.	5	M. Haritina
S.	6	Ap. Toma

41. Dumineca 3 Luca, 20 după 50-me

D.	7	M. Serghie și Vach
L.	8	Cuv. Pelaghia
M.	9	Ap. Iacov Alfeu
M.	10	M. Eulampie
J.	11	Ap. Filip
V.	12	Păr. Tarahie
S.	12	M. Carp si Papil

42. Dumineca 4 Luca, 21 după 50-me

D.	14	† Cuv. Paraschiva
L.	15	M. Luchian
M.	16	M. Longhin Sutaș
M.	17	Prof. Osie
J.	18	Ap. Luca Evanghelist.
V.	19	Prof. Ioil
S.	20	M. Artemie

43. Dumineca 6 Luca, 22 după 50-me

D.	21	Cuv. Ilarion cel Mare
L.	22	Păr. Averchie
M.	23	Ap. Iacov fr. Domn.
M.	24	M. Areta
J.	25	M. Marchian
V.	26	† Sf. Dimitrie
S.	27	M. D-trie Basarabov

44. Dumineca 7 Luca, 23 după 50-me

D.	28	M. Terentie
L.	29	M. Anastasia
M.	30	M. Zenovia
M.	31	Ap. Stachie

TREBILE GOSPODĂREȘTI

Merele și perele tomnatice se culeg cu mâna și să nu li se rupă codițiile. Să nu să pălească. Se așează în odăi sau în pivniță pe lațe; perele cu coada în sus și merele cu coada în jos. Intuneric, fără umezeală și căldură prea mare, căci putrezesc.

Dela 20 Septembrie mută pomii fără nici o grijă, rupe-le frunza de-o mai au. Fă gropi pentru plantarea de primăvară.

Strujenii, cocenii de porumb așezați snopi în picioare câte 5—6 la un loc, că nu putrezesc și nici nu-i strică șoarecii.

Cari nu v'ați învrednicit nici până acum s'aveți un adăpost pentru vite, călduț și ferit de vânt, faceți-l negreșit. Ia să te ție și pe tine afară în ploae, vânt și viscol să văd ai putea răbda? Fie-vă milă de bietele dobitoace că și ele îs de carne, nu de fier.

Grăbește cu semănatul grânelor de toamnă. Urcă porumbul desfăcut în coșare (pătule) făcute anume din nuele sau lețuri ca să-l poată străbate vânturile.

După căderea frunzelor, pomișcrii se răsădesc. Se pun în pământ nucile și sămburii de cireș, zarzări, pruni (perji) și. a. Dacă-i pui în primăvară nu răsar.

La Vinerea mare (Sf. Paraschiva) se dă drumul berbecilor între oi.

DIN PĂR DE CÂINE NU FACI SITĂ DE MĂTASE

NOEMBRIE (30 zile)
ziua ore 10 ore, noaptea 11.

J.	1	Cuv. Cosma și Damian
V.	2	M. Achindin
S.	3	M. Achepsina

45. Dumineca 5 Luca, 24 după 50-me

D.	4	P. Ioanichie
L.	5	M. Galaction
M.	6	Păr. Pavel Mărturisitor.
M.	7	33 de Mart. din Melet
J.	8	† Arh. Mihail și Gavril
V.	9	M. Onisifor
S.	10	Ad. Orest

46. Dumineca 8 Luca, 25 după 50-me

D.	11	M. Mina.
L.	12	Păr. Ioan cel Milostiv
M.	13	Ap. Ioan Gură de Aur
M.	14	Ap. Filip (<i>lăsat sec</i>)
J.	15	Cuv. Gurie (<i>incepe post</i>)
V.	16	Sf. Matei Evanghelist
S.	17	Păr. Grigorie

47. Dumineca 9 Luca, 26 după 50-me

D.	18	M. Platon Romanul
L.	19	Păr. Aydie și Varlaam
M.	20	Sf. Grig. Decapoliul
M.	21	† Intrarea în Biserică
J.	22	Ap. Filimon
V.	23	Păr. Amfilochie
S.	24	Mc. Ecaterina

48. Dumineca 13 Luca 27 după 50-me

D.	25	Sf. Clement
L.	26	M. Stelian
M.	27	M. Iacov
M.	28	Cuv. Ștefan cel Nou
J.	29	M. Paramon
V.	30	Ap. Andrei

TREBILE GOSPODĂREȘTI

Până nu dă omătul ară pentru primăvară, cară gunoiul. Mai poți sădi pomi și săpă pământul în grădina de legume.

Curăță pomii de ouăle de omizi, care se văd învelite în frunzele rămase. Fă apărători la altcii tineri să nu-i roadă epurii. Săpă în jurul pomilor și pune-le gunoi.

Se îngroapă via. Se așează vitele la iernat și noaptea nu se mai lasă afară. Porcii se pun la îngrășat. Strânge uneltele la adăpost ca să nu le bată ploile și ninsoarea. Pune-le într'un loc anume și primăvara când ți-or trebui, nu vei umbla năuc după ele.

CHEZAȘUL PLĂTEȘTE CA ȘI DATORNICUL

DECEMBRIE (31 zile)
ziua are 9 ore, noaptea 15.

S. 1 Prof. Naum

49. Duminica 14 Luca, 28 după 5-me

D. 2 Prof. Avacum
L. 3 Prof. Sofonia
M. 4 M. Varvara
M. 5 Cuv. Sava și Gurie
J. 6 † Sf. Nicolae
V. 7 Păr. Ambrosie
S. 8 Cuv. Patanie

50. Duminica 10 Luca, 29 după 50-me

D. 9 Zăm. Sf. Ana
L. 10 M. Mina
M. 11 Păr. Daniel
M. 12 Păr. Spiridon
J. 13 M. Axentie
V. 14 Mart. Filimon
S. 15 Mart. Elefterie

51. Duminica 11 Luca, 30 după 50-me

D. 16 Mart. Agheu
L. 17 Prof. Daniel
M. 18 M. Sebastian
M. 19 M. Bonifaciu
J. 20 M. Ignatie
V. 21 M. Iuliana
S. 22 M. Anastasia

**52. Duminica înainte Nașterei
Domnului**

D. 23 M. din Creta
L. 24 M. Eugenia (*post mare*)
M. 25 † Nașt. Domnului (*Crăc.*)
M. 26 † Soborul M. Domnului
J. 27 † Sf. Ștefan
V. 28 Cuv. Domnica
S. 29 14 mii prunci ucisi

**53. Duminica înaintea de Botezul
Domnului**

D. 30 M. Anisia
L. 31 M. Melania

TREBILE GOSPODĂREȘTI

Am intrat în iarnă de-abinelea. Gospodarul îngrijește vitele de aproape cu hrană și apă la timp, cu așternut și adăpost bun. Pe vreme bună, la scoate afară la soare.

Printre alte trebi, cară gunoiul pe câmp. Găinele trebuie să aibă căldură și curățenie, dacă vroim să se ouă. Se mai caută la stupi să nu dea șoarecii.

Gospodinele se țin mereu de lucrul cănepei, inului și lânii.

Noaptea nu-i bine de întârziat pe drum, că-i cu grijă din partea lupilor.

NU TE RĂZIMA DE STALP PUTRED

CRONOLOGIE.

De la facerea lumii după stilul iulian	7436
„ „ „ „ „ „ gregorian	6643
„ „ „ „ „ „ ebraic	5689
„ „ fondarea Romei	2883
„ „ fondarea orașului Tyras (pe locurile Cetății Albe de azi)	2500
„ „ așezarea Romanilor în Dacia sub Traian	1822
„ „ creștinarea Românilor	1707
„ „ fondarea Iașilor	651
„ „ fondarea Bucureștilor	644
„ „ înscăunarea celor dintâi părcălăbi moldoveni la Cetatea Albă	554
„ „ strămutarea moaștelor Sf. Ioan cel nou dela Cetatea Albă la Suceava	526
„ „ moartea lui Alex. cel Bun.	496
„ „ descoperirea tiparului.	488
„ „ intrarea Turcilor în Cetatea Albă	444
„ „ moartea lui Ștefan cel Mare.	424
„ „ moartea lui Mihai Viteazul	327
„ „ tipărirea primelor cărți românești	359
„ „ descoperirea electricității.	138
„ „ răpirea Bucovinei	151
„ „ descoperirea celui dintâiu vapor cu aburi	121
„ „ răpirea Basarabiei	116
„ „ cel dintâiu tren	104
„ „ pacea între Ruși și Turci la Akkerman	102
„ „ inventarea fotografiei.	90
„ „ inventarea telegrafului	84
„ „ marea revoluție română (1848).	80
„ „ unirea Munteniei cu Moldova și suirea pe tron a lui Cuza-Vodă, cel dintâiu domn al Românilor	69
„ „ detronarea Domnitorului Cuza-Vodă	62
„ „ războiul independenței	51
„ „ inventarea telefonului.	41
„ „ încoronarea primului rege al României	47
„ „ alipirea Dobrogei la România	50
„ „ inventarea aeroplanului	20
„ „ alipirea cadrilaterului dobrogean	15
„ „ moartea Regelui Carol I	14
„ „ realipirea Basarabiei, Bucovinei, Transilvaniei la patria mamă	11
„ „ moartea Regelui Ferdinand I	0

DESPRE STILUL VECHIU ȘI STILUL NOU.

Origina calendarului

Ca să se poată folosi de toate bunurile din lume și a fi stăpânul ei, omul are nevoie de diferite măsuri, cum sunt cele de lungime, de greutate și a. m. d. Ele au fost inventate și întrebuințate din cele mai vechi timpuri.

Dar încă și mai multă nevoie a avut omul totdeauna de o măsură a cursului vieții, timpului sau vremii.

Și el a aflat mijloacele de a măsura și vremea căci din cea mai adâncă vechime la toate popoarele găsim măsurile vremii, care le avem și noi astăzi : *ziua* și *noaptea*, *săptămâna*, *luna*, *anul* cu cele patru *anotimpuri*, iar mai târziu : *ora*, *minuta* *secunda*.

Spre a putea statornici cât mai drept aceste măsuri de timp, bineînțeles că omul nu s'a putut folosi numai de simțurile sale, căci atunci măsurile s'ar fi deosebit dela om la om. Cunoscute este că aflându-ne în împrejurări grele, ni-se pare că timpul curge foarte încet, și dimpotrivă — ani întregi de viață fericită trec ca o clipă. Deaceia el s'a călăuzit de ceva statornic, neschimbător, cum este, de pildă, mișcarea corpurilor cerești : a soarelui, lunii, stelelor, precum și a pământului.

Se înțelege prin *Calendar* socoteala timpului după mișcarea corpurilor cerești și schimbările produse pe pământ în legătură cu această mișcare.

În primul rând omul a putut observa schimbul statornic al luminii și întunericului. Timpul luminat a fost numit *zi*, iar cel de întunec *noapte*. În vechime chiar și oamenii învățați credeau că schimbul regulat al luminii și întunericului se datorește mișcării soarelui în jurul pământului. Astăzi însă și școlarii mici știu că ziua și noaptea vin dela mișcarea pământului în jurul soarelui.

Aceste două măsuri — ziua și noaptea — mai târziu au fost împărțite în măsuri și mai mici : ore, minute și secunde. Dar această împărțire în vechime se deosebea de cea de azi, căci oamenii n'aveau încă mașina noastră numită ceasornic, care a fost inventată abia acum câteva sute de ani. Cei vechi se foloseau de ceasornicul solar care arăta vremea după soare. Ziua și noaptea erau împărțite în câte 12 ceasuri care se numărau dela răsăritul și apusul soarelui. Această împărțire însă nu putea fi bună, ceasurile ne putând fi de aceeași lungime, deoarece și zilele și nopțile nu sunt de aceeași lungime. Deaceia în zilele noastre socoteala se face altfel : ziua și noaptea luate împreună sunt împărțite în 24 părți egale, numite ore, sau ceasuri.

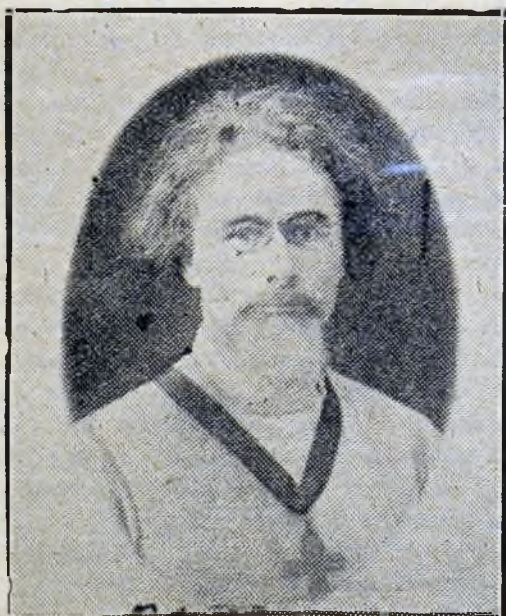
A doua împărțire de timp, în așa zisele anotimpuri : primăvara, vara, toamna și iarna omul a făcut-o după schimbul de căldură și frig în natură, legat de miș-

carea pământului în jurul soarelui. Cele patru anotimpuri fac împreună un *an*,

Și această împărțire însă multă vreme n'a putut fi bună cum este astăzi. când Astronomia și alte științe sunt cu mult mai înaintate, decât în timpurile vechi

Dar pentru măsurarea vremii oamenii s'au folosit dela început nu numai de mișcarea soarelui și a pământului. Ei au observat că și mișcarea lunii se face după o rânduială statornică. Deaci vine *săptămâna* care corespunde cu cele patru așa zise faze ale lunii : luna nouă, primul sfert, luna plină și cel din urmă sfert. Despre această măsură vorbește și porunca lui Dumnezeu privitoare la șase zile de lucru și a șaptea de odihnă. Patru săptămâni fac o *lună*. S'a făcut mai departe

Pr. V. TĂUREANU
fost președinte al Cercului cultural

socoteala că până ce se schimbă odată cele patru anotimpuri, luna trece prin fazele (formele sale) de 12 ori. Așa se formează *anul* din cele 12 luni. Lungimea unei luni în vechime era socotită de 29 și jumătate zile, iar mai târziu s'a socotit și mai drept : 29 zile, 12 ore, 44 minute și 3 secunde.

Din cele spuse până acum vedem că la măsura timpului numită *an* se poate ajunge pe două căi : sau călăuzindu-ne de mișcarea pământului în jurul soarelui (patru anotimpuri ce fac un an), sau ținând seamă de mișcările lunii. In primul caz avem *anul solar*, în al doilea *anul lunar*. Anii aceștia nu sunt însă deopotrivă : după cele din urmă socoteli făcute de oamenii învățați, anul solar are lungimea de 365 zile, 5 ore, 48 minute și 45 și ceva secunde, pe când cel lunar are numai 354 zile și aproape 9 ore. Deaci vin și greutatea foarte mari ce le-au întâmpinat întotdeauna învățații la alcătuirea Calendarului după anul solar sau lunar.

Nu este sărac cel ce n'are tată, ci acela ce n'are învățătură.

Nu se știe din ce pricină dar cele mai multe popoare înainte de Hristos au avut calendare făcute după anul lunar și foarte încurcate, deoarece știința astronomică nu putea încă face socoteli așa de precise cum le face în zilele noastre.

Calendarul vechilor Romani.

Calendarele de azi europene își au obârșia lor dela calendarul vechilor Romani cari la venirea lui Hristos erau poporul stăpânitor în lume. Dela Romani au moștenit cultura cele mai multe popoare luminate din lume, iar poporul român se trage dela Romani și prin sânge și cu numele său. Insuși cuvântul *Calendar* este din limba Romanilor (latină), fiind tras din cuvântul *calendae*, numirea zilei întâia a fiecărei luni.

Calendarul Romanilor era alcătuit după anul lunar. La început el avea numai zece luni : *Martius, Aprilius, Maius, Iunius, Quintilis, Sextilis, September, Octomber, November și December*. Ca început al anului era socotită luna *Martius*, deaceia și azi unele luni poartă numele după numărul locului ce-l aveau atunci după *Martius*, cum sunt la noi : Septembrie (a șaptea lună), Octombrie (a opta) și a. m. d., deși la noi aceste luni ocupă : Septembrie al nouălea loc și a. m. d.

Acest an, compus din zece luni, avea numai 304 zile (adică era mai scurt decât anul nostru de azi, socotit după soare). Ca să-l apropie de anul solar, Romanii după câțva timp i-au mai adăugat două luni : *Februarius* și *Ianuarius*, schimbând mai târziu locul acestor luni. Cu aceste două luni anul roman ajunsese să aibă 355 de zile, fiind și așa tot mai scurt decât cel solar. Ca să îplinească acest neajuns, au început să adauge, după fiecare doi ani, la cele 12 luni încă câte o lună. Dar și această „cârpeală” a fost de puțin folos : calendarul tot nu era drept și-i făcuse pe Romani la o vreme să-și serbeze primăvara sărbătoarea lor „de toamna”, iar „sărbătoarea secerișului” s'o serbeze iarna... Toți înțelegeau că așa nu se mai poate, că trebuie îndreptat calendarul vechiu. Și iată că cu vreo 46—45 de ani înainte de Hristos împăratul Iulius Cezar însărcinează pe învățatul-astronom Sozigenă să facă un calendar nou.

Sozigenă, după mai multe socoteli ce le putea face știința de pe atunci, a găsit că adevăratul an solar trebuie să aibă 365 zile și 6 ore. El a împărțit acest an în 12 luni care le avem și noi. Numărul zilelor pentru fiecare lună n'a eșit la fel : pentru unele a ieșit câte 30, pentru altele 31, iar Februarie a rămas numai cu 28 de zile. Dar ce a făcut el cu restul de 6 ore? — Fiindcă un calendar nu poate arăta decât zile întregi, fără ore, Sozigenă a hotărât ca la fiecare al patrulea an, când din aceste ore se va forma o zi întreagă ($6 \text{ ore} \times 4 = 24 \text{ ore}$, adică o zi-noapte), să se adauge lui Februarie o zi. Un astfel de an a fost numit în latinește bisect. Calendarul făcut de Sozigenă a fost numit Iulian, în cinstea Cezarului Iulius, și primit de cele mai multe popoare de pe atunci. *El ne-a rămas moștenire dela strămoși și este acum cunoscut sub numele de „stilul vechiu”.*

Dar să vedem dacă în adevăr calendarul acesta este cel mai bun și drept și cum a fost el primit de cei dintâi creștini. Asta o găsim de mare folos să arătăm,

---

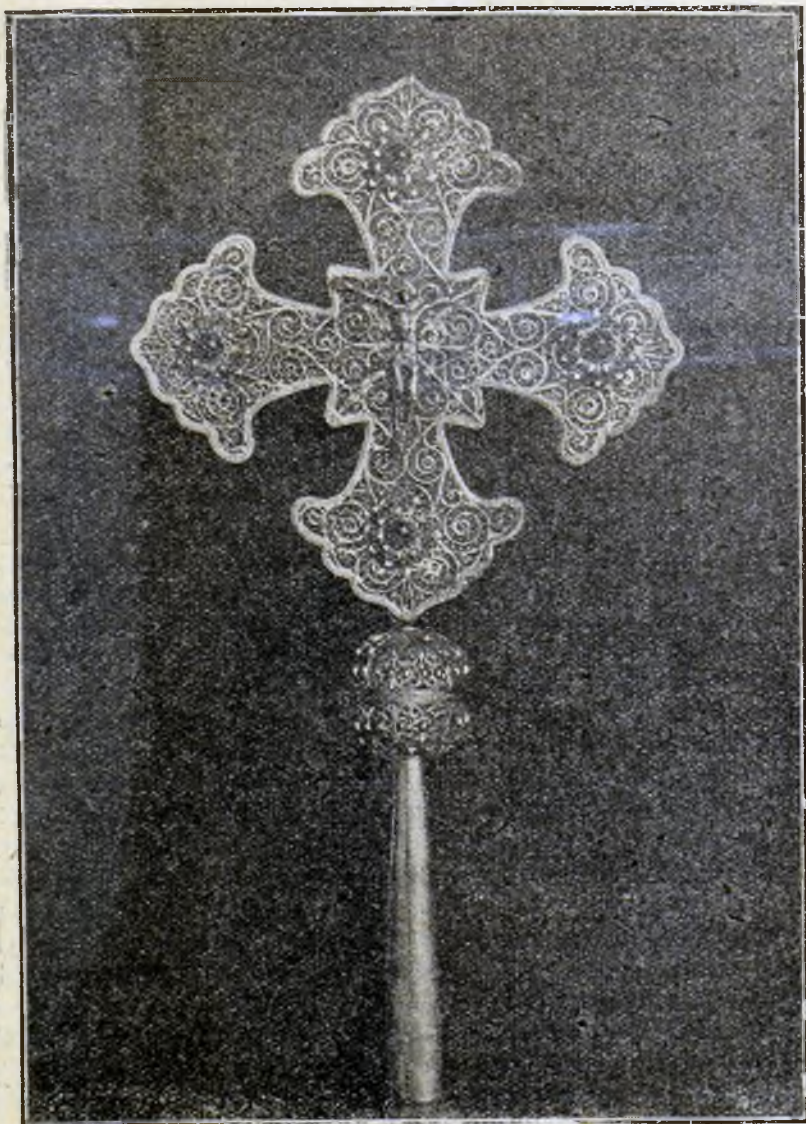
Banul împrumutat prinde gust de ducă.

---

căci cei cari și azi mai țin la „stilul vechiu” spun că tocmai sfinții părinți din vechime și Soboarele ecumenice au hotărât să ținem sărbătorile după stilul vechiu.

Calendarul bisericesc (creștinesc) și îndreptările făcute lui. Pashalia. Stilul nostru nou.

CRUCE DE ARGINT, VECHIE DE 120 ANI
(biserica armenească Cetatea Albă)

Vorbind despre calendarul bisericesc-creștinesc, trebuie să ținem minte că un astfel de calendar nici n'a fost vreodată. Sub acest nume putem numai înțelege așezarea sărbătorilor și posturilor creștinești în calendarele cari erau făcute încă înainte de Hristos.

În adevăr, când creștinismul a început a se răspândi în toate părțile lumii, unele popoare aveau alte calendare decât cel Iulian și creștinii se foloseau de calendarele acestor popoare. De aceea și sărbătorile creștinești nu cădeau pretutindeni în aceleași zile. Așa, de pildă, Nașterea Domnului la creștinii din Răsărit se serba la 6 Ianuarie, iar în Apus la 25 Decembrie. Asemenea și Învierea Domnului (Paștele). Din această cauză între creștini se iveau de multe ori neînțelegeri cari slăbeau dragostea creștinească (*Or în viața creștinească ce este mai scump decât dragostea frățească?*).

Dar în cele dintâiu trei veacuri ale creștinismului, când acesta era cu cruzime prigonit de către păgâni, Biserica n'avea putința de a se ocupa și cu statornicirea sărbătorilor sale. Asta s'a putut face abia în veacul al patrulea, când prigonirile au mai încetat.

Și în adevăr vedem că la cel dintâiu Sinod (Sobor) ecumenic din Nicea, în an. 325, Sfinții părinți, după ce au hotărât despre mai multe adevăruri de credință, cari nu mai pot fi schimbate, se ocupă și cu statornicirea zilei Sf. Învieri și a altor sărbători. Ei însă pentru aceasta nu fac un calendar anume creștinesc, ci aleg din cele păgânești, ca cel mai potrivit, calendarul Iulian și în acesta așează sărbătorile noastre în locul celor păgânești. Cel mai greu lucru a fost de a se statornici pentru toți creștinii ziua Sf. Învieri într'asa fel ca, ea să nu se potrivească cu paștele evreilor. Pentru aceasta la Sinod au fost chemați chiar și câțiva învățați-astronomi. Socotelile făcute pentru sărbătoarea Paștelor se numesc *Pashalia* și ele au rămas la noi ortodocșii neschimbate până azi.

După aceste socoteli Paștele trebuie să cadă în cea dintâi Duminică după luna plină ce urmează echinocțiului (când ziua este egală cu noaptea) de primăvară. *Pashalia* însă a fost făcută ținându-se seamă că Paștele evreilor se serbează după calendarul evreesc lunar și trebuia deci potrivită cu calendarul Iulian, făcut cum am arătat mai sus, după anul solar. Și iată că aici Sf. Părinți s'au lovit de o mare greutate: după socotelile Sinodului, echinocțiul de primăvară în an. 325 trebuia să cadă pe ziua de 21 Martie, pe când, în calendarul Iulian era arătat la 18 Martie, adică întârziat cu 3 zile. De unde venea această deosebire? Aici s'a dovedit că calendarul Iulian era greșit: Sozigena socotise că anul solar are 365 zile și 6 ore, pe când Sf. părinți cu astronomii lor au găsit că el trebuie să aibă 365 zile, 5 ore, 48 minute și 45 secunde. Deosebirea pare că nu este mare: numai de 11 minute și vre-o 14—15 secunde, dar ea repetându-se în fiecare an din timpurile lui Sozigena și până la an. 325, când s'a adunat Sinodul, a dat o diferență de 3 zile întregi. Trebuia de înlăturat greșala, dar cum? Nu se putea îndrepta cerul, adică mișcările statornice ale corpurilor cerești, ci trebuia de îndreptat greșala făcută în socotelile omenești (ale lui Sozigena). Și Sinodul așa a și făcut: a îndreptat calendarul Iulian, sărind peste cele 3 zile de diferență și punând în calendar 21 Martie acolo unde era 18 Martie și astfel a găsit mai departe ziua Paștelor în an. 325 și după anul solar.

Spre părere de rău însă Sinodul întâiu ecumenic a îndreptat calendarul Iulian numai pentru an. 325, nu și pentru anii următori. *Asta pentru că alcătuirea calendarelor nu este un lucru al credinței și Bisericii, ci a Științei și învățaților.* Sinodul

---

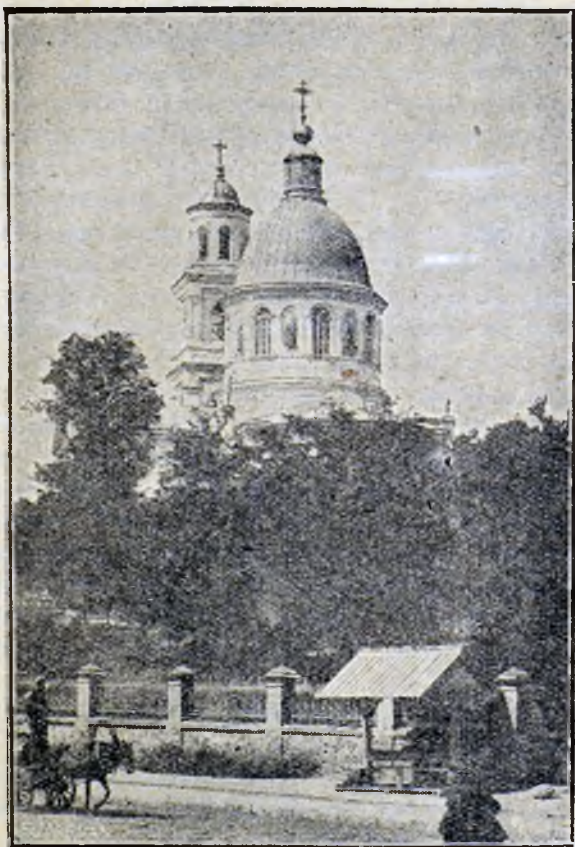
Nu te ține de pulpana nici unui om mare.

---

numai a arătat cum urmașii să se ferească de greșeala de 11 min. și 14 secunde din calendarul Iulian, adică când această greșală va crește până la 1 zi întreagă, să sărim peste această zi. Și dacă alcătuitoarii de calendare așa ar fi făcut, nici noi n'am avea astăzi neînțelegerile cunoscute, din cauza *stilului*.

Dar timpul trecea, iar greșala lui Sozигene creștea an cu an. Este adevărat că în decursul veacurilor s'au găsit și bărbați înțelepți cari își ridicase glasul pentru

CATEDRALA (SOBORUL)
din Cetatea Albă

o nouă îndreptare a calendarului, dar în zadar : asta nu se putea face când din cauza războaielor dintre popoare, când din alte pricini, ca de pildă : temerea stăpânilor să nu se nască nemulțumiri în popor, care e deprins cu calendarul vechiu, fără să bănuiască că el este greșit. Așa au stat lucrurile până la anul 1582, când greșala de 11 min. și 14 sec. ajunsese la 10 zile. S'a găsit atunci un om cu voința tare care s'a hotărât să pue capăt aceste stări de lucruri. Acesta a fost papa (epis-

---

Cojocul, cătare, numai iarna are.

---

copul) Romei Grigorie XIII. El însărcinează pe doi învățați — Luigi Lilio și frațele său Antoniu — să revadă și să îndrepte greșala calendarului Iulian. Ei au făcut, sărind peste 10 zile, calendarul care în cinstea papei s'a numit *Grigorian*, sau *stilul nou*, *stilul Apusului*.

Deși mai drept decât calendarul Iulian, calendarul lui Grigorie n'a fost însă primit de toată lumea creștină : creștinii ortodocși, sau de credința răsăriteană, nu l'au primit sub cuvântul că este catolic, eretic, căci știut este că dela an. 1059 Biserica creștină e despărțită în două : cea de Răsărit, sau ortodocsă, și cea de Apus, catolică. Așa fiind, dela an. 1582 a început o încurcătură și mai mare în privința socotelii timpului : popoarele trebuiau să trăiască după două stiluri, arătând asta chiar și în calendarele lor, de exemplu 12/22 Iulie, adică 12 după st. v. și 22 st. n. Dar aceste două stiluri cu timpul se tot îndepărtau și mai mult unul de altul, căci creștea deosebirea cunoscută de 11 min. și 14 sec. Era oare asta bine? — Desigur că nu. Dar ce să faci cu slăbiciunea și cu patimile mulțimii omenești care nu vroia să înțeleagă că *adevăratul timp este numai unul*, — *acela statornicit de însuși Dumnezeu dela zidire*, — și arătat prin mișcarea corpurilor cerești. Mințile luminate adevărat nu se puteau împăca cu această deosebire de socoteli a vremii, și în sec. XIX de câteva ori s'a ridicat această chestiune de Biserica Răsăritului, dar se vede că încă nu sosise ceasul hotărât pentru deslegarea ei.

Ceasul acesta a sosit abia după războiul cel mare. Poate că chiar acest războiu, deșteptând popoarele, le-a făcut să apuce pe o cale de mai multă apropiere între ele. Oricum, dar în luna Maiu 1923 la Constantinopole s'a ținut o adunare a reprezentanților tuturor bisericilor ortodoxe, la care s'a hotărât a îndrepta din nou greșala calendarului Iulian. S'au făcut și primit acolo socoteli cari sunt cu mult mai bune, decât cele din calendarul Grigorian. După aceste socoteli, în calendarul nostru de exemplu, va trebui „de sărit” cu o zi peste 42772 de ani, pe când după calendarul Grigorian — peste 36.000 de ani. Deocamdată însă amândouă aceste calendare se potrivesc, astfel că nu mai trebuie să arătăm în calendar două stiluri, ca până acum.

Socotelile calendaristice făcute la această adunare au fost chiar de atunci primite în Grecia și Turcia (Patriarhatul Constantinopolitan) și se aude că vor să le primească și în Bulgaria. În Rusia sovietică stilul oficial (al statului) este cel Grigorian, iar în viața bisericească unii țin stilul vechiu, alții — cel nou. În alte țări — la fel ca și în Rusia. La noi, în România, încă de după războiu a fost introdus în viața statului stilul nou, iar dela Octombrie 1924 și Biserica noastră s'a lăsat de stilul vechiu, *primind cu binecuvântarea Sf. Sinod stilul alcătuit în an. 1923 de adunarea bisericească din Constantinopol*. Și cum a procedat în acest caz Biserica noastră? — La fel cu Sf. Sinod ecumenic din 325 și anume : fiindcă la 1 Oct. 1924 diferența constatată la Sinodul cel dintâiu ecumenic de 11 m. și 14 sec. crescuse până la 13 zile, s'a hotărât a se trece peste aceste 13 zile, punând în calendar „14” Octombrie în loc de „1”. Și atâta numai a trebuit a face ca să ne punem, în privința socotelii timpului, în rând cu toate popoarele luminate din lume!

Cu asta nu ne-am lepădat deloc de credința strămoșească, nu s'a călcat nici-o hotărâre a sfinților părinți și nu s'a adus nici-o schimbare rânduelilor noastre biseri-

---

Foamea este cel mai bun bucătar.

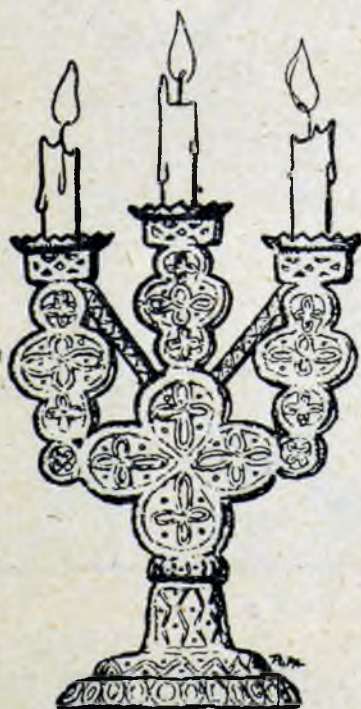

cești. Am înlăturat numai o greșală omenească în socotirea vremii, care greșală putea cândva să facă pe creștini să serbeze Crăciunul în loc de iarna — vara, cum s'a întâmplat înainte de Hristos cu vechii Romani. Asta neapărat că s'ar fi și întâmplat, căci diferența pomenită mai sus, crescând, ne-ar fi tot mânat înainte și sărbătorile noastre.

Dar cel mai însemnat lucru este că prin îndreptarea stilului noi cel puțin cu privire la vreme am ajuns să fim de un gând cu toată omenirea. Să dea Dumnezeu ca întreaga omenire: creștină și necreștină să ajungă cândva la aceeași adevărată credință, înțelegere și dragoste frățească, ca să fie cum a zis Mântuitorul „O singură turmă și un singur păstor”.

Până atunci însă credem că cele de mai sus câtuș de puțin vor sluji pentru lămurirea multora dintre creștini din satele și orașele noastre cari mai țin încă morțiș la „stilul vechiu”, adică socotelile greșite ale lui Sozigen, ca la o poruncă Dumnezeiască.

Protoiereu V. Tăureanu
profesor

Cetatea Albă păzește de de-asupra limanului drumul care odinioară ducea la Capitala Impărăției de Răsărit, la creștina Constantinopol „păzită de Dumnezeu“, cel mai strălucit oraș al lumii întregi.

Vechile ziduri eleno-romane, bizantine, genovese și moldovenești par a cuprinde în chiar alcătuirea lor

N. IORGA

părțile din care s'a plămădit viața poporului românesc : civilizație mediteraneană, ruină bizantină, Italie maritimă și vitejie a Moldovei lui Ștefan-cel-Mare.

Pe acest temei, Cetatea-Albă îndreaptă pe ai noștri cei de azi pe zările de ape străbătute de străbuni.

N. Iorga.

OMAGIU D-LUI N. IORGA.

În ziua de 5 Iunie 1921, când d-l N. Iorga și-a sărbătorit împlinirea a 50 de ani, o delegație a Cercului cultural Cetatea Albă, alcătuită din : T. Iacobescu, președintele cercului și Simion Pleșcă, plugar mol-

dovean din Talmaz (sat pe malul Nistrului) a prezentat luptătorului neobosit al românismului o plachetă relief în argint, aplicată pe mar-

moră. Darul cercului cultural a fost făcut din inițiativa d-lui V. Berghceanu, consilier agricol.

Desenul e datorit arhitectului basarabean Leonida Plămădeală din Slobozia-Soroca, iar execuția în argint, sculptorului ceh, C. Vlădăreț din Praga.

Darul oferit d-lui N. Iorga de Cercul cultural Cetatea Albă, arată că această instituțiune a fost preocupată întotdeauna de cinstirea marilor bărbați ai neamului, cari luptă pe tărâmul cultural-național.

INTEMEIERII CERCULUI CULTURAL CETATEA ALBĂ.

În ziua de 27 Martie 1918 s'a semnat actul întemeierii cercului de următoarele persoane :

Remus Iliescu, arhitect din București,

Colonel A. Budeanu din București.

Colonel Gabriel Negrey din Iași.

Maior Gh. Manolescu din București

Const. Angelescu, avocat din București.

Ioan Mihalache, învățător din Topoloveni (Muscel)

Lt. Col. C. Bărbulescu din București

Maior Victor Mihail din București

Căp. C. Colintineanu din București.

V. Bălănescu inv. din Buftea

Lt. C. Isaia din R. Vâlcea

Maior Filip Iacob din Târgoviște

Al. Sfetescu, magistrat din București.

D-trie Nadă, învățător din jud. Putna.

Slt. Alexandru Heskia.

Preot Vasile Tăureanu, Iacob Bostan, Const. Covrig, Varvara Covrig, Gh. Moțoc, Mihail Bostan, Varvara Buruianova, Maria Zdraicovschi, Nadejda Bâtcă, Pr. P. Cazacu, Diacon Gh. Șerban, Elena Zagoroschi, Nadejda Krupovski, Elena Bugai, Ion Moșneaga, Ilarion I. Stepanov, D-tru Buț, Alexe Kupcic, Liubov Vărzaru, Gh. Caimacan, Pavel Gonza, Nicolae Boricov, toți din Cetatea Albă.

La plug cunoști Românul.

ISTORICUL ȘI ACTIVITATEA CĂMINULUI CULTURAL 1918—1928.

La 8 Martie 1918 trupele române pătrund în Cetatea-Albă, pe atunci Akkerman, după ce în trecerea lor dela Prut la malul Limanului Nistrului, au dezarmat toate bandele de bolșevici, restabilind ordinea.

Populația băștinașe, indiferent de naționalitate, — și vorbind de cea cuminte și harnică, care forma majoritatea, — a primit armata română cu toată încrederea, fiindcă ea aducea liniștea și siguranța, turburate o clipă de furia răzvrătiților, cari, în beția nouilor idei, a căroră sorginte eră jaful și distrugerea, nesocoteau totul.

Dacă pentru unii, baioneta dorobanțului român a adus pacea mult dorită, pentru alții și anume pentru Moldoveni, pe lângă aceasta, ea a stârnit entuziasmul unor vremuri demult trăite; unor vremuri de strămoșească bărbăție și care stăteau acoperite sub mușchiul pietrelor Cetăței lui Ștefan Vodă cel Mare și Sfânt; a răscolit amintirea vrednicilor plăeși, ale căror umbre străjuesc și astăzi par'că între crenelurile mândrei și mult încercatei ruini

Viziunea marelui domnitor, a bravilor pârčalabi și a neînvinselor cohorte moldovene, apare întreagă, în toată splendoarea, ca o chemare a sufletului românesc de pretutindeni către singura năzuință ce a stăpânit în trecut generațiile dearândul: păstrarea pământului strămoșesc cu orice preț.

Intreruperea vremelnică prin s'lnicia lacomilor stăpânitori par'că nici n'a fost, dispare ca o umbră fricoasă și palidă în lumina violentă a crezului împlinit; iar țărâna adusă pe tălpi de soldatul român de pe malurile Oltului, Neajlovului, Siretului, Prutului, de pe muchile Carpaților și din șesurile Dunărei se amestecă cu țărâna depe întinsurile Bugeacului și malul Nistrului și în care zac prefăcute în praf oasele oștenilor-mucenici de odinioară.

E prea frumoasă realitatea, e mai frumoasă chiar decât închipuirea.

Paginile istorice trăite și scrise de ostașul român cu propriu-i sânge, nu vor găsi niciodată rapsodul care să le cristalizeze în majestatea ritmului de epopee. Ele se vor transmite generațiilor viitoare, prin viu graiu, transformate în legende ce vor fi povestite de bătrâni nepoților la flacăra din vatră în lungile nopți de iarnă, căpătând de fiecare dată o înflorire mai frumoasă, care totuși va fi departe de frumusețea realității.

Inflăcărați de împlinirea idealului și conștienți de rolul ce trebuia

EMANUEL A. MĂNESCU, avocat
Președinte Căminului cultural

să și-l ia după luarea în stăpânire a vechilor ținuturi moldovenești, ofițerii aflați în Cetatea-Albă împreună cu băștinașii de aceleași simțăminte, cu gândul consolidării sufletului și refacerii poporului român în granițele lui vechi și firești, — într'un elan de mare sărbătoare națională, au hotărât clădirea alături de cetatea Marelui Ștefan a unei cetăți de cultură și înfrățire românească. Din ruina cetății lui Ștefan Vodă au ridicat un templu de adorare românească, înființând la 9 Aprilie

1918 (27 Martie), în aceeași zi când la Chișinău de către Sfatul Țărei se proclamă unirea Basarabiei cu România, așezământul românesc „Cercul Cultural” astăzi „Căminul Cultural”.

Inceputul „Căminului Cultural” este dar primul pas de adevărat românism în Cetatea-Albă și el se confundă cu prima manifestare românească a ostașilor români în acest oraș, cari pe lângă liniștea, pacea, înfrățirea aduceau și cultura românească. Este aci, de sigur, nota cea mai bună a armatei române, armată de ordine și civilizație, care în Basarabia a înfrățit baioneta cu făclia culturii

Un act constitutiv a fost alcătuit în grabă și un comitet sub președenția vrednicului preot moldovean Vasile Tăureanu, profesor la liceul local, — și „Cercul Cultural” începe să funcționeze în casa Primăriei, unde funcționează și astăzi și unde mai înainte era clubul nobilimei, cuib de adevărați ruși, țariști, cari în visurile lor de dominație, batjocorind aspirațiile poporului român, tăiau harta imperiului peste România, dincolo, spre Constantinopol. Fatalitatea are însă contraste uimitoare și a fost dat ca între aceleași ziduri, în tencuiala cărora a amuțit pentru totdeauna glasul trufiei, să se ridice ruga de mulțumire a poporului român pentru izbânda năzuințelor lui de veacuri.

Cât de mare a fost entuziasmul pentru înființarea acestui „Cerc Cultural” se vede din împrejurarea că localul fiind lipsit de mobilier, — cel al clubului nobilimei fiind prădat în timpul răzmeriței, — fiecare a adus ce a putut, un scaun, o masă, un pahar, etc. ; ofițerii au donat cărțile de cetit ce le aveau în bagajul lor sumar de campanie ; o școală donează câteva bănci, iar alta o cortină pentru a se înjgheba scena.

„Cercul Cultural” devine din primul moment locul de întâlnire nu numai al ofițerilor și al primilor funcționari români, dar și al tuturor basarabenilor cu suflet românesc. Aici cunoștințele făcute în treacăt se transformă în prietenii, graiul românului de peste Prut se îmbină cu graiul celui dela Nistru și toți se înțeleg într’o desăvârșită armonie de simțăminte nobile și frumoase. Basarabenii simțindu-se la el acasă, în „Cercul Cultural”, încep să dea drum plângerilor contra asupritorilor foștilor stăpânitori și apreciind firea caldă și deschisă a românului venit din țara liberă, se abandonează unei înfrățiri necondiționate.

În timpul acesta se țin șezători cu caracter pur românesc în care se face cunoscut fraților desrobiți graiul neamului, cântecele și jocurile românești.

Fă ceea ce este vredn. de răsplată, dar răsplată nu cere.

O activitate mare desfășoară D-l arhitect Remus Iliescu, ofițer de rezervă mobilizat, care nu cruță nici o oboseală, înfruntând toate piedicile inerente oricărui început, pentru asigurarea prestigiului acestei instituții.

Preotul Vasile Tăureanu, conduce cercul cultural până în Iulie 1918, când președenția trece asupra D-lui General Șt. Panaitescu. În

*GENERAL ȘTEFAN PANAITESCU
fost președinte al Cercului cultural*

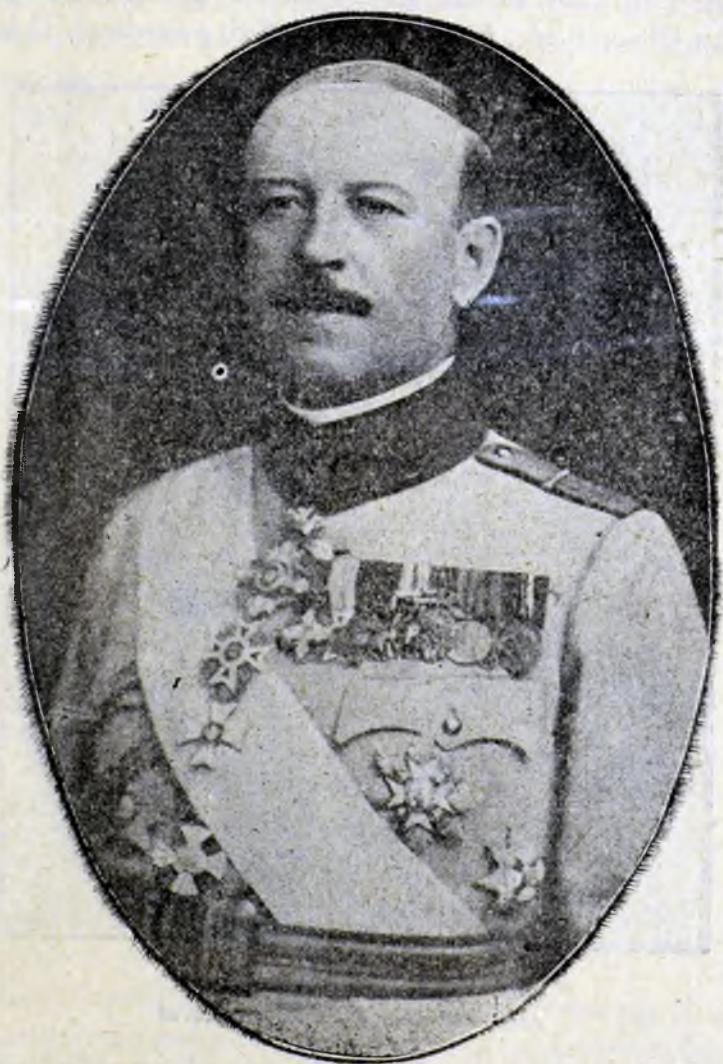
acest timp se votează primele statute ale Cercului și cu autoritatea morală ce-l caracterizează și puterea de muncă neobosită, bravul general imprimă instituției un prestigiu deosebit, care a atras numeroși membri, mai ales dintre localnici, contribuind astfel la înfrățirea sufletească.

Dela 1 Ianuarie 1919 până în Martie acelaș an președinția cercului o are D-l General Al. Gorski, iar dela această dată și până la 1 Ianuarie 1920 D-l General L. Caracăș.

Sucesiunea la președenția Cercului, la început, a celor mai mari fețe ostășești ce se aflau în Cetatea Albă, este o dovadă puternică a misiunii educatoare ce armata avea, pe lângă aceea de a asigura liniștea.

Dela 1 Ianuarie 1920 până la Aprilie 1921 funcționează ca președinte al Cercului D-l Teodor Iacobescu, fost deputat în două legislaturi,

*GENERAL AL. GORSKI
fost președinte al cercului cultural*

care împrumută din căldura sufletului său de vajnic luptător, Cercului, ardore ce se revarsă cu mult folos mai cu seamă în lumea școlară.

Dela Aprilie 1921 și până la Mai 1922 se află la președenție D-l

Ștefan Gurău, actual Consilier la Curtea de Apel din Chișinău, care ține la înălțime prestigiul cercului. Dela această dată și până la 13 Mai 1923 președenția o ocupă avocatul Emanuel Mănescu, care continuă programul de activitate al predecesorilor. Urmează apoi ca președinți: D-l N. Moșoș, prim-procuror pe lângă Tribunalul Cetatea-Albă, până la 14 Decembrie 1924, iar delă această dată și până în Septembrie 1925, D-l Ștefan Gheorghiade, inspector școlar. Sub președenția D-lui Ștefan

ȘTEFAN GURĂU
fost președinte al cercului cultural

Gheorghiade, „Cercul Cultural” se afiliază Fundațiunei Culturale „Principele Carol” la 21 Iunie 1925, schimbându-și totdeodată denumirea în „Căminul Cultural”.

În tot timpul, delă înființarea „Cercului Cultural” și până în toamna anului 1925 a depus o muncă stăruitoare și plină de roade frumoase D-șoara Elena Nestorescu, profesoară la liceul de fete din Cetatea-

Albă, actualmente profesoară la Braşov. Dela Septembrie 1925 şi până în prezent preşedenţia o ocupă iarăşi avocatul Emanuel A. Mănescu.

„Căminul Cultural”, funcţionând în localul proprietatea Primăriei, aceasta pentru a veni în ajutorul culturii şi propagandei româneşti, în urma referatului consilierului municipal, avocatul A. Rotta, primar fiind d-l Paul Nicorescu, profesor universitar, cedează în 1926 în deplina proprietate căminului localul în care funcţionează ; astfel că astăzi „Căminul Cultural” este proprietar, legându-se şi mai strâns de viaţa oraşului Cet.-Albă.

„Căminul Cultural”, odată proprietar, a întreprins reparaţiuni ra-

N. I. MOGOŞ
fost preşedinte al Cercului Cultural

dicale, astfel că imobilul se prezintă cu un aspect frumos şi civilizat. A fost înzestrat cu mobilier nou, s'a refăcut cortina, s'au îmbodobit pereţii cu picturi şi tablouri, s'a pus în ordine biblioteca legându-se toate cărţile în număr de aproape 600, s'a cumpărat material sportiv, iar Fundaţia l-a dăruit cu un aparat de proiecţiuni. Într'un cuvânt, „Căminul Cultural” astăzi, după zece ani de funcţionare, este la înălţimea aşteptărilor iniţiatorilor lui şi poate face faţă oricărei manifestări culturale.

Fondurile „Căminului Cultural” fiind numai slabele subvenții acordate de unele instituțiuni și cotizația lunară de zece lei, pentru facerea tuturor îmbunătățirilor, a fost nevoie de diferite serbări. În anul 1926, o tombolă bine organizată, la care a dat concursul întreaga populație, a putut aduce un venit de peste 100.000 lei. Dacă această tombolă a fost importantă prin realizarea sumei de mai sus, ea însă a avut o importanță și mai mare din două puncte de vedere : a unit pentru acelaș scop românesc întreaga populație din oraș, indiferent de naționalitate ; și a mărit interesul pentru cusăturile românești — foarte multe obiecte fiind confecționate de doamnele române, în stil românesc. Și tot cu ocazia acestei tombole s'au împărțit ca numere câștigătoare cinci sute volume cărți românești.

Tot în 1926 a luat ființă și o secție sportivă sub denumirea

Echipa de Foot-Ball a Căminului

„Tyras” care s'a produs în mai multe serbări și a luat parte în mai multe matschuri. La aceasta a contribuit în mare parte D-l Căpitan Stoca, fost în reg. 35 Infanterie.

„Căminul Cultural” are un cor organizat sub conducerea maestrului de muzică P. Rădulescu și diaconul Gh. Șerban, acesta din urmă un convins luptător moldovean, care dela început a dat tot concursul său desinteresat căminului, înfruntând adesea ura nejustificată a unor rătăciți.

„Căminul Cultural” activează în mod permanent prin șezători ce se țin cel puțin odată pe săptămână și unde pe lângă conferințe se produc și elevi din școalele secundare. La șezători muzica regimentului

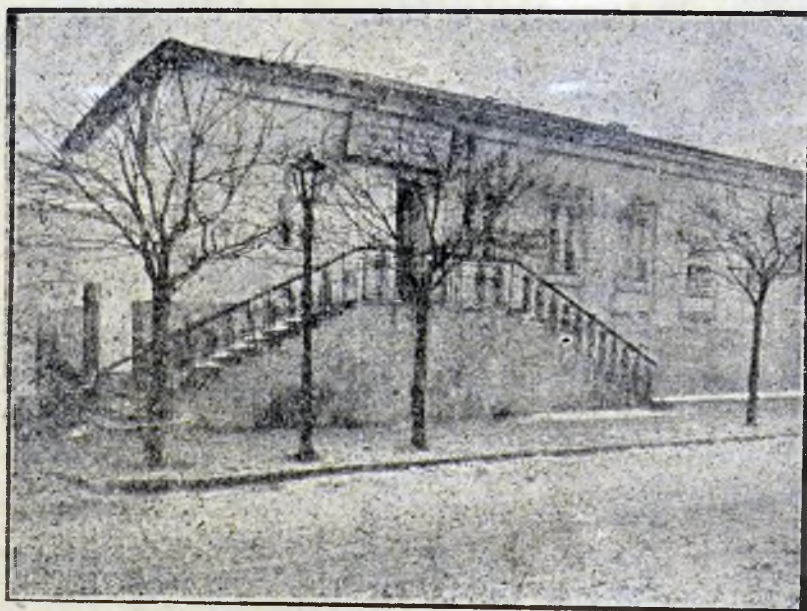

35 Inf. de sub comanda D-lui Colonel C. Petrovicescu concertează gratuit.

În afară de șezători, localul căminului este deschis zilnic membrilor și tuturor persoanelor, care își pot trece vremea citind gazetele, primite gratuit de Cămin.

În ultimul timp „Căminul Cultural” a avut fericirea de a procura publicului din Cetatea-Albă conferențieri distinși, cari cu prețul oboselei lungului drum au venit să contribuie la frumoasa operă de renaștere a culturii românești.

O solitudine și mai mare din partea instituțiilor locale și a oa-

Localul propriu al Căminului

menilor cu puțința de a o face ar intensifica activitatea căminului care ar putea să se întindă și în județ.

Statul prin ofensiva culturală ce în ultimul timp a întreprins în Basarabia ar putea veni în ajutorul „Căminului Cultural”, concentrând activitatea sa în orașul și Județul Cetatea-Albă în forul „Căminului Cultural”, trecutul acestei instituțiuni, care își serbează zece ani de existență rodnică odată cu zece ani dela realipirea Basarabiei, fiind o garanție de reușită deplină.

Nu-s vremile sub om, ci bietul om sub vreni.

Atențiunea guvernanților, indiferent de partid politic, trebuie să fie îndreptată cu stăruință și fără nici o preocupare asupra populației din Basarabia, și în special asupra acelei din județul și orașul Cetatea-Albă, care este colțul cel mai cosmopolit din România Mare, expus tendințelor subversive ale pescuitorilor în apă turbure și ale tuturor acelor, cărora înfăptuirea idealului național le pare un coșmar.

Cineva, undeva, a zis : „dacă este un merit în a câștiga ceva, apoi mai mare merit este de a-l păstra”.

Bazați pe această lozincă, trebuie făcut totul pentru a păstra neștirbit patrimoniul național, truda generațiilor din trecut și a celei de azi, transmițându-l viitorimei în forma cea mai desăvârșită.

Emanuel A. Mănescu

PLUGARUL ȘI COPIII LUI.

*Simțind că vine moartea, un plugar,
Își adună copiii și ntr'ascuns,
Li spuse : „Dragu mei, să m'ascuțați
Să nu cumva să nstrăinați
Moșia noastră din strămoși lăsată
Că ntrânsa o comoară e ngropată —
Dar unde, nu știu bine : căutați
Și veți găsi-o negreșit.
Intoarceți brazda cum veți strânge mâna
Săpați, grăpați, scurmați și nu lăsați
Un petec de pământ înțelenit”.*
*Și de-a murit bătrânul, s'au purces
Flăcăii mei pe scormonit pământul
In lung și n lat, așa că s'au ales
Cu roada insutită la cules.
Bani n'au găsit. Dar drept a fost cuvântul
Ce li spusese tatăl când a fost să moară :*

CĂ MUNCA ESTE O COMOARĂ.
ANGHEL ȘI IOSIF

Cu cât vezi streinătatea, cu atât mai mult îți iubești țara.

IN SLUJBĂ ADEVĂRATĂ.

Se împlinesc zece ani de când am văzut întâia oară pământul Basarabiei.

Eram pe front. Primesc ordin să mă prezint la Ministerul Școalelor, la Iași. Ne întâlnim aici câteva zeci de învățători, chemați din tranșee.

Ministrul ne spune că, împreună cu Marele Cartier General, au hotărât să ne trimită în Basarabia, spre a face cunoscut fraților de acolo sufletul românesc d'aici și simțămintele ce le păstrăm.

Basarabia se declarase republică independentă și Sfatul Țării pregătea Unirea. Plutea însă un fel de neîncredere — noi aveam sarcina ca prin contact cu norodul basarabean să risipim îndoielile...

Mi-aduc aminte și acum un crâmpciu din discursul ce ni s'a ținut la plecare: „Aveți o misiune mare: să suflați cenușa de pe focul care „stă ascuns în fundul sufletului țaranului basarabean. Arde acelaș foc „românesc ca și aici; cenușa celor 100 de ani nu l-a stins. Suflă tu din „fluer, meștere Vasiliu”) și ai să vezi cum se trezește sufletul basarabean la viața românească...

*) Vasiliu era un învățător care cânta frumos din fluter.

Și am plecat... Vasiliu cu fluierul, ceilalți pregătind discursuri pentru frații basarabeni...

Am plecat în lungul Basarabiei, dela Bălți la Ackerman : iarmaroace, nunți, botezuri, oriunde puteam întâlni frați.

ION MIHALACHE
unul din întemeietorii cercului cultural Cetatea Albă

Și începeam : nașterea poporului român, asupriri de veacuri, tirania rusă, războiul, România Mare, libertate... cântece, poezii...
Nu se lipia de loc.

(*) explicația este că Moldovenii de peste Prut
nu înțelegau felul de vorbire a Muntenilor,
ci se învâneau mai aproape de cei de vorbire
moldovenească.

Mă gândeam ce-o fi făcând Vasiliu cu fluerul? De ce nu știu și eu să cânt? Poate o merge mai ușor... +1

Și atunci, am lăsat sfatul celor dela Iași și am început și eu să cânt cum simțeam eu, și cum simt și azi: Țara Românească nu-i țara celor câteva sute de străini, ciocii pripășiți de pe vremea Turcilor, ci-i Țara Țăranilor, aceiași ca și D-v. Moldovenii din Basarabia.

Și am văzut atunci, în adevăr, tresărind sufletul românesc, cel amorțit sub cenușa veacurilor...

Cântecul românesc nu este altul, decât *cântecul desrobirii sociale*.

Cât de puțin ne-am înțeles unii cu alții! Cei din țară socot că e de ajuns poezie și fluer, c'apoi poți turna „conștiinței trezite la viața națională” tot ce gândesc cei din Capitală.

Sufletul adevărat al neamului l-a văzut, la fratele lui țăran, același în Moldova, Muntenia ori Ardeal.

Nu pot uita zilele petrecute la *Cetatea Albă*! Am găsit aci un cerc de ofițeri ai Diviziei 4, în frunte cu Generalul Ghinescu, cari au prieput din capul locului sufletul basarabean. Cu cei câțiva intelectuali de aci au întemeiat un cerc cultural cu conferințe și șezători.

Contactul cultural însoțit de purtarea bună a oamenilor, era cea dintâiu verigă de legătură între sufletele fraților, cari nu se cunoșteau;

La o masă frățească, unde erau adunați ostași și localnici, am fost printre acei cari au subscris actul de constituire al acestui cerc.

Am auzit că a mers progresând și azi e unul din cele mai frumoase căminuri culturale ale Țării.

E opera celor ieșiți din tranșee și cari au înțeles sufletul basarabean, dela primul pas.

Acum, după zece ani dela unire, încă nu suntem înțeleși pe deplin suflet cu suflet. Piedicile ce stau în cale vor fi înlăturate prin eforturile laudabile ale acelor, cari jertfesc din bucuriile vieții lor spre binele obștesc, ca entuziaștii conducători ai Căminului Cultural din Cetatea Albă.

I. Mihalache

Nu te amesteca în trebile altora,
dar pe ale tale fă-le cu sârguință.

CUM S'A INTEMEIAT CERCUL CULTURAL „CETATEA-ALBĂ”

Distinsul meu prieten și neobosit luptător din sudul Basarabiei, D-l T. Iacobescu, a voit să reamintească „după un decurs de zece ani încheiați, că „întemeietor” al acestui focar cultural-național ași fi fost eu...

Dacă m'a surprins, în adevăr, în vremurile noastre p'ipite și egoiste, că floarea reamintirii a mai putut crește așa de departe, — nu m'a mirat însă câtuși de puțin că ea a încolțit tocmai în sufletul generos și plin de avânt al D-lui T. Iacobescu, al cărui glas energic și iubitor de popor a răsunat de atâtea ori sub cupola Parlamentului român, cucerând victorii, în deosebi pentru prosperitatea orașului și județului său Cetatea Albă.

Dar, sunt eu oare, cu adevărat, întemeietor al „Cercului”? D-l T. Iacobescu ține să fie prea conștiincios cu realitatea amintirilor noastre comune ; în cazul cel mai măgulitor pentru mine, convin a fi fost „inițiatorul” și „propunătorul” acestui Cerc. Intemeietori am fost cu toții : întreaga falangă a intelectualilor români de pretutindeni aflători, către începutul primăverii anului 1918, în orașul Cetatea Albă ; iar meritul de seamă se cuvine, de sigur, a-l găsi astăzi tocmai la acei cari au știut să țină, la hotarul Nistrului, nestinsă și tot mai strălucitoare făclia renașterii basarabene, pe care noi, acum zece ani, le-am încredințat-o cu entusiasm și ca o sfântă datorie.

...Pe vremea acea, îmi reamintesc, după ce fostul Ministru de Război, Generalul Hârjeu, a comunicat, în delirul trupelor Diviziei IV-a bucureștene și al populației înșirate în fața „Upravei”, desființarea Republicei Moldovenești a Basarabiei și unirea benevolă și definitivă a acestei provincii surori la Patria-Mamă, România, — noi toți ostașii acelei Divizii, voluntari, activi și rezerviști, am simțit acea imperioasă poruncă sufletească de a purcede imediat la consolidarea vieții publice locale în noul spirit românesc și de a-l îndruma în direcția cultural-națională.

În această ordine de simțiri și de bune intențiuni, m'am prezentat comandantului meu, Generalul Ghinescu, căruia i-am expus programul desfășurării unei atari mișcări, care avea atâta nevoie, pe lângă autorizarea oficială de funcționare, mai ales de neprețuitul sprijin al armatei, care, în Basarabia pe vremea aceea, întrupa întreaga putere administrativă. Sufletul de elită al Generalului Ghinescu a tresărit de bucurie și, dându-mi deșine puteri de organizare, a pus la dispoziția mișcării noastre toate elementele și mijloacele, de cari Divizia bucureșteană dispunea din belșug.

Asfel am conceput un „Cerc Cultural”, care să poartă numele însuși al cetății ce ne adăpostea.

În seara de 27 Martie 1918, în sala cea mare, dela etaj, a școalei din fața grădinei publice din centru, unde ni-se servea, de obicei, poșota ofițerilor, — eram strânși în ședință solemnă, în jurul unei mese în formă de potcoavă, toată intelectualitatea românească din Cetatea Albă. Și mai este adevărat că, la mijlocul acelei mese festive, mă găseam și eu, ca unul care urmam să arăt adunării motivul convocării ce făcusem. La dreapta mea, un tânăr cărturar-ofițer, inimos și plin de avânt, carele, am aflat după aceea, nu era altul decât Căpitanul propagandist Ion Mihalache, — fost apoi Ministru și actualmente factor preponderant în viața politică a Țării; la stânga, părintele basarabean local Vasile Tăureanu, carele, cu înfățișarea-i de apostol biblic, impunea tuturor și aducea în mijlocul nostru mireasma credinței, în numele căreia învinsesem; iar dela aceștia și dealungul arișilor meselor celor lungi și după ele, o lume întreagă de preoți, cărturari, avocați, militari cetățeni și tineret — bărbați și femei — a consfințit, prin uralele lor înflăcărate și într-o atmosferă de antusias de nedescris, „întemeierea Cercului Cultural CETATEA ALBĂ, care avea menirea să rămână permanent, acolo la Nistru, straja culturei românești, întocmai cum ostașii fuseseră până atunci cercetătorii hotarului străbun”...

După înălțătoarele cuvântări rostite de D-nii Colonel Budeanu, Căpitanii Ion Mihalache și Const. Angelescu, Pr. Cazacu, Ilarion I. Stepanov, prof. Buță, avoc. Moțoc, ș. a., — nenumărați au fost vorbitorii și caracteristic de impresionante diferitele dialecte și accente în cari s'a vorbit.

Părintele Vasile Tăureanu a fost aclamat președinte, iar eu secretar-general, însărcinare pe care am păstrat-o până la părăsirea orașului, când, printr-o adresă specială, ca o demonstrație care, ori-cum,

depășea meritele mele, am fost proclamat membru de onoare al „Cercului”, — distincție, de care mă simt și acum mândru, ca de conștiința unei datorii grele, dar îndeplinite.

Uzând, apoi, de toată influența de care dispuneam la Primărie (firma „Upravei” dispăruse), unde, în urma reușitei ce obținusem personal de a face — în mijlocul unei alegeri extrem de agitate și vădit ostile — să se consacre, pentru prima oară, un român moldovean ca ajutor de primar în consiliul comunal, în persoana părintelui V. Tău-

REMUS P. ILIESCU
unul din întemeietorii Cercului Cultural

reanu, — mai cu voie, mai fără voie, am pus stăpânire pe localul, proprietatea Primăriei, din strada Hatmanul Platov în care Cercul a și fost imediat improvizat, în ciuda străinilor cari ni-l reclamau din nou pentru vechiul lor club orășnesc de joc de cărți. Au mai insinuat, în fine, dușmanii noștri că voesc a-l destina vre-unei școale, — dar școală și încă cea mai eficace : a patriotismului, înțelegeam și noi a face din Cercul nostru cultural...

Omul este un ucenic, durerea este învățătorul său.

Din negura celor zece ani picurați zi cu zi, se desprinde vie în amintirea mea toată activitatea fără de preget ce desfășuram cu toții la curățirea și împodobirea aceluia local, ce avea să joace mai târziu un rol atât de important în viața națională a populației din Cetatea Albă.

Cu ajutoarele date de Divizie, reparam podelele și pereții, amenajăm cancelaria, sala de lectură, garderoba și bufetul ; cu mâinile noastre, apoi, am construit estrada cu pretențiuni de scenă și căreia nu'i lipseau nici iluminarea electrică a rampei, nici culisele turnante, nici fundalul reprezentând ruinele Cetății, — toate desemnate și pictate cum s'a putut mai repede și mai bine. Cortina de pânză am „împrumutat-o” dela Liceul de Fete. Pe fațadă am așezat, în fine, firma Cercului și-am arborat deasupra intrării tricolorul național.

Toate aceste mărunte, dar devotate preocupări își aveau pe atunci farmecul lor și par că făceau un tot cu epopeea grandioasă a reînchegării Neamului ; clădeam și noi la Nistru...

Am trecut cu fermitate prin posibil și imposibil, pentru a reda totul cât mai de grabă scopului pentru care'l pregăteam și acolo, în salonul de festivități și în camerile anexe, s'au desfășurat, seri și luni dearându-l, tot felul de serbări românești cu dansuri naționale, șezători, conferințe, mici spectacole, concerte, la cari au contribuit în mare parte ofițerii, atât artiști români și minoritari laolaltă (arta înfrățește cu puteri nebănuite), cât și muzica militară a garnizoanei pusă permanent și necondiționat la dispoziția Cercului. Doamne și domnișoare din elita orașului și dela Șaba au dat concurs prețios serbărilor noastre.

Se petrecea de minune și, mai ales, ...se învăța românește!

Tot acolo, din ședința solemnă a Cercului dela 9 Aprilie, s'au expediat telegrame omagiale Guvernului, Sfatului Țării și Societății Culturale „Facla” dela Chișinău.

Redau, după conceptul original, textul celei trimise M. S. Regelui Ferdinand I, la Iași :

„Românii dela Nistru, cu sufletele încălzite la măreția Actului Unirii Basarabiei la Patria Mamă și reuniți astăzi 9 Aprilie pentru prima oară sub cutele tricolorului național desfășurat în Cercul Cultural CETATEA ALBĂ întemeiat zilele acestea sub auspiciile bravilor ostași ai Diviziei IV-a, aduc omagiile lor de recunoștință și devotament M. V.

Nu trebuie să judeci oamenii după aparență.

---

asigurând-O că și aici, unde plăeșii marelui Voevod Ștefan au pecetluit cu sânge gloria străbună, inima românească bate viguros pentru Țara și Tronul ei.

Să trăiți Majestate!

Să trăiască Familia Regală!

Să trăiască România!"

Președintele Cerc. Cult. Cetatea Albă,

Pr. V. Tăureanu.

Secretar-General, *Architect Remus P. Iliescu.*

Iar în ziua de 19 Maiu acelaș an, Primăria Orașului lansa invitațiuni oficiale, prin cari invita notabilitățile „în Sala Societății Culturale CETATEA ALBĂ, cu ocazia sărbătoririi naționale a Proclamării Regatului Român”.

Erau primele vremuri turburi și nesigurc de după război, când elemente dubioase de tot felul cutreerau Basarabia în lung și în lat semănând aventura, — când streinii localnici nu voiau a crede încă în statornicirea românească, privind opera Cercului ca cel puțin o manifestare patriotică prematură; iar în mijlocul acelor frământări, noi românii din Cetatea Albă, retrași în cuibul Cercului ce ne făurisem, savuram viața cea nouă ce înfăptuiam, nu pentru noi cei cari trebuia să plecăm, ci pentru înălțarea și îmbărbătarea fraților basarabeni, cari rămâneau.

Ar fi, de sigur, prea lung a vorbi despre toți cei meritoși; dar dintre aceștia mulți nu pot uita pe cel mai neînfricoșat și cu hotărîrea cea mai spontană, notarul public basarabean Const. Covrig și pe soția sa, cari, fascinați de evenimentul eliberării Basarabiei lor, au dat, cei dintâi și neîncetat, cel mai neprecupețit sprijin primelor și grelelor noastre începuturi.

Așa s'a întemeiat „Cercul Cultural CETATEA ALBĂ”...

El devenise operă utilă, — mai mult: indispensabilă; el era copilul predilect al tuturor administrațiilor oficiale ce se perindau și până în momentul plecării mele din acel oraș, frunzașii intelectualității locale și cei trecători se interesau de el cu un adevărat zel și-i dețineau cu o vădită satisfacție destinele.

Iar astăzi, după cei zece ani, când reamintirea binevoitoare a vrednicului nostru brăzdaș Iacobescu și a colegilor săi îmi trimite de departe, de atât de departe, cuvântul cel frățesc, — astăzi, deși perii sunt mai ninși, inima — mi tresare de bucurie ca și atunci, când aflu că făclia încredințată luminează neîncetat, în reflexul Limanului, civilizația latină a românismului și că laurii ce încununează opera noastră modestă din Aprilie lui 1918 sunt tot mai verzi și mai strălucitori!

Este o mare mulțumire sufletească și o nouă îmbărbătare!

REMUS P. ILIESCU

Architect

București, 1 Ianuarie 1928

Nu ești cu desăvârșire bun,
dacă nu știi să fii bun cu cel rău.

LA AKERMAN.

Adie soarele de-amiază
Un vânt de secetă dușman,
Batalionul cantonează
Pe-un vârful de deal la Akerman.

Printre scăeți și pălămidă
Sus la răscruci lângă răzor,
Sunt puștile în piramidă
Și sunt soldați în umbra lor.

În largul zărilor senine
Lucește lacul solitar
Și golul stepei ucraine
În depărtări peste hotar

Flăcări stau întinși pe spate,
Olteni, de fel din Mehedinți,
Cu ochii nchiși pe jumătate
În ploaia razelor ferbinți.
Ce întrebări, ce griji, ce gânduri.
Le-or fi umbrind acest popas,
Că s'a făcut tăcere 'n rânduri
Și nu s'aude nici un glas.

Târziu un fluier prinde-a zice
O doină veche de pe Jiu,
Din ochi dau lacrimi să le pice
De atâta jale și pustiu...

O față doar se luminează
În somn, e domnul caporal :
— Nenorocitul se visează
La-Alba-Iulia 'n Ardeal.

Octavian Goga

Primăvara anului 1918.

SCRISOARE.

Conducătorilor Căminului

V'ați gândit la un almanah care să cuprindă în paginile lui amintiri istorice, gânduri culturale și arătări despre tot ce s'a săvârșit cu inimă și cu spirit luminat în această „Cetate” de margine intrată din nou în puterea stăpânirii noastre.

Acest almanah va fi mâine un document al realităților de o decenie, un hrisov de muncă în arhiva de pietăți a orașului.

Noi slujitorii Instituției care patronează un așezământ de acolo, avem bucuria de a mărturisi că am fost cei dintâi misionari ai culturii către această depărtată „poartă a țării” care e Cetatea-Albă.

Numele ei răscolește, înviază, aprinde, evoacă, întinde o înflăcărată vreme înaintea ochilor minții.

Am venit acolo într'un timp de vară obosit de stepa și căldura Bugeacului. Când am intrat în Cetate era noapte. N'am văzut în sfiala stelelor decât pulberea unui drum, conturul nedeslușit al caselor, linia pomilor, o biserică în umbră și lumina unei pieți de târg. „Limanul” tremura departe. Il auzeam.

Nu credeam altădată, să-mi fie scris, ca eu, și cei dintr'o vreme cu mine, să punem piciorul într'această pârclăbie domnească în care cârmuiau și luptau, boeri și strașnici meșteri întru apărarea cetății care era poarta Moldovei, către Scaunul și puterea ei.

Imi reamintesc noaptea de vară, cu țârâit de greeri, cu iz de rouă și cu nisipuri de stele peste stepă și liman, când țintă cu ochii în focul lor vedeam Tyrasul grecesc și cetatea care pe ruina lui s'a ridicat și s'a întărit de meșteri italieni și litveni; vedeam corăbiile genoveze cari albeau în schela de lângă cetate, aducând moldovenilor și polonilor mărfurile și lucrurile de meșteșug artistic ale Italiei; vedeam cetatea sub stăpânirea plină de grijă a lui Alexandru cel Bun când mărfurile

și produsele Poloniei treceau prin vama cetății către Caffa Crimeii. Pe-atunci o jinduiau polonii, o stăpâneau negustorește genovezii și o poftiau turcii ca punte a nesațiului de cotrofire către Moldova și-adâncul Poloniei bogate. Dar cât de dârj știau s'o apere un logofăt ca Stanciu al lui Ștefan cel mare, ori pârcălabi ca Luca, Sbierea, Oană, Gherman. !..

Și-am văzut și ziua de vară a anului 1484 când corăbiile turcești venind cu furie și cu hotărîre împărătească de la Constantinopol luau în stăpânire Cetatea care era „Cheia” Moldovei și care avea să piardă sub fatalitatea robiei turcești toată însemnătatea și frumusețea ei.

Akerman-ul Turcilor n'a mai avut nimic din faima și puterea moldovenească a Cetății Albe.

Mormânt grecesc (sec. III în ae Chr.)

Turcii închideau o cale, striviau o viață de prosperitate și de luptă și întindeau pustiul stăpânirii lor fatale în colțul cel mai viu al Țării moldovenești. Drumul Răsăritului se muta aiurea.

După 300 de ani Akerman-ul turcesc intrând în stăpânirea rușilor, rămânea ca și sub turci un târg fără de viață.

A doua zi, Cetatea Albă, cu Limanul și castelul ei de stampă veche, o vedeam în lină lumină de vară. O vedeam în biserica ei în școalele ei frământate de spiritul și focul nostru, o vedeam sub stăpânirea care a creat-o odată, o vedeam românească, vie, agitată, chinuită de prefaceri, de înaintare, de gloria negoțului istoric, de tot ce poate să fie un oraș, de ținut rodnic, așezat pe un liman care poate să facă din el un pitoresc port de bogăție și de frumusețe.

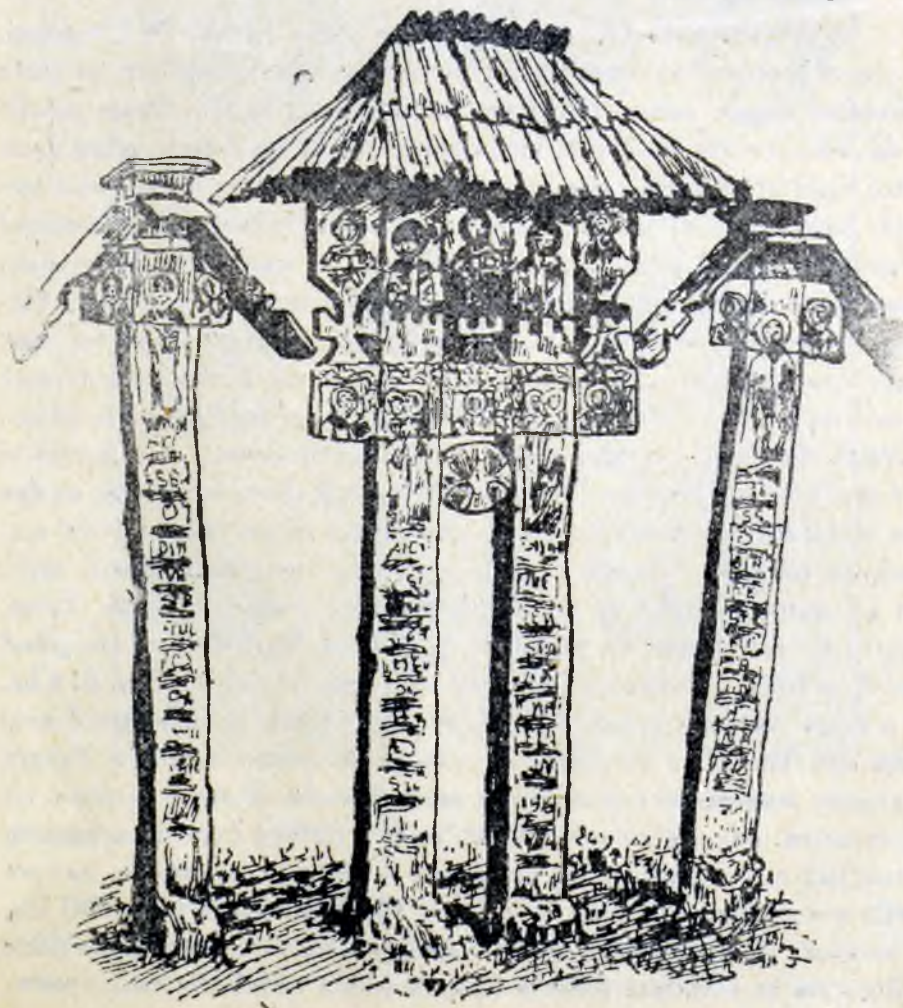
Aici, după spusa lui Țamblac a fost martirizat de Tătari pentru credința lui, Sfântul Ioan cel nou de la Suceava.

Aici, trebuie să se sfințească prin muncă de creație, toți aceia cari cu misiune de cultură s'au așezat în cetatea de arhaică faimă a Moldovei.

Se încheie o decenie de nouă viață românească. Multe s'au schimbat și s'au făcut. O altă decenie începe. Ea trebuie să însemne un sfârșit al sterpelor lupte politice, o solidarizare a cărturărimii pentru o înălțare a oamenilor la o vie viață românească, la o viață de prefaceri, de înăvuițire, de civilizare, de omenie! Această viață trebuie să fie din carte, să trăiască din carte, să lupte pentru carte.

Almanahul Cetății Albe e o mărturisire a D-v. despre adâncă înțelegere a cărții.

Gh. D. Mugur

DIN TRECUTUL CETĂȚII ALBE.

Fână la stăpânirea Moldovenească.

de P. NICORESCU, profesor universitar
Primarul Cetății Albe.

În timpuri străvechi această regiune a fost locuită de Cimerieni, un popor probabil de neam tracic. Numeroase movile semănate pe toată întinderea stepei, conțin morminte de ale Cimerienilor. Aceste movile au de obicei o formă ascuțită, iar înăuntru se află un *dolmen*, adică două pietre mari în picioare, peste cari este așezată ca un capac o a treia mai mare, formând astfel un fel de sarcofag primitiv. Înăuntru se află corpul defunctului așezat ghemuit; osemintele poartă urme de culoare roșie, ceea ce arată că cadavrul era boit în întregime cu această culoare. Herodot ne povestește (IV, 11) că începând să emigreze în masse mari Scythii dinspre Asia, șefii Cimerienilor s'au adunat la sfat, să hotărască ce este de făcut. Unii au fost de părere să-și apere patria până la ultima picătură de sânge, iar alții socoteau că orice rezistență este inutilă și că e mai bine să emigreze. Discuțiile au fost atât de violente încât au dus la o încăerare sângeroasă, în care o mare parte dintre șefi au căzut uci-zându-se reciproc. Supușii lor îndurerați i-au îngropat în movile mari, cari ne spune Herodot se pot vedea și azi pe malul fluviului Tyras, Nistrul de azi și apoi au pornit pe la Nordul Mării Negre, emigrând spre Asia Mică. Aceasta s'a întâmplat cam prin secolul VIII în. de Chr. În a doua jumătate a sec. VII în. de Chr. marele și înfloritorul oraș Milet din Asia Mică a înființat o mulțime de colonii în Marea Neagră și printre acestea, aici aproape de gura fluviului Tyras, o colonie cu acelaș nume. Această colonie era mai mult o factorie pentru exploatarea comercială a teritoriului udat de această arteră de comunicație, pe care năvile pot să avanseze până dincolo de Moghilău, adică peste 400 km. în interior. În acest timp populația indigenă era în cea mai mare parte *getică*, care se extinsese dinspre Carpați și din sudul Dunării, ameste-

cată cu rămășițe de Cimerieni, cu cari erau de altfel înrudiți. Masa cea mai mare a Scyților era așezată în sudul Rusiei, de unde exercita peste aceste regiuni numai o dominație cu caracter politic.

Știrile vechi pe cari le avem asupra coloniei Tyras sunt destu

*Monede de ale orașului Tyras, cu chipuri de împărași
romani, dela Ves; asian până la Comod.*

de rare. Herodot vizitând pe la mijlocul sec. V în. de Chr. Pontul (Marea Neagră) stâng, întorcându-se din Olbia, trecu și pe la Tyras, numind pe locuitorii *Tyritai*, ceiace ar însemna mai de grabă locuitorii

unei regiuni, decât ai unui oraș, dar acesta era un obicei la autorii **vechi** și mai ales la Herodot, de a numi o colonie ca o colectivitate de locuitori.

Tyranii ocupau cu viile și cu fermele lor toată regiunea de pe malul drept al limanului, dar și un oraș propriu zis exista, după cum au dovedit-o săpăturile, cari au scos la iveală atâtea obiecte, inscripții și monede.

Câteva litere, cari s'au păstrat pe un fragment de inscripție din a. 424 în. de Chr. găsit la Atena, îndreptătesc presupunerea că Tyras plăea în acest timp confederațiunei delice, din care poate făcea parte, ● contribuție de un talant, adică o sumă egală cu aceia pe care o plăteau Olbia și Nymphaeum. Pe la sfârșitul sec. IV Tyras începe a bate monede foarte frumoase în argint și în bronz. În timpul lui Philip, tatăl lui Alexandru cel Mare, Tyras intră în sfera de influență macedoneană, iar cu inscripția *Basileus Lysimachus*, unul din urmașii lui Alexandru, ni s'au păstrat două monede de aur, dealfel singurele existente, dintre cari una se păstrează în colecția Academiei Române, căreia i-a fost donată de d. M. Sutzu, iar cealaltă se află în British Museum din Londra. Se pare însă că aceste monede au fost bătute mai târziu pe timpul lui Mithradates, numai după modelul monedelor din timpul lui Lysimach; chiar chipul regelui de pe aceste monede are asemănare cu figura lui Pharnace, fiul lui Mithradates.

Puțin după această perioadă de maximă înflorire, în sec. III în. de Chr. coloniile grecești din Pontul stâng au fost din ce în ce mai strâmtorate de Scythii puși în mișcare de invazia Sarmaților dinspre stepele Asiei, de năvala Celților și a Bastarnilor și în fine de Sarmați, cari rămân o bucată de vreme stăpâni pe situație. După ce stau un scurt timp sub protectoratul lui Mithradates, regele Pontului, după anul 60 în. de Chr. Tyras și celelalte colonii grecești din Pontul stâng sunt atacate și prădate prin expedițiunea fulgerătoare a Geților, sub conducerea energicului lor rege Burebista. După ce a trecut și această năvală, coloniile grece se refac cu încetul și intră în zona de influență a Romanilor, care-și extind dominațiunea până la gurile Dunărei.

Sub împăratul Claudiu, în anii 52—53 d. Chr. guvernatorul Moesiei, Ti. Plautius Aelianus, stabilește dominațiunea romană în mod efectiv asupra acestor teritorii. Trecerea sub stăpânirea romană a avut așa de mare importanță pentru Tyrani, încât din anul 56 d. Chr., ei considerau că a început o nouă eră, numărând anii în noul lor calendar dela această dată.

Sub dominațiunea romană, Tyras primi privilegii, care-i asigurau o anumită autonomie și ajunse împreună cu celelalte colonii grecești la o mare prosperitate, până ce în anul 238 d. Chr. este distrus de marea năvală a Goților, cari nimicesc toate coloniile și invadează Moesia. De aci încolo acest teritoriu rămâne pentru mai bine de zece secole, marele drum de trecere pentru diferitele popoare barbare, cari invadează Europa, venind fără întrerupere ca niște valuri dinspre marea stepă scito-siberică.

În spațiul de timp care trecea între diferitele invaziuni, pe locul vechei colonii se formau pentru un scurt timp nuclee de așezări, cari însă dispăreau iarăși sub uraganul unei noi invazii. În a doua jumătate a sec. XIII și în prima jumătate a sec. XIV, în care vreme Tătarii stăpâneau aceste regiuni, neobosiții Genovezi au avut aci o factorie comercială, numind localitatea Moncastro.

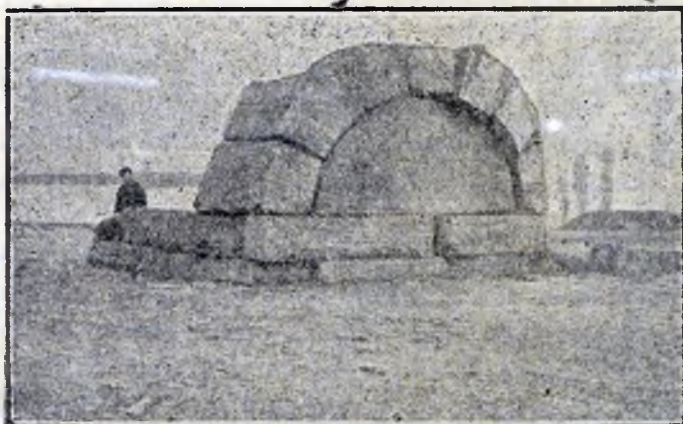
Cam pe la 1330 a suferit aci martiriul din partea Tătarilor, Sf. Ioan cel Nou. Între timp consolidându-se tânărul Stat al Moldovenilor, aceștia participă la luptele creștinilor contra Tătarilor, pe cari îi izgonesc, ridicând pe malul limanului o puternică fortăreață, numită Cetatea-Albă.

În primii ani ai domniei sale, Alexandru cel Bun, strămută de aci moaștele Sf. Ioan. transportându-le cu mare alaiu în capitala țării, la Suceava. Cetatea-Albă, care asigura accesul comerțului moldovean la mare, ajunse curând un oraș înfloritor. De aceia Sultanii turci au făcut mai multe încercări de a cuceri această cheie a Moldovei la Marea Neagră. În 1484 Sultanul Baiazid II veni cu toată puterea și reuși să cucerească Chilia și Cetatea-Albă, închizând astfel lanțul stăpânirii turcești împrejurul Mării Negre, care devine pentru mai bine de trei secole un lac turcesc. Turcii numiră orașul, traducând numele său în turcește : Akkerman. În 1812 orașul trece sub stăpânirea Rușilor împreună cu toată partea Moldovei dinspre Prut și Nistru, care provincie nouă forma gubernia Basarabiei până în 1918, când ea constituindu-se în republică independentă, se realizește la patria-mamă.

Fiind astfel această localitate locuită în mod aproape continuu din sec. VII în. de Chr. și până în zilele noastre, straturile de ruine sunt atât de amestecate, încât o cercetare sistematică a lor este dintre cele mai grele. Vom arăta aci principalele cercetări și descoperiri ce s'au făcut până acum în această regiune.

În anul 1846 s'a descoperit pe malul stâng al Nistrului, în satul Korotnoe, la aproape 100 km. spre N. de Cetatea-Albă, o mare placă

de marmoră cu o inscripție din anul 201 d. Chr. cuprinzând o scrisoare a guvernatorului Moesiei Inferior, Ovinius Tertullus, care în baza unei scrisori a împăraților Septimiu Sever și Caracalla, adresată lui, precum și a unei alte scrisori adresată către un oarecare Heraclitus, probabil procuratorul (administratorul financiar) provinciei, confirma locuitorilor din Tyras scutirea de taxe vamale, cu toate că aceștia nu putuseră să probeze originea acestui privilegiu, demonstrând numai starea de fapt cu scrisori dela împăratul Marcu Aureliu și dela Antistius Hibernus, predecesorul lui Tertullus cu condițiunea totuși ca cetățenii, cari urmează să beneficieze de această scutire să fie găsiți demni de această favoare de către guvernator. Plecând dela considerațiunea că această inscripție a fost găsită la o distanță așa de mare, F. Brun a susținut că orașul Tyras a fost strămutat după Vespasian, pe locul unde a fost

Mormânt grecesc (sec. I/I în. Chr.)

găsită inscripția. În realitate însă probabil că această placă a fost așezată ca o copie după decretul păstrat în oraș, la unul din punctele principale ale graniței vamale a teritoriului orașului Tyras, sau poate că a fost cărată acolo de locuitorii moldoveni, cari se ocupau pe Nistru intensiv cu transportul de cereale și de lemnărie. Tot astfel a fost găsit în 1881 la Ciobruți la o distanță de 90 klm. un fragment de decret din a. 180 d. Chr., prin care Senatul și poporul din Tyras aduc mulțumiri unui oarecare Cocceius, care adusese mari servicii orașului, intervenind pe lângă împărat în favoarea lor.

În Septembrie 1895 a fost descoperit pe malul limanului aproape de oraș, într-o movilă un mormânt cu boltă, făcut din blocuri de piatră lungi până la 3 m. bine încheiate, cioșlite cu îngrijire pe dinăuntru

nelucrate pe din afară. Din nefericire acest mormânt, care probabil e grecesc cam din sec. III în. de Chr. și care are făcut loc în piatră pentru doi morți, a fost prădat în momentul descoperirii ; autoritățile anunțate mai târziu, când au sosit la fața locului, n'au mai găsit decât câteva oase aruncate în neorânduială. Ruina mormântului, destul de deteriorat fiindcă s'au furat multe blocuri de piatră, este încă destul de impozantă, după cum își poate cineva face o idee din figura alăturată.

În primăvara anului 1900, comuna săpând un drum larg pe malul limanului pentru a crea astfel un mai comod acces spre port, cu prilejul acestor lucrări s'au găsit o mulțime de obiecte greco-romane.

S'a găsit astfel un fragment de marmoră cu inscripție greacă din sec. II d. Chr. și un tors de marmoră înalt de 56 cm. probabil al unei Afrodite. Tot aci s'a găsit o statueta de marmoră înaltă de circa 50 cm. reprezentând un vânător sprijinit cu mâna stângă pe un trunchi de copac de pe care atârna un epure, lucrare sumară dela începutul imperiului ; iar în 1904 s'a mai descoperit aci un vas de bronz reprezentând un bust de negru, înalt de 12 cm. Toate aceste obiecte se află în muzeul din Odessa.

Cele dintâi săpături au fost făcute în 1900 în zilele de 7—8 Septembrie de profesorul E. Stern din Odessa. Trei sondagii au fost făcute în prima curte a Cetăței actuale, două sondagii și două tranșee în a doua curte și o săpătură mai largă afară din Cetate, spre dreapta când se intră pe poartă. Înăuntrul cetăței s'au găsit cu excepțiunea a câtorva fragmente de ceramică greacă, numai resturi de ceramică și de obiecte medievale. În schimb săpăturile făcute afară din cetate, au scos la iveală șase morminte grecești din sec. III —II în. de Chr., în cari, cu toate că starea de neorânduială în care se aflau, ne arată că și aici hoții de morminte își făcuseră opera lor, s'au găsit fragmente de bijuterii de aur și resturi de ceramică greacă. Rezultatele destul de slabe de altfel, pe cari le-au dat aceste săpături, au fost publicate în *Buletinul Societății Istorice și Archeologice din Odessa*, vol. XXIII, p. 33—61.

În zilele de 13—15 Mai 1904, cu prilejul unei excursiuni făcută la Cetatea Albă de membrii societății istorice și archeologice din Odessa, s'au mai făcut trei sondagii descoperindu-se numai diferite fragmente de ceramică, cu cari s'a putut reconstitui un vas cu ornamente de caracter oriental, vas care a fost depus în muzeul din Odessa.

În 1912, în primele două săptămâni ale lunii August, Stern făcu iarăși câteva săpături pe locul vechiului Tyras. La o adâncime de 3—4,5 m. s'a dat peste un strat de ruine din epoca greco-romană ; printre obiectele

descoperite — mai ales fragmente de ceramică ionică și attică — sunt de notat o monedă din Olbia din sec. V în. de Chr., două monede ale orașului Tyras din sec. III în. de Chr. și una din timpul împăratului

Taur de marmoră (sec. IV în. Chr.)

Comod. Rezultatele acestor săpături au fost publicate pe scurt în *Buletinul Societății istorice și archeologice din Odessa*, Vol. XXXI (1913).

Săpăturile începute de Stern au fost continuate de prof. Warneke,

dela Universitatea din Odessa, care după cum mi-a comunicat personal în 1917, ar fi descoperit fragmente de ceramică (vase și statuete) din sec. VII și VI î. n. de Chr., dar rezultatele acestor săpături n'au fost până acum publicate.

Fiind însărcinat de regretatul meu profesor V. Pârvan, în primăvara anului 1918 de a face aci cercetări istorice și archeologice, după un studiu prealabil, am putut începe săpături în Septembrie 1919. Am

DIANA
(sculptură greacă de acum 2200 de ani)
găsită în malul Cetății

ales ca loc pentru explorare și cercetare, chiar malul limanului situat între Cetate și uzina electrică, mal în care se văd o mulțime de rămășițe antice.

Rezultatele acestor săpături au fost foarte îmbucurătoare, căci s'au descoperit o mulțime de obiecte interesante *). Cu aceste obiecte și cu unele culese de pe la particulari am înființat un muzeu archeologic într-o sală a liceului de băieți. Obiectele mai de seamă din acest muzeu sunt următoarele :

---

*) Un studiu complet asupra descoperirilor făcute l-am publicat sub titlu de *Scavi e Scoperte a Tyras in Ephemeris Daco-Romana*, vol. II (1924), p. 378-415, publicația Școalei Române din Roma.

1. Un taur de marmoră, având lungimea corpului de aprox. 70 cm., găsit de lucrătorii răposatului V. Navrotzki prin vii, în împrejurări ce nu se mai pot preciza. Deși picioarele lipsesc și statuia este destul de deteriorată, totuși se vede că lucrarea este foarte bună și cam dela sfârșitul sec. IV sau începutul celui de al III în. de Christos. Cum pe vechile monede ale orașului Tyras, pe o parte este reprezentat adeseori taurul și uneori și calul, iar pe cealaltă parte Demetra zeița agriculturii având pe cap împletite spice de grâu, trebuie să deducem din aceasta, că bogăția locuitorilor acestei regiuni consta mai ales în agricultură și în creșterea vitelor. Pe unele monede este un strugure sau un pește, se vede prin urmare că bogăția acestei regiuni a rămas aceeași ca și acum 2500 de ani.

2. Bust mic de marmoră găsit în săpăturile din 1919, înalt de 0,13 m. reprezentând un chip bărbos asemănător cu figura lui Socrate. Statueta înfățișează un tip de Priap, al cărui cult era în strânsă legătură cu cultul zeului Dionysos, patronul culturii viței de vie, a cărei cultură cum am văzut era înfloritoare aci la Tyras.

3. Placă de marmoră cu relief, înaltă 0,32, largă 0,22 m. și groasă circa 0,075 m., descoperită cu ocazia săpăturilor din 1919. Relieful reprezintă pe zeița Artemis (Diana), ținând în mâna stângă arcul, iar cu dreapta luând o săgeată din tolba atârnată pe spate; alături de zeiță este un cerb. Acest fel de a ne înfățișa pe zeiță era destul de obișnuit în arta antică. Lucrarea destul de grosolan executată este de sigur opera unui țăran localnic, care și-a confecționat-o singur.

4. Fragment de inscripție greacă, săpată pe marmoră, foarte deteriorată. După forma literilor inscripția trebuie socotită ca fiind dela începutul sec. III d. Chr. A fost găsită de maiorul D. Bărbulescu în interiorul cetății. Inscripția nu se poate reconstitui; în fragmentul nostru se pomeneste despre barbari, despre navigație, despre comerțianți, despre vamă și despre aur și argint (adică despre anumite sume de bani cari trebuiau plătite). E păcat că nu ni s'a păstrat mai mult din această inscripție, ca să putem înțelege sensul ei, căci ea se vede a fi fost foarte importantă.

5. Greutate de marmoră, în forma unui paralelipiped de dimensiunile $0,10 \times 0,062 \times 0,07$ m.; a fost găsită în 1919. Pe ea e săpată o inscripție **MHTOP**: probabil pentru **METPO (NOMON)** adică magistratul verifcător de greutate; ar putea însă fi și prescurtat numele unui magistrat. Greutatea actuală e 1.151 grame; o mică parte (mănerul de sus) fiind cioplită, de sigur că greutatea inițială era de 1309,8 grame, adică trei mine.

6. Tipar de argilă înalt de 0,085 m. ; găsit în 1919. Alături în vitrină se află un pozitiv scos în ceară, reprezentând un cap de satir. Se turnau probabil cu acest tipar capete de acestea de satir în bronz pentru a le aplica și a împodobi astfel, mobile de lemn.

7. Plachetă de plumb de dimensiunile 0,065 m.×0,056 ; greutatea 240,8 grame ; pe ea se distinge un cap în profil spre stânga, poate al lui Hermes (Mercur), zeul Comerțului. Probabil că a fost o greutate de cântar. A fost descoperită în săpăturile din 1919.

8. Cupă de argilă, așa zisă de Delos, reconstituită aproape în întregime din 81 fragmente, găsite în săpăturile din 1919. Are diametrul de 0,19 m. e subțire și e foarte frumos împodobită cu flori presate în relief ; acest fel de cupe se importau mai ales din insula Delos, unde erau o specialitate. Aceasta e fabricată probabil la sfârșitul sec. III în. de Chr. S'au găsit numeroase fragmente și din alte cupe de acest fel, cele mai multe foarte frumos lucrate. Pe un fragment, mai puțin bine

*CUPA DE DELOS (ceramică de acum 2200 ani)
găsită lângă ruinele Cetății*

păstrat — tocmai fundul cupei — se vede un cap în profil spre dreapta reprezentând pe zeița Demeter cu coroană murală, adică cu creneluri, ca protectoare de cetăți și împrejur inscripția KIPBEI ; acesta e un nume cunoscut al unui fabricant de astfel de cupe din Obia, cetatea înfloritoare situată la gura Bugului.

9. Trei fragmente al unei *pixis* (taler) de un diametru de 0,175 m., găsit în 1919 ; lucrare foarte bună.

10. Trei amfore grecești, foarte frumoase. Una înaltă 0,66 m. a fost găsită de fabricantul de cărămidă Kvitca în suburbia Păpușoi și

are pe o mânășe o șampilă cu numele fabricantului ei *Satiros* ; a doua înaltă de 0,695 m., a fost găsită în viile dela sudul orașului iar a treia înaltă de 0,63 tot prin vii. O astfel de amforă se găsește în păstrarea d-lui notar public N. Lihomski ; trei se găsesc la părintele Lozanov din Păpușoi ; trei la familia Buxel din Șaba și în fine alte trei la d. André Anselm, tot din Șaba, care le-a descoperit în 1910 în viile sale. Să sperăm că toate aceste amfore vor fi în cele din urmă donate muzeelor, altfel soarta lor este să fie sparte și să se piardă. Aceste amfore se puneau de către cei vechi, pline cu vin în morminte. Vinul din ele s'a uscat cu timpul ,dar în fundul amforelor se găsesc urme de reziduri și mai ales de acid tartric.

11. Vas de formă semi-ovală, înalt de 0,49 m. cu un diametru de 0,45 găsit aproape întreg în săpăturile din 1919.

AMFORE (vase grecești de acum 2200 de ani)
găsite între Șaba și Cetatea Albă

12. Vas din epoca romană înalt 0,45 m., diametrul maxim 0,50 ; avea două toarte din cari una e ruptă ; partea de sus e ornată trăgându-se de jur împrejur pe când vasul era încă moale cu un peptene. A fost găsit în viile dela sudul orașului și donat muzeului de d. avocat Al. Wostruhov.

13. Un număr de amfore cu șampilă pe mânășe și anume 13 de proveniență din insula Rodos ; 1 din Tasos ; trei din Cnidos și trei de origine incertă. Astfel de mânăși cu ștampile se descopăr foarte nu-

meroase și se găsesc în colecțiile d-lor : M. Oculici, Gr. Avakian, André Anselm, Berner și alții. Amforele sunt mai toate din sec. IV—I în. de Chr. In ele se importa vin bun, mai ales din insulele grecești. In ștampilă — ca o marcă pe ambalaj — era numele exportatorului de vin (care de cele mai multe ori era și fabricantul amforei) și numele magistratului polițienesc, care garanta calitatea mărfii.

14. Cinci fragmente de cărămizi late, destinate pentru acoperiș, cu ștampilă greacă pe ele găsite în 1919 ; sunt din sec. IV—I în. de Chr. Numeroase fragmente de acest fel cu ștampilă se găsesc în colecții particulare. In ștampilă se găsește totdeauna numele astinomului, adică al magistratului polițienesc și edilitar al orașului unde s'a fabricat cărămida și un semn al fabricantului : caduceul, o așuică pe un delfin, un triplu d.

15. Două fragmente dela două cărămizi diferite, dar a căror ștampilă se completează una pe cealaltă ; au fost găsite în 1919. Se poate citi : Leg(io)V M(acedonica). Un fragment de cărămidă cu o astfel de ștampilă a fost găsit în curtea d-lui Th. Ceapleanski, împreună cu un altul pe care se poate descifra următoarea ștampilă : (L)eg (io) I It(alica). Leg. (V) M(acedonică). Leg(io) XI CL(audia) (Ve)exillatio (Moesiae Inferioris). In fine în toamna anului 1927, fiul d-lui M. Oculici, a găsit în malul abrupt dinspre liman, aproape de locul unde s'au făcut săpăturile din 1919, o bucată de placă de marmoră pe care se poate descifra următoarea inscripție, care după litere este din a doua jumătate a sec. II d. Christos :

FALCO (un nume)

VEXIL(latis) II (poate secunda)

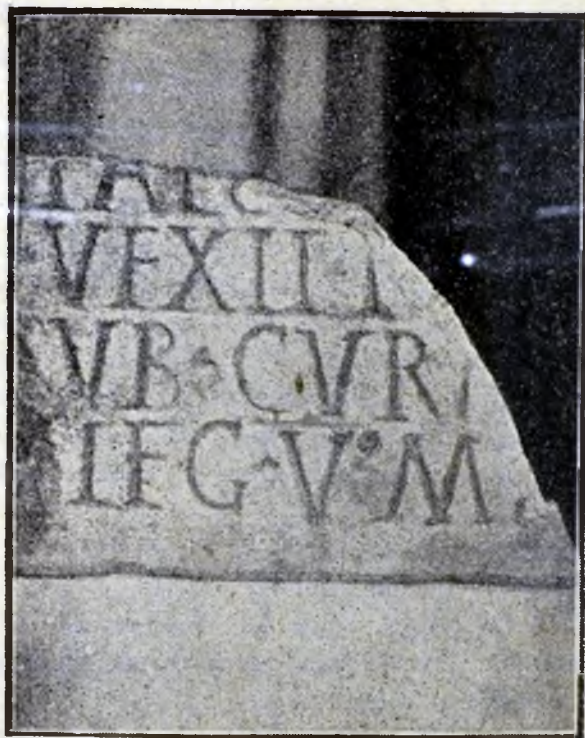
SVB CVRA (agentibus, adică sub conducerea)

LEG (ionis) V M(acedonicae) urma aci de sigur și mențiunea legiunei a XI Claudia și I Italica.

Istoria garnizoanelor romane din regiunile dela Nordul gurilor Dunării și de pe țărmul Nordic al Mării Negre ne este destul de puțin cunoscută, așa că aceste știri noi sunt o contribuțiune prețioasă cu privire la această chestiune. Regiunea de pe coasta septentrională a Mării Negre a fost ocupată efectiv de către Romani în urma expedițiunii lui *Titus Plautius Silvanus*, expedițiune care a avut loc în anii 52—53 d. Chr. O garnizoană romană a fost stabilită în acest timp în Crimeea și împăratul Nero era preocupat serios de chestiunea de a întemeia aci solid stăpânirea romană pentru a crea o provincie nouă : Scythia.

Insă în timpul lui Domițian, în urma înfrângerilor pe cari le-au

suferit Romanii din partea Dacilor, garnizoana din Crimeea a fost retrasă și regele Bosforului (hinterlandul Crimeei), care era intrat în „clientela” romană, începe a primi subsidii pentru a întreține o miliție, care trebuia să asigure liniștea în aceste părți. Impăratul Traian angajându-se în marea luptă, care trebuia să ducă la cucerirea Daciei, nu s'a putut ocupa și de cucerirea hinterlandului țărmului nordic al Mării Negre. Este însă fără îndoială, că în legătură cu reorganizarea Moesiei Inferioare pe care a întreprins-o, dânsul va fi luat și unele măsuri de asigurare a liniștei în regiunile dela Nordul Mării Negre, măsuri însă

Inscripție romană.

pe cari noi nu le cunoaștem. După terminarea războiului cu Decebal și supunerea Daciei, Traian a fost ocupat cu începerea războiului contra Parților, așa că nu a mai avut răgazul de a se interesa mai de aproape de aceste regiuni. Dela Adrian înainte presiunea exercitată de Scyți și Sarmati devenind din ce în ce mai mare, instalarea de garnizoane la Nordul gurilor Dunărei, a devenit iarăși o necesitate imperioasă. Dar în timpul domniei acestui împărat, când imperiul roman s'a consolidat

în întinderea sa maximă, lagărele celor trei regiuni din Moesia Inferior (I Italia, XI Claudia și V Macedonica), n'au fost strămutate la Nord de Dunăre, ci în aceste regiuni au fost trimise numai *vexillationes* (de-
tașamente mixte), compuse din contingente luate din aceste legiuni. Fără îndoială că pe tot traectul între Dunăre și Crimea, la anumite
intervale erau mici lagăre în cari garnizonau aceste detașamente, for-

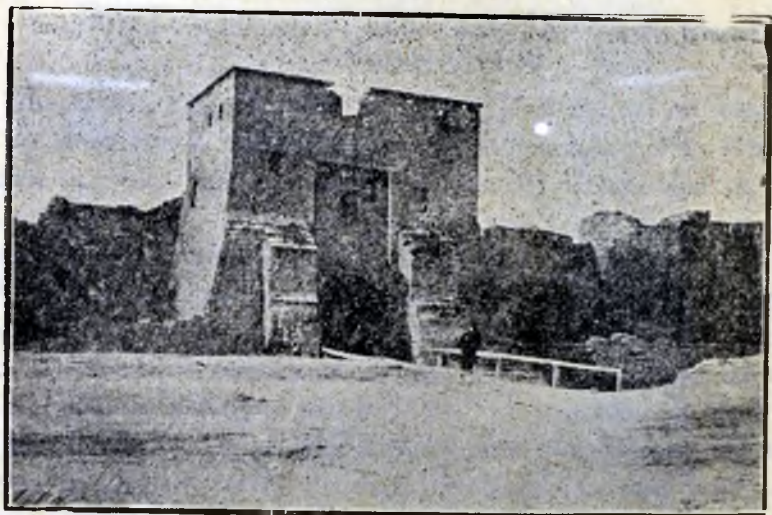
*Cărămizi rămase dela Legiunile romane V Macedoneană și XII Gem
găsite în apropierea cetății*

nând astfel un cordon militar, care păstra o legătură permanentă între
elementele sale componente. Un astfel de lagăr a fost probabil lângă
Cartal, în fața Isacei (Noviodunum) unde a fost găsit un fragment
dintr'o inscripție votivă, probabil din epoca lui Marcu Aureliu, de-
d'ată după cât se pare de un soldat d'n legiunea V Macedonica. Un
alt lagăr a fost probabil în regiunea satului Serghievca, unde d. M.
Oculici a găsit numeroase rămășițe greco-romane pe locul, unde a fost
vechea localitate Hermonactis; deasemenea e probabil ca un astfel de
lagăr, poate și o stațiune de flotă să fi fost la gura limanului Nistrului,
unde a fost vechiul *Turris Neoptolemi*. Un lagăr însemnat a fost aci la
Tyras, după cum ne dovedesc cărămizile și fragmentul de inscripție
descrise mai sus. În Crimea garnizoana romană și-a avut sediul în castelul
Charox, cercetat și explorat de archeologul rus M. Rostovzew.

În muzeu se află și alte o mulțime de obiecte de o importanță
mai mică pe cari nu le putem descrie aci. De curând s'a format un co-
mitet de amatori în ale archeologiei, în care au intrat până acum d-nii
M. Oculici, Gr. Avakian, I. Berner, Andrei Anselm și H. Cinarov,
comitet care și-a propus ca program, construcția unui local propriu
pentru un muzeu regional la Cetatea Albă și strângerea aci a tuturor
obiectelor de interes istoric și archeologic răspândite pe la particulari
și cari altfel sunt menite să se piardă cu timpul fără urmă, precum și a
obiectelor, cari se vor găsi din săpăturile ce se vor mai face. Acest muzeu,
va avea pe lângă secția istorico-archeologică, următoarele secții: geolo-
gică-geografică, etnografică, zoologică și botanică-agricolă.

PĂRCĂLABII MOLDOVENI AI CETĂȚII ALBE.

Iacșa Litavor	1374
Iuga (popă și protopop)	1435
Fedorca (de Thelica)	1440
Iurghici	1443 și 1447
Bogdan și Stanciul	1449—1451
Vlaicul	1457—1458
Vlaicul și Stanciul	1459—1465
Stanciul și Zbiera	1466—1470
Stanciul și Bâlcu	1470—1471
Bâlcu și Luca	1471—1474

POARTA CETĂȚII

Luca și Hârman	1475—1476
Duma și Hârman	1478—1480
Oană și Gherman	1481—1484

Nu ocoliți școala, apă vie a neamului. Fără șiliță de carte, azi mai mult decât oricând omul trece prin viață ca printr'o pădure deasă, în care s'a răătăit. Cartea este pietre-nul în amărăciune, doctorul în casă, știuturorul de bine în orice vreme.

DIN TRECUTUL CETĂȚEI ALBE.

Dela Alexandru cel bun până în zilele noastre.

I

Ce s'a 'ntâmplat cu Cetatea Albă după căderea ei către sfârșitul sec. III d. Chr. în mâinile neamurilor barbare năvălitoare, nu se știe. Se știe doar că mai târziu, și anume în secolul al X-lea la Nistru există un castel căruia i se spunea Aspro Kastron și Mauro-Kastron, adică Cetatea Albă și Cetatea Neagră.

Împăratul Constantin în opera sa „Despre administrarea Imperiului” arătând drumul dela Ruși la Țarigrad, spune : „Coborîndu-mă merg către râul zis Aspros situat mai înspre Nord de Sulina. În aceste regiuni sunt răspândiți Pecenegii, cu înguste lor bărci”.

E natural ca acest nume să fie provenit dela numele Castelului Alb (Cetatea Albă, Aspro-Kastron), ridicat pe malul lui. Acelaș Constantin Porfirogenetul scrie către fiul său Komanus că pe râul Nistru spre Bulgaria se găsesc castele pustii dintre care întâiul este numit de Pecenegi Castelul Alb, după culoarea deschisă a pietrei ce se găsește acolo.

E natural însă ca după înfățișarea ei, Cetatea să fi părut când albă, când neagră. Pe de altă parte, numele de neagră, dat de Bizantini, s'ar explica și prin aceea că dincoace de Nistru, înainte de Pecenegi, au locuit Cumanii negri, adică supușii Bizantinilor, cu toate că singurul nume al Cetății păstrat de la Cumani nu este decât Ak-kli-ba, adică tot Cetatea Albă.

Cam tot așa pe vremea aceea îl numeau și Rușii : Belgorod, Belobereg.

Deși poli icește Nordul Mării Negre se află în mâinile piraiilor pecenegi, ruși și bulgari, Bizantinii țineau în mână lor cea mai mare parte din comerțul ce se făcea în Marea Neagră.

Dar pe vremea aceasta Imperiul era foarte liniștit la granițele sale, iar în Sudul Rusiei prin secolul al XIII-lea (1241) apar Tătarii care, deși devin stăpâni ai tuturor centrelor comerciale din coasta Nordică a Mării Negre prin care

Bizantinii făceau negoț cu Rușii, nu distrug întru nimic prosperitatea lor, ba chiar le unesc între ele dându-le astfel tot rostul ce-l aveau sub Bizantini.

Locul acestora prin secolul al XIII-lea îl țineau Venețienii, însă Genovezii ce apar aci pe la 1261 le iau înaintea încheind un tratat comercial cu Armenia (1288) și ceva mai târziu după 1261, cu Tătarii.

Politicește însă Cetatea-Albă, Moncastro, nu le aparținea; dovadă sunt: a) la apariția lui Alexandru cel Bun la Cetatea Albă, Genovezii, nu intră în conflict politic cu acesta; b) moartea de mucenic a lui Ioan cel Nou, care a avut loc la Cetatea Albă la 1330. Viața aceluia mucenic a fost descrisă de Românul Grigorie Țamblac la 1402, și arată toată lipsa de putere politică la ceilalți creștini din oraș — Genovezii — care nu se pot opune martirisării lui Ioan poruncită de

Inscripție latină:

«Tempori bono pro salute dominorum n. n. (nostrorum) L (uicii) Septimi Severi Pertinacis et M. (arci) Aurelii Antonini augg. (augustorum) et L. (uicii) Septimii (Gelae, Caesaris)».

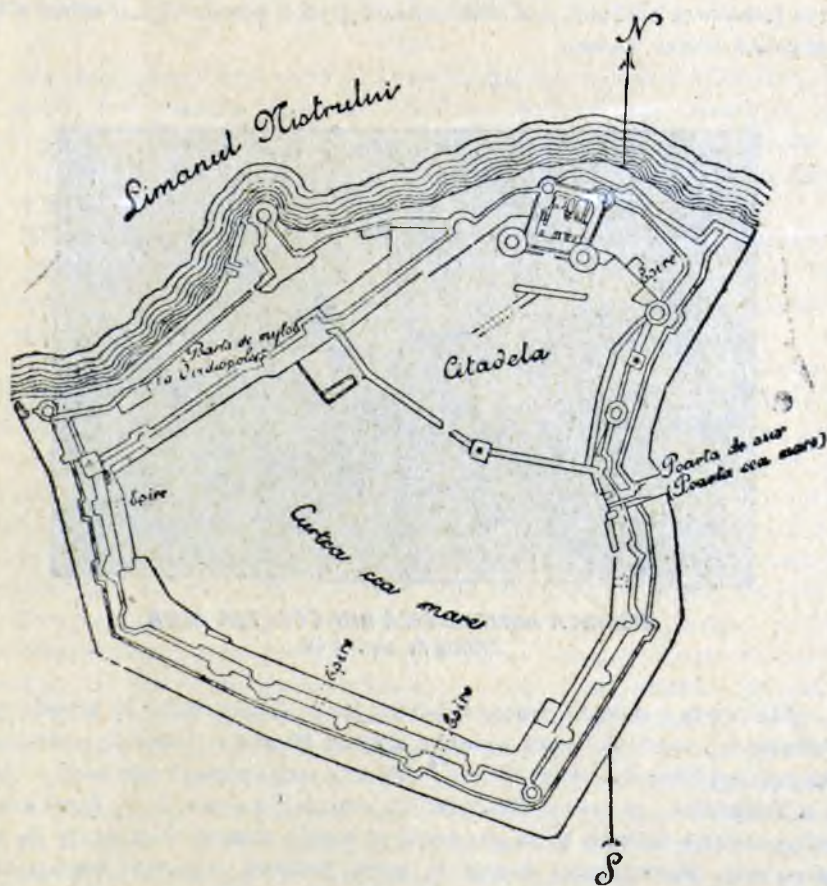
Soclu de coloană (calcar monolit) din anul 20 d. Cr. din epoca dominației romane în Dacia. S'a găsit într-o vale lângă Akerman în 1890.

Tătari. Apoi, nu ni s'au păstrat documente care să ne arate în ce anume condițiuni au fost lăsați Genovezii de Tătari să se așeze la Cetatea Albă, ca și la celelalte centre comerciale din Marea Neagră. Însă este neîndoelnic faptul că stăpânirea Genovezilor la Cetatea Albă a avut numai caracter economic. În sensul acesta avem înc'un argument nu mai puțin important ca celelalte. E vorba de Castelul zis genovez al cetății. Am văzut mai sus că Genovezii, la sosirea lor la Cetatea-Albă, păstrează numele de Moncastro, care la început se scria și se pronunța, de dâșii, Manocastro, Castelul Negru, ceea ce ar însemna că pe timpul sosirii lor acolo, castelul există. De altfel, nici nu putea fi vorba de un castel nou, al lor, deoarece toată regiunea aceasta se află, politicște, în mâna Tătarilor. Apoi nu ni s'a păstrat nici o inscripție genoveză, pe când în celelalte orașe, precum Caffa, acestea s'au păstrat.

Dar nici măcar arhitectura castelului zis genovez nu arată ca acesta să fi fost făcut de genovezi. Deci, așa cum se păstrează astăzi cu cele patru turnuri ale sale, el rămâne bizantino-moldovenesc, cu multe urme de reparații ulterioare, făcute atât de domnii moldoveni cât și de Turci. Altfel nu s'ar putea explica lipsa de drepturi politice le Genovezi asupra Cetății Albe în tot timpul șederii lor acolo.

Dar dacă, sub raportul politic, Genovezii nu erau stăpâni pe Moncastro, economicește toată regiunea acestuia era în mâinile lor. Deși veniți dela Sud, Genovezii întemeiază prin bazinul Mării Negre cele mai strânse legături economice

*Planul Cetății Albe sau Akkermanului
(După E. von Stern)*

cu Rusia și lumea mediterană, cu cea apuseană și cea răsăriteană. Astfel aici se desfășeau toate felurile de mărfuri ce le duceau negustorii din Polonia și ceilalți venind din Asia Mică.

Legăturile acestea sunt atât de puternice, încât Lembergul se furnizează în primul rând de Moncastro. Dar aceste legături merg mai departe, în Germania ajungând până la Torn.

Dar în epoca aceasta printre negustorii de seamă erau foarte numeroși Armeni cari, odată cu distrugerea capitalei lor Ani, din Armenia Mică, iau drumul

pribegiei. În secolul al XI-lea, îi vedem așezându-se la Lemberg. Prin secolul al XII-lea (anul 1183) ei au două biserici în acel oraș, iar la 1344 regele polon Cazimir al III-lea le acordă dreptul de a avea Tribunal național, „Voit”. Acest privilegiu le-a fost acordat anume pentru serviciile lor de mijlocitori economici între Apus și Răsărit. E natural ca în epoca aceasta, în secolul al XIII-lea în tot cazul, ei să se fi așezat în orașul Moncastro. În această epocă toate mărfurile ce veneau aci din lumea răsăriteană treceau prin Armenia, iar în secolul al XIII-lea Regatul Ciliciei avea foarte strânse legături cu Lembergul pe drumul Nistrului. O atare vechime a așezării lor acolo, ni-o arată însăși biserica armenească din Cetatea Albă pe jumătatea înălțimii sale aflătoare sub nivelul pământului și având o formă arhitectonică foarte veche..

BISERICA ARMENEASCĂ DIN CETATEA ALBĂ
Zidită în sec. XIV

Mai avem o dovadă pentru existența lor la Cetatea Albă în această vreme. E vorba de o monedă de bronz a regelui armean Hetum I, găsită de mine în apropierea malului Nistrului, lângă Cetate *). Pe fața acelei monede este scris : Hetum rege al Armenilor ; pe verso : Bătut (adică moneda) la orașul Sis”. Acest oraș este și astăzi capitala Ciliciei, unde sus-numitul rege a domnit timp de 45 de ani (1226—1270). Suntem deci tocmai în epoca încheierii tratatului economic între Genovezii din Marea Neagră și Armenia pe la 1288. Faptul însă că această monedă a fost bătută înainte de 1270 arată că rolul Armenilor ca negustori, în această regiune, era foarte mare ; e și natural ca ei cunoscând bine lumea răsăriteană să se fi așezat și aici. Iar porturile mari ale Ciliciei ofereau lumii din părțile noastre toate mărfurile de care avea nevoie. Dar această importanță economică a Armeniei nu puteau s’o treacă cu vederea Genovezii, încheind tratatul mai sus menționat.

*) Mai târziu această monedă, într’un fel cu totul misterios, s’a pomenit la D-l Christofor Cinarov, din oraș. Norocul meu a fost însă că isbușeam s’o public în *Cronica numismatică*, 1924, astfel încât, cu toate că în original ea se află bine îngropată, alături cu celelalte monede, în pînălele aceluia domn, chipul ei s’a păstrat perfect în desenele alăturate la acel articol.

De altfel, stăpânirea economică numai a genovezilor asupra oraşului se vede din însăşi faptul că trecerea lui în posesiunea primului Domn al Moldovei care-l stăpâneşte, Alexandru cel Bun, n'a adus nici o neplăcere de caracter politic pentru Genovezi. Ei părăsesc oraşul tot atât de uşor precum îl şi ocupă. Dar întocmai după cum nu se ştie precis când apar, nu se ştie nici când pleacă. Şi cum pierderea de dăşii a drepturilor economice pe care le avuseseră asupra oraşului, a fost cauzată de întinderea sau întărirea hotarelor Moldovei de către Alexandru cel Bun, vom căuta deci să stabilim, când hotarele Moldovei se întind, pentru prima dată „până la ţărmlu Nistrului şi până la Marea cea Mare”.

II

S'a emis părerea cum că în a doua jumătate a secolului al XIV-lea Cetatea Albă se află în stăpânirea Domnului Moldovei. Anume Iurg Coriatovici dă, la 3 Iunie 1374, din Bârlad, un document prin care hărăzeşte satul Zabrouţ (Zăbrăuţi) unui Iacşa Litavor, care se luptase contra Tătarilor la „Vlădicu pe Nistru”. Iacşa e numit „locşitorul dela Cetatea-Albă”.

Dar după moartea lui Iurg, întâmplată în curând, s'a făcut posibilă aşezarea Genovezilor la Cetatea Albă care fu cumpărată poate de dăşii dela Tătari, sau ocupată fără rezistenţă. Se mai admite neputinţa ca succesorii lui Iurg să fi avut continua stăpânire asupra Cetăţii Albe.

Printre aceştia s'ar fi aflat chiar şi Alexandru cel Bun. Această părere este bazată pe faptul că pe la 1410, după un document existent, Cetatea Albă, s'ar fi aflat la data aceia, în stăpânirea Genovezilor. Cât de puţin dreaptă este însă această părere, ne arată însuşi faptul că documentul în care se vorbeşte de locşitorul Domnului dela Cetatea Albă, nu pare a fi autentic, deoarece despre întinderea stăpânirii lui Iurg până la Cetatea Albă inclusiv, nu se mai pomeneşte nicăieri. Al doilea argument este că Alexandru cel Bun, dacă admitem că Cetatea era în stăpânirea Genovezilor la 1410, nu putea să ducă la 1401, moaştele lui Ioan cel Nou la Suceava. Deci nu dintr'un oraş genovez, după cum spune Grigorie Țamblac, ci dintr'o cetate moldovenească, a lui Alexandru cel Bun, s'au transportat moaştele lui Ioan la Suceava. Dar pentru dovedirea imposibilităţii unei păreri contrarii, ne mai serveşte şi faptul că, deşi dintr'un document se constată că Alexandru cel Bun ar fi ocupat Cetatea Albă la 1412, când ar fi plecat de acolo Genovezii, la 1408, 8 Octombrie, Alexandru acordă negustorilor din Lemberg un privilegiu comercial pentru întinderea legăturilor lor cu lumea răsăriteană, pe drumul Nistrului.

Că Genovezii ca negustori rămăneau la Cetatea Albă şi după trecerea lui în stăpânirea lui Alexandru cel Bun, aceasta este natural. Se mai constată chiar că pe vremea aceasta la Cetatea Albă nu se află nici un reprezentant al Genovei, pe când la Chişinău, încă în mâna Genovezilor, aceştia rămăneau.

Aceasta însă înseamnă că mărturia lui Nicola de Porta, cum că pe la 1440, Cetatea Albă se află printre celelalte cetăţi genoveze din ţările tătarăşti, este lipsită de temeiuri; tot aşa este şi mărturia lui Jean Wavrin care ne-a lăsat descrierea activităţii cruciaţilor pe Dunăre, la 1445 şi care afirmă, că oraşul Cetatea Albă, politiceşte, aparţine Genovezilor. Cauza principală a atribuirii Genovezilor a stăpânirii asupra ei este că a fost populată în mare parte de Genovezi ca negustori. Această populaţie genoveză o menţionează şi Guilebert de Lannoy care l'a vizitat la 1421.

Este natural deci ca pela 1401, când s'au mutat moaștele sfântului Ioan cel Nou, Cetatea Albă, să fi fost în chiar stăpânirea lui Alexandru cel Bun.

Gândul de căpetenie ce preocupă pe acest Domn, ca și pe urmașii săi, a fost ridicarea Cetății Albe, ca port și cheiul principal al Moldovei. Anume pentru aceasta Alexandru cel Bun acordă negustorilor din Lemberg susmenționatul privilegiu. Dar ridicarea economică, deci și culturală a Moldovei era amenințată mereu de apariția dușmanilor dinspre sud și până atunci necunoscuți în părțile acestea, a Turcilor.

III

Situată, din punct de vedere economic, într-o regiune de o importanță puțin obicinuită, Cetatea-Albă, odată cu ridicarea ei de caracter economic, ~~capătă și~~ o importanță politică în sensul organizării administrative ce avea.

Deși pe inscripția dela 1440 de pe bastionul Cetății a doua, comandantul

Monede ale orașului Tyras, bătute sub dominația romană

Cetății se cheamă pârălab (Fedorca), într-o scrisoare a unui genovez, dela 1455, alături de descrierea felului cum pescarii din împrejurimile orașului au devastat castelul cetății, în loc de judex et seniores, judex et jurati, judex et jurati cives, judex et purgari, întâlnim : jupanus et seniores, ceea ce denotă o formă de administrare slavă. Cuvântul jupanus a fost luat de Moldoveni dela slavi la cari prin secolele VI—X înseamnă comandant al regiunii. Acelaș sens și-l păstrează acest cuvânt și astăzi la slavii din Stiria, Carintia și Carneolia. Este evident că dezvoltarea semantică a cuvântului jupanus s'ar putea explica numai prin pozițiunea geografică a orașului izolat de celelalte orașe moldovenesti și care tocmai prin aceasta prezintă o unitate în viața lui administrativă.

A studii această perioadă a istoriei Cetății Albe este o problemă foarte interesantă și în acelaș timp grea de rezolvit, deoarece din arhivele vechi ale orașului ni s'au păstrat doar câteva. În ce privește cauza unității administrative a Cetății-Albe, Ion Bogdan și-o explică prin faptul că orașul, prin viața lui, era mai mult genovez decât moldovenesc.

Însă profesorul Cociubinski, dela Odesa, care a publicat în *Memoriile Societății Arheologice* de acolo cele trei inscripții dela Cetatea Albă, reproduse mai pe urmă de Bogdan în *Inscripțiile dela Cetatea Albă*, 1908, își explică această unitate administrativă a Cetății Albe prin influența elementelor slave ce veneau în contact cu ea, ceea ce se constată și din caracterul slavon al inscripțiilor Cetății-Albe.

Pe piatră e scris :

„Rugăciunea robului
lui Dumnezeu Fedore
Isus Hristos biruște.

Făcutu-s'a această
cetate pe vremea pro-
cuviosului Domn Ioan
Ștefan Voevod și prin
boierul domniei și al
cetății pârcălab, în a-
nului 6948.

*Inscripție grecească 1440,
marmoră găsită în Cetatea Albă
(Se află la Odesa)*

În sarcina pârcălabilor era păstrarea cetății pentru a rezista contra dușmanilor ; pentru întărirea ei, se întrebuițau soldații și chiar țăranii de pe moșiile apropiate ale Domnului. Rolul acestor pârcălabi nu era însă numai de caracter politic administrativ ; ei mai luau parte și la viața economică a județului, ba

chiar erau conducătorii acestuia ; ei încheiau contracte, interveneau pentru apărarea intereselor supușilor străini, judecau, etc. Îndeplinirea daterii lor de către toți pârcașii cunoscuți până acuma la Cetatea-Albă, era atât de conștiințioasă, încât, spre cinstea lor trebuie să constatăm că nici unul din ei nu a lăsat urmașilor săi averi mari.

Dacă Cetatea-Albă a jucat un rol însemnat în trecutul Moldovei, din punct de vedere politic, aceasta se explică prin valoarea ei înainte de toate de caracter economic. Cetatea-Albă deveni, îndată ce stăpânirea Domnilor Moldoveni gonestă din țară ultimele cete de Tătari și liniștea se stabilește în Bugeac, cel mai mare depozit de materii brute, de fel de fel de mirodenii, obiecte de artă industrială răsăriteană ce se aduceau în Apus, și de mărfuri apusane de care avea nevoie lumea răsăriteană. Domnii Moldoveni căutând să ridice acest bulevard economic în dauna celuilalt, ce trecea prin Tartaria, au acordat multe privilegii neguțătorilor ce treceau prin el, celor din Lemberg în deosebi.

Vama însă nu se plătea, pe toată întinderea Nistrului, decât la Cetatea-Albă : când ajungeai aici, plăteai jumătatea de rublă argint.

Pe timpul trecerii cruciaților prin Cetatea-Albă (1455) orașul era plin de negustori ai tuturor neamurilor care luau parte la viața economică a Levantului. Și doar nu degeaba țineau Polonii să pună stăpâni pe ea.

Ceeace însă n'au isbutit să facă ei, au făcut Turcii.

IV

Stăpânirea Domnilor Moldoveni asupra Cetății-Albe era plină de neliniște politică ce se produce de Turci. Dar nu numai acest pericol pândea Moldova. Din miază noapte scoborau mereu Polonii, iar dinspre mare, Tătarii cei isgoniți din frumoasele stepe ale Bugeacului.

Prima ciocnire a ostașilor moldoveni cu Turcii a avut loc în bătălia dela Nicopole (1389). Această bătălie s'a sfârșit prin înfrângerea creștinilor. Mircea pierdu cetățile ce cucerise dincolo de Dunăre, îndeosebi Silistra și litoralul dobrogean.

Așezarea Turcilor la Dunăre înseamnă însă o continuă primejdie pentru propășirea și neatârnnarea Moldovei. Alexandru înțelesese de bună seamă primejdia aceasta și se grăbi să ia măsuri de apărare. El cheltui sume mari pentru întărirea cetăților dela granița sudică a Moldovei care era în primul rând amenințată de Turci. Primul atac, neisbutit, a avut loc la 1420, când Turcii apărură cu flota sub zidurile Cetății-Albe. În anul următor, Alexandru intră în înțelegere cu Gheldigold, guvernatorul Podoliei, ca să-i ajute la ridicarea de întăriri nouă la Cetatea-Albă, spre a putea preîntâmpina un nou atac turcesc ce i se semnalase.

Guilebert de Lannoy, care pe vremea aceia se află la Cetatea-Albă, povestește că Gheldigold a adus cu el, de dincolo de Nistru, 12.000 de căruțe și 4.000 de oameni pentru a transporta materialul necesar pentru fortificarea cetății. Se lucră și noaptea, timp de o lună. Atacul însă nu s'a produs. De altfel le era și greu Turcilor să pună mâna pe cetate de vreme ce intrarea în Marea Neagră nu era încă liberă. Numai în urma căderii Constantinopolului la 1453 Turcii, după ce-și mută capitala în acel oraș, întreprind o demonstrațiune navală în Marea Neagră.

În epoca aceasta Moldovenii temându-se de puterea Turcilor, oferă acestora,

pentru prima dată, un bir anual de 2000 de galbeni, pentru ca să cruce Moldova. Vremurile de altă dată, ale lui Alexandru cel Bun, care îndrumase Moldova așa de bine pe calea progresului, nu se mai cunoșteau. Și în atmosfera aceasta, a slă-

E cea mai frumoasă inscripție, găsită la 1826 în Cetatea Albă și astăzi aflată la Odesa. Are următorul cuprins. „În anul dela întruparea Domnului 6984 s'au săvârșit marea poartă în zilele cuviosului I (o) Ștefan Voevod și în zilele panului Luca și panului Hărman”.

*Platră de marmoră din poarta Cetății Albe
cu stema Moldovei din 1476*

birii Țării, apare tânărul Ștefan, fiul lui Bogdan al II-lea, pentru a salva țara din prăpastie.

Nereușita dușmanului în lupta decisivă dela Rahova (1475) a întristat

mult pe sultanul Mahomed al II. Ca răsbunare, el trimite o flotă ca să atace Chilia și Cetatea Albă, fiindcă știa cât de mult ținea Domnul Moldovei la aceste cetăți.

Dar flota turcească fu respinsă la Cetatea Albă și el merse spre Crimeia, intră în portul genovez Caffa și începu asediu în toată regula. Orașul nu putea să reziste, deoarece apăsât dinspre miazănoapte de Tătari, iar dinspre miazăzi de Turci, căzu în mâinile păgânilor. După distrugerea Caffei, Turcii au strâns pe toți negustorii genovezi din oraș și i-au dus la Constantinopol, strivind astfel negoțul levantin în Marea Neagră.

Natural că acum, după căderea Caffei pentru a cărei apărare Ștefan trimise câteva cete de ostași moldoveni, gândul de căpetenie al sultanului era să pună stăpânire pe Chilia și Cetatea-Albă. Dar, în ajutorul lui mai veneau și Tătarii de dincolo de Nistru, foarte numeroși pe vremea aceea. Ștefan înțelegea primejdia ce-l amenință și a cerut ajutorul dogelui venețian. În scrisoarea lui se spunea că cele două cetăți, fiind toată Moldova și un zid pentru Țara Ungurească și Țara Leșească sunt sultanului foarte cu supărare. Și avea toată dreptatea, căci sultanul hotărîse : „Până când Moldova va stăpâni Chilia și Cetatea-Albă, iar Ungurii Belgradul serbesc până atunci nu vom birui pe ghiauri”. Prima luptă ce a avut loc între cele două armate, se dete în ziua de 26 Iulie 1476 la Valea Albă, sau Răsboeni. Această luptă este una din cele mai mari și crâncene din tot trecutul Moldovei.

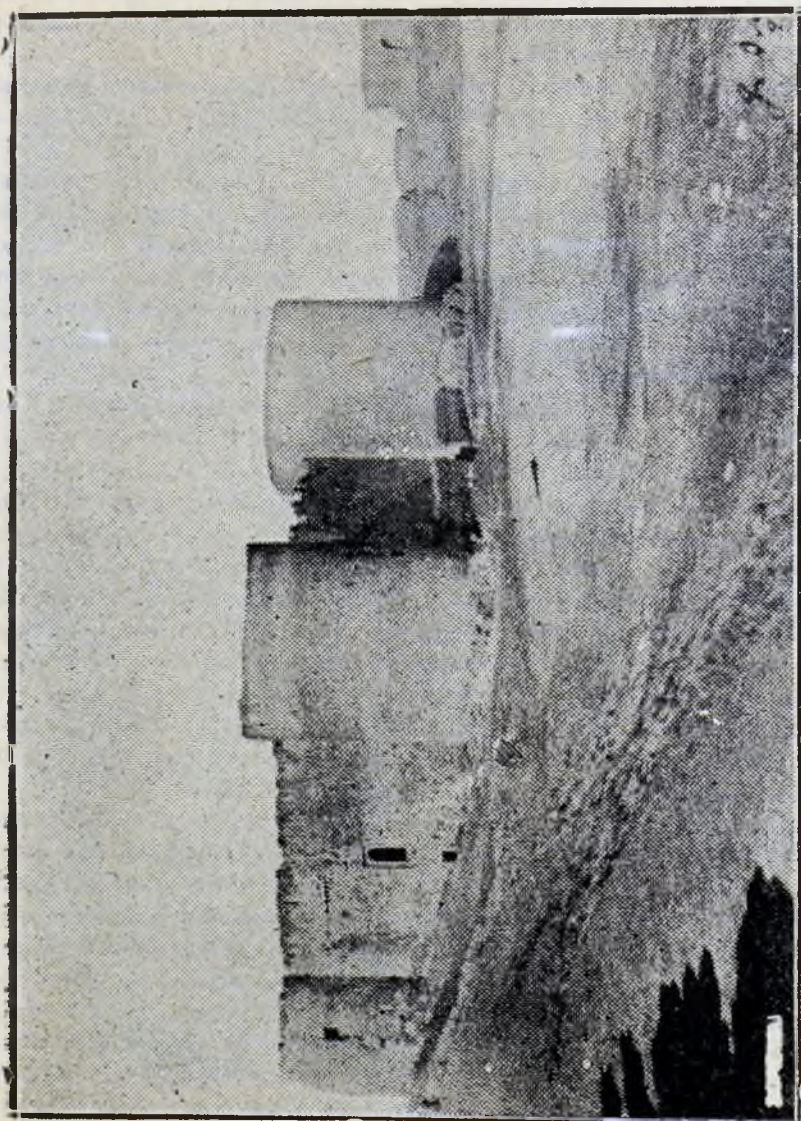
Ca rezultat a fost că Mahomed înaintând spre Suceava a ars-o neputând s'o asedieze. Și cum cetățile de jos ale Moldovei au rezistat asediului de către flotă, iar Tătarii fură respinși dincolo de Nistru. Mahomed al II-lea a intrat în învoială cu Ștefan, primind haraciul și dând astfel liniște țării. așa de greu încercată. Și această liniște rămase în picioare doar până la moartea lui Mahomed (1483), când urmașul său Baiazid al II-lea deschide o nouă campanie contra Moldovei. Ținta operațiunilor turcești erau de astă dată cetățile moldovenești dela mare. Insuș Baiazid spunea : „Chilia este cheia și poartă a toată Țara Moldovei și a Țării-Românești, iar Cetatea-Albă, este cheie și poartă a toată Polonia, Tataria și Marea Neagră”. După asediul de opt zile Chilia căzu în mâinile Turcilor în dimineața zilei de 14 Iulie 1484. Distrusă, cetatea se înfățișă ca o grămadă de dărâmături ce acopereau corpurile vitejilor Moldoveni morți pentru cinstea și apărarea Țării. Dela Chilia Turcii trec biruitori la Cetatea-Albă și după un asediu de două zile și două nopți o iau pe aceasta în ziua de 4 August 1484. Cu populația orașului (vre-o 20.000 de suflete) Turcii au procedat mai rău decât la Caffa : toți orașenii fură duși la Constantinopol să populeze acolo târgurile de sclăvie. Și printre ruinele falnicului oraș de altădată nu mai rămăseseră decât vre-o 200 de familii de pescari.

Printre cei duși în sclăvie se vor fi aflat într'un număr destul de mare, desigur și Armenii. În secolul al XII-lea ei au bisericele lor la Lemberg și Luck și alte orașe polone, iar mai târziu ei se așează în târgurile și centrele comerciale de pe Nistru, astfel încât numele lor sunt foarte frecvente printre negustorii Cetății-Albe sub Domnii Moldoveni. Iar în timpul războaielor lui Ștefan cu Turcii, îi întâlnim în oastea marelui Domn. Ii vedem foarte numeroși și printre cei căzuți sub zidurile Chilie, ca și în lupta la asediul Cetății-Albe, după cum afirmă cronicarul Donado da Lezze în a sa Historia turchesca.

Numărul lor în anul căderii orașului pare a fi fost destul de mare, deoarece

la 1445 găsim acolo vreo 5000 de suflete. În timpul acela ei trebuie să fi avut și biserica lor de astăzi în care printre cele mai vechi inscripții datate este aceea dela 1446, foarte frumos săpată în marmoră.

CETATEA (castelul Interior)

V

După căderea celor două cetăți, hotarul Moldovei dinspre mare s'a împărțit în două raiale : raiaua Chilie și raiaua Cetății-Albe. Raiaua Cetății-Albe se întindea dela Limanul Nistrului până la apa Kogălnicului și dela mare până la o linie care plecând dela valea Kogălnicului, atingea Nistrul la satul Porcari, localitate care

desparte Țara Turcului de Țara Moldovei. Raiaua se administra de un pașă care avea sub comanda sa garnizoana Cetății compusă din ieniceri și spahii; aceștia posedau feude „timar”, în cuprinsul raielei. Moșiile lor se cultivau de creștinii indigeni. Satele în care trăiau acești creștini se administrau de „subași” numiți de pașă pentru păstrarea rânduelii și pentru strângerea haraciului și a dijmii cunvenite din produsele agricole și din turme. Orașul, capitala raelii se numea acum Ak-kerman, adică Cetatea-Albă, în turcește.

Urmarea firească a căderii celor două cetăți a fost decăderea economică a orașelor nistriene, iar de aci, și a Moldovei întregi, așa de bogată altădată prin cele două puncte economice ale sale.

Iar luptele ce le aveau Domnii Moldoveni cu Turcii pentru recucerirea Chilie și Cetății Albe, erau așa de grele pentru indigeni, încât mare parte din ei începe să se mute în Polonia și în restul Moldovei. Printre aceștia din urmă erau mulți negustori. Încetul cu încetul, în locul vechiului drum economic se crează unul nou, care începe în țările polone, trecea prin Lemberg, apoi pe valea Prutului până la Galați. Acest port din urmă, ca și Brăila, vor înlocui pentru toată Moldova însemnătatea celor două porturi pierdute.

Însă drumul Nistrului fiind cel mai scurt între Polonia și Marea Neagră și țările tătarești, era mai avantajos negustorilor prin pozițiunea sa geografică. De aceea chiar sub Turci el începe să-și recapete valoarea de altădată și devine în cele din urmă tot atât de scump sultanului turcesc cât și Domnilor Moldoveni. Despre această reînflorire a Cetății-Albe ne vorbesc mai multe acte și documente, mai ales cele din sec. XV—XVII, cele mai multe de proveniență leMBERGIANĂ.

Din secolul al XVI, avem o poliță a unui negustor armean, Toros Luhnovici, dela Lemberg, dată lui Hassan Aga, dela Cetatea-Albă, prin care cel dintâiu negustor urmează să-și achite datoria printr-o anumită cantitate de postav, prin negustorul Hagi Hassan, tot dela Cetatea-Albă.

Dar valoarea economică a Cetății-Albe în secolul al XVII este întâiu de toate de caracter tătareesc: dela Tătari negustorii luau vite, piei, și le dădeau în schimb produse industriale aduse din Polonia sau din Levant.

În tot timpul stăpânirii turcești, orașul se populează în deosebi de Armenii veniți din Armenia Nordică în urma năvălirilor persane, arabe și chiar turcești. Dovadă avem mai multe inscripții armenesti care se păstrează și astăzi la Cetatea-Albă în Biserica armenască, în pridvorul fostei școli armenesti și în cimitirul din prejurul bisericii. Cei mai mulți din pribegii armeni din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea sunt din satele Ketron, Kamres, Tanakert și altele, toate din districtul Erivan. Faptul că ei sunt dintr'una și aceeași regiune denotă că, în ce privește alegerea locului de pribegie, se păstrau anumite tradițiuni. Acești armeni însă nu erau numai mijlocitori economici între Cetatea-Albă și regiunile vecine. Ei mai pășteau vite în stepile cele întinse ale Bugeacului. Vitele se strâneau la Budachi și se transportau pe mare unde era trebuința. Bugeacul era așa de bogat în vite, încât lăcomia cea mare a Cazacilor care turburau liniștea Cetății se întindea întâiu de toate anume asupra turmelor de vite ale Bugeacului. Într'una din aceste năvăliri Cazacii au dus cu ei vre-o 700.000 de oi (anul 1576).

Un alt produs al raielei era viticultura, foarte veche aici, după cum se constată din numărul total al proprietarilor de vii la 1792, anul mutării Armenilor dela Cetatea-Albă dincolo de Nistru, pentru a întemeia acolo orașul național Gri-

goriopol, în urma invitațiunii făcute de Ecaterina II. Armenii lasă la Cetatea-Albă 316 vii; ținând seama încă că nu au plecat acolo decât o parte din ei și că la 1828 numărul total al viilor la Cetatea Albă era de 818, este clar că cea mai mare parte a viilor se află în mâinile lor. Ei sunt printre altele aceia cari vor păstra până în ziua de astăzi mai toți termenii tehnici turcești cunoscuți în viticultura locului.

Se află la Odessa :
 „În zilele cuviosului
 „și de Hristos iubite-
 „rului și de D-zeu dă-
 „ruitorului și de toată
 „lauda vrednicului Ioan
 „Ștefan Voevod, domn
 „a toată țara Mol-
 „dovei, fiu al lui Bog-
 „dan Voevod, s'a în-
 „ceput și s'a sfârșit
 „acest zid pe vremea
 „păcălabilor Duma și
 „Harman”.

*Marmoră cu Inscriptiile slavonă (1479)
 găsită în Cetatea Albă*

Am face însă o mare greșală dacă am trece cu vederea chestiunea infiltrării Tătarilor în Bugeac. Această infiltrare începe chiar odată cu pierderea Cetății-Albe și a Chilieii. La început foarte lentă, această infiltrare ia proporții și forma de colonizare plănuită de Turci, cari aveau nevoie de ajutor din partea consăngenilor

lor. Numărul satelor sau aulurilor tătărești se sporește mai târziu până la 300. Aulurile se numeau după posesorii lor, ca Orak-Mârză, Dzan-Mârză, Kan-Mârză, Kazu-Mârză, Korak-Mârză, etc. O creațiune tătărească era târgul Tatar-Bunar (Tătăreștii de astăzi) adică fântâna Tătarilor. Cum Tătarii erau așezați aci în imediata vecinătate cu Moldova, Moldovenii aveau de furcă sute de ani cu acești fii ai stepei, în toate împrejurările vieții și îi cunoșteau bine. Eustratie Logofătul spune despre ei că „erau oameni rășboinici, suferitori de toate nevoile, erau oameni cari nu grijeau de avuție, ci de izbândă. Războiul lor era așa de tare, cât era grabnic pentru năvală și gâlceavă. Ei negustoreau, agoniseau și în câmp după pășune cu dobitoacele umblau”. Hrana lor de căpetenie era meiul din care ferbeau un fel de mămăligă. Apoi prindeau pește în Nistru și beau lapte de iapă, din care făceau și brânză. Casele lor erau de lemn acoperite cu stuf; geamuri avea numai palatul Hanului dela Căușeni. Plugărie nu făceau; această grije o aveau Moldovenii și robii lor. Părțile locuite de Moldoveni erau foarte pitorești și bogate în produsele pământului. Un călător german din secolul al XVIII-lea afirmă că drumul dela Cetatea-Albă la Tighina dealungul Nistrului este un adevărat raiu, omul călătorește numai prin vii și grădini frumoase. Dimpotrivă, drumul ce ducea dealungul Dunării era lipsit de tot ce se poate numi frumos; nu se vedeau decât câmpii sterpe, limanuri mlăștinoase și stânci pleșuve.

E natural ca ei, neavând nici o ocupație care să le fi dat posibilitatea să trăiască numai din munca lor cinstită — deoarece ocupațiunea lor de căpetenie era jefuirea vecinilor, — să fi trezit în sufletul Moldovenilor o mare aversiune contra Tătarilor care pricinuiau creștinilor atâta jale și nenorocire.

În oraș, unde Tătarii erau foarte puțini, sau nu erau mai deloc, încetul cu încetul vin de se așază Ucrainenii fugiți de robia proprietarilor mari din sudul Rusiei. Aceasta mai cu seamă spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, când Rușii sbutesc să-și întindă stăpânirea până la Nistru. Și cum stepa cea mare a Bugeacului mai rămânea plină de Tătari, Rușii, odată cu căderea Tighinei pe la 1769 poruncesc Nogailor să părăsească Bugeacul. Atunci peste 12.000 de Tătari trecură Nistrul și se retraseră spre Crimeia. În 1806 nu se mai găseau în Bugeac, decât 5000 de familii tătărești, mai târziu trimise și ele în Crimeia și Cuban. La 1812 în Bugeac nu se mai găseau Tătari.

VI

La 1812, Cetatea-Albă, împreună cu restul Moldovei dintre Nistru și Prut a trecut la Ruși. Populațiunea a căpătat multe privilegii, la baza cărora sta conducerea Oblastiei sau Guberniei Basarabiei, chiar după legile existente în acea provincie. Printre privilegiile acordate locuitorilor erau scutirea lor de dare pe timp de trei ani, de recrutare, etc. Boerimea capătă dreptul de a trece în rândurile nobilimii ruse cu drepturi egale, etc.

Însă ce se mai întâmplă? Cum județul era părăsit de Tătari și deci era gol, guvernul rus începe să-l colonizeze. Astfel au venit aci de s'au așezat Bulgarii, pe cari îi întâlnim aci încă pe vremea războaelor ruso-turce sub Ecaterina; mai apoi vin Nemții — și capătă câte 60 de desiatine de pământ de suflet, etc. Prin felul cum erau primiți se arată câtă stăruință, câtă grije purta guvernul rus pentru ei; aceasta însă ducea, în mod fatal, spre desnaționalizarea populației băștinașe atât de încercată pe timpul Turcilor.

Cât despre însuș orașul Cetatea-Albă, acesta avea, cu patru ani mai târziu după instalarea Rușilor, o populație de 4.112 suflete. Svinii care ne-a lăsat descrierea statistică a Basarabiei din acel an, spune că, ceea ce a cauzat peirea populațiunii, este faptul că Cetatea-Albă ne mai având importanța de port de odinioară, negustorii și mulți locuitorii au dispărut treptat treptat. Poate că s'a întâmplat aceasta și din cauza unei purtări nepotrivite a administrațiunii locale. În sensul acesta notăm chiar afirmarea cercetătorului rus Klauss, care în cartea sa „Coloniile noastre”, publicată la 1867 spune că funcționărima rusă din satul Șabag de lângă Cetatea-Albă fiind abuzivă, moldovenii băștinași ai acelui sat, au plecat de acolo, parte la Cetatea-Albă, anume una mie de suflete, parte în Moldova. Astfel încât pe la 1822, anul sosirii la Șabag a coloniștilor elvețieni, acolo nu rămăneau decât vre-o 25 de suflete, ceea ce constată și din registrele primăriei locale.

Dar la Cetatea-Albă, în ce privește populația, după Ruși cei mai numeroși erau probabil Românii, după cari veneau Armenii, apoi Grecii, etc. În anul 1827, adică după un răstimp de 15 ani de stăpânire rusească, numărul populațiunii atinge cifra de 9770. În anul 1857 populația este de 19.934, iar la 1864 ea este de 22.773 de suflete.

Considerând aceste câteva date statistice, vedem că dela 1816 până la 1827 populația a crescut cu 628 de suflete pe an ; cu 372 de suflete pe an între 1827—1857 ; cu 709 între 1857—1860 și cu 227 pe an între 1861—1918, adică ea a crescut foarte neregulat.

Sub raportul economic orașul nu se mai poate ridica la rangul lui de port comercial de altă dată. În urma întemeerii portului Odesa el trece în umbra existenței sale economice.

Pe Nistru în jos se putea acum duce doar plute de lemn, grâne și fructe mai cu seamă prune, fiind vestite livezile moldovenești de pe țărmul drept al Nistrului. Vapoare nu prea puteau umbla. Nici nu prea era nevoie de ele, deoarece pe Nistru sunt puține orașe, iar negoțul ce se făcea în Basarabia, se făcea mai mult pe uscat

În privința învățământului, chiar pe timpul stăpânirii Domnilor Moldoveni, pe când în restul țării el era pe cât se putea, în Basarabia propriu zisă el pare a fi fost inexistent. În orice caz acolo unde era, avea caracter moldovenesc curat. Cea mai mare grijă de el purta Grigorie Ghica Vodă. Însă războaiele turco-ruse pun capăt învățaturii. În 1771 mitropolitul Iacov se jelua amarnic generalului Rumeanțev că din cauza războiului și a ciumei, dascălii și învățăceii s'au împrăștiat care încotro și că în școli a încetat orice activitate. Însă îndată ce se retraseră armatele rusești, școlile începură din nou să funcționeze până la 1819, când învățământul la Cetatea-Albă își schimbă caracterul. Așezământul dela 1818 prevede așezarea de școli pentru norod. Caracterul ce-l aveau școlile dela Cetatea-Albă de pe acest timp este mutual sau lancasterian. Urmașul lui Gavriil Bănulescu-Bodoni, Dimitrie, adresă către norodul eparhiei sale o „chemare” în care arată că țarul „dorind ca copiii părinților celor săraci, cât și a Moldovenilor, cât și a Rosienilor și a altor locuitori de aci, din însăși copilărie să poată cunoaște pe Dumnezeu și a împlini sfintele porunci, ale lui, așeză aici, ca și în alte orașe și târguri, școli întemeindu-le pe sfânta învățătură a lui Hristos. La aceste școli se vor învăța fără de nici o plată pentru această învățătură și fără nici o cheltuială pentru cărți, pentru hârtie și pentru alte trebuințe”.

La Cetatea-Albă, însă, astfel de școală se întemeiază ceva mai târziu după 1827.

Cu toate că pentru copiii moldoveni materialul didactic era redactat de moldovenii de frunte din Basarabia, în limba românească, acest învățământ, după cum afirmă Baiușcov în scrierea sa oficială, tinde să rusifice populația băștinașă.

Au isbutit însă mai târziu și aproape numai la orașe, întemeind școli primare și secundare.

La Cetatea-Albă, liceul de fete se întemeiază la 1872, iar cel de băieți, la 1879.

Aceasta însă durează numai până la 1918, când odată cu realipirea Basarabiei la vechiul trup al Moldovei, atât în acest oraș, cât și în restul provinciei, viața culturală își recapătă aspectul național dinainte.

Gr. Avakian

Profesor secundar

Cum s'a numit Cetatea Albă pe vremuri.

Ofiuz: }
Tyras } par a fi fost omonime.

Mon Castro (Mauros Castros) Cetatea Neagră.

Aspros Castros (Cetatea Albă)

Ak-kliba (numire dată de Cumani).

Akkerman

Convenția dela Akkerman (1826), lămuritoare a tratatului de pace din 1812 (București), favoriză elementul boeresc dar cuprindea și foloase obștești: Poarta se îndatoră a respecta învoirile dintre ea și Principatele-Române; se prevedea alegerea domnilor pe 7 ani, dintre pământeni, de o adunare obștească cu întărirea Porții și cu întrebarea Rusiei și se hotări facerea unui regulament (constituție), care să cuprindă îmbunătățirile de adus țărilor române.

Cel dintăiu Român, membru al unei Academii străine, a fost Dimitrie Cantemir (Domn al Moldovei la 1711). El vorbea 11 limbi.

Ziarele și revistele trecute pela oficiile poștale, în țara noastră se numără la aproape 100 milioane. Ar veni, la cap de locuitor, câte 6 bucăți.

Dar câte milioane de locuitori și câte sate sunt în țara noastră cari nu primesc niciun ziar și nicio revistă?

LIMBA NOASTRĂ.

Limba noastră - o comoară
În adâncuri înfundată
Un şirag de piatră rară
Pe moşie revărsată.

Limba noastră - foc ce arde
Într'un neam ce fără veste
S'a trezit din somn de moarte
Ca viteazul din poveste.

Limba noastră-i numai cântec
Doina dorurilor noastre ;
Roiu de fulgere ce şintec
Nouri negri, zări albastre.

Limba noastră-i graiul ţânii
Când de vânt se mişcă vara :
În vestirea ei bătrânii
Cu sudori sfinţit-au ţara.

Limba noastră-i frunză verde,
Zbuciumul din codri veşnici,
Nistrul lin ce'n valuri pierde,
Al luceferilor sfetnici.

Limba noastră-i vechi izvoade,
Povestiri din alte vremuri
Şi, cetindu-le 'nşirate,
Te 'nfiori adânc şi tremuri.

Limba noastră a fost aleasă
Slavă să ridice 'n ceruri,
Să ni spuie 'n hram şi acasă
Veşnicele adevăruri.

*Limba noastră-i limbă sfântă
Limba vechilor Cazanii,
Care-o plâng şi care-o cântă
Pe la vatra lor ţăranii.*

Înviaţi-vă dar graiul
Ruginit de multă vreme,
Ştergeţi slimul, mucegaiul
Pe uitarea 'n care geme.

Strângeţi piatra lucitoare
Ce din soare se aprinde :
Veţi vedea în revărsare
Un potop nou de cuvinte.

Nu veţi plânge atunci amarnic
Că vi-i limba prea săracă,
Şi-ţi vedea cât e de darnic
Graiul ţării noastre dragă.

Răsări-va o comoară
În adâncuri înfundată,
Un şirag de piatră rară
Pe moşie revărsată.

Preotul basarabean A. Matevici

Mort în vremea războiului nostru (1917).

SCRIITORII RUȘI DESPRE BASARABIA.

Tikomirov: „Înaintând către miazăzi, vedem încă un mic teritoriu limitrof al României și nicidecum rus.

„Amibițiunea țarului a creat pentru Rusia o cauză de complicațiuni internaționale. Dunărea la gura căreia sunt situate aceste regiuni, traversează teritoriul slav și teritoriul austriac; nu are nimic comun cu Rusia.

„Cu toate acestea în urma ultimului război, Alexandru al II-lea a crezut necesar de a lua aceste ținuturi românilor, — propriilor săi aliați — cari protestau cu tărie contra acestei nedreptăți.

„Liberată, Rusia se va grăbi — este aproape sigur — de a înapoia românilor acest teritoriu, precum și o parte din Basarabia.

(„Rusia politică” din 1885)

N. N. Durnowo, cunoscutul om politic al Rusiei, la 1908 descrie astfel politica rusească în Basarabia:

„Arhiepiscopul Pavel sosit la Chișinău și instalându-se în eparhia „Chișinăului și Hotinului a găsit încă pe la 1873 biserici moldovenești „în număr de 773. Din aceste biserici moldovenești străvechi, dânsul „a închis 330 și n'a lăsat decât 443 în care a orânduit să se slujească „serviciul divin în limba rusă. Toate cărțile bisericești moldovenești „tipărite cu litere chirilice le-a adunat de prin mănăstiri și biserici la „mitropolia din Chișinău și aci arzându-le în curgerea de 7 ani a în- „călzit sobele mitropoliei cu sfintele evanghelii, psaltiri și apostoli, de „o raritate netăgăduită bibliografică. Acest fapt de un vandalism săl- „batic este astăzi din domeniul istoric. Astfel că astăzi poporul mol- „dovean din Basarabia, care nu pricepe boabă din limba rusă ori slavă, „nu posedă decât crâmpoie din cărțile bisericești ce-au mai rămas pe „îci pe colo în mâinile creștinilor particulari. Poporul moldovean din „Basarabia mulțumită rusificării grosolane este transformat în niște „ordale de robi muți și ignoranți, cari nu știu nici carte, nici rugăciuni „către Dumnezeu. Acestor ordale le este interzis de a învăța limba „părintească, le este oprit de a se ruga în limba părinților lor. În cur- „gerea unui secol mii și mii de hectare de pământ s'au dat rușilor, bul- „garilor și coloniștilor germani cu singurul scop de a sili pe moldoveni, „autohtonii în această țară de a părăsi pământul lor de baștină. Și chiar „în anul 1908 sunt pornite în Siberia 885 familii moldovenești pentru „a coloniza acolo pământurile înghețate din această parte a imperiului rusec”.

M. A. Egunof, jurîsconsult rus confirmă drepturile istorice româneşti asupra Basarabiei, scriind :

„Până la anexarea sa imperiului rus, în 1812, Basarabia, se poate „spune, a avut acelaş regim ca şi Moldova, din care a făcut parte integrantă. Documentele istorice asupra Basarabiei ne pot dispensa de a „vorbi de ad-Ńia Basarabiei înainte de a fi anexată, fără a vorbi de di- „vanul Moldovei, căruia Basarabia era supusă. In Basarabia nu există „domenii, care să nu aibă documente emantate dela Divanul Moldovei”.

A. N. Kuropatkin, celebru general rus şi fost ministru de război al Rusiei, scrie în 1910 :

„PopulaŃia românească a Basarabiei, anexată acum 100 de ani „trăeşte astăzi, separată şi în afară de populaŃia rusă. In viitor, fie pe „cale paşnică, fie în urma unui războiu, unitatea poporului român este „de neînlăturat”.

CE S'A TIPĂRIT IN CETATEA ALBĂ (1918-1928)

În afară de gazetele efemere, cu rosturi politice sau personale, judeŃul Cetatea Albă a avut parte de puŃine publicaŃiuni de interes cultural în legătură cu judeŃul.

Notăm pe cele mai interesante :

Metodă pentru învăŃarea limbei române de Gh. Ştefănescu, profesor şi Marian LeviŃchi, inginer (2 ediŃii).

„Să învăŃăm a vorbi limba Ńării” (14 caiete), Pr. V. Tăureanu 1926.

Metodă de scris-cetît, de D. Paucă, institutor.

„Cu puŃin se poate face mult” (premiată de Casa Şcoalelor), de D. Paucă, institutor.

Geografia judeŃului Cetatea Albă de T. Iacobescu şi I. Dumitriu, institutori (3 ediŃiuni).

Abecedar de Al. Teodorescu, revizor şcolar.

Harta judeŃului Cetatea Albă (ed. I) de Lt. Lazu.

Harta judeŃului ed. II de T. Iacobescu.

SituaŃia din Basarabia de T. Iacobescu.

ÎnvăŃământul particular de T. Iacobescu.

Vremuri Noi, revistă lunară (au apărut 3 numere în anul I, 1921).

Lacul şi bălŃile de nămol Budachi, de Anton Georgescu, avocat (1925).

Tipuri din Cetatea Albă de Gr. Răducănescu.

PRIVIND SPRE TRECUT...

Spre sfârșitul anului 1917, an de cumplite amărăciuni și suferințe, în preajma încheierii unei păci, care sângera trupul țării, treceam un hotar în clătinare.

Mergeam spre frații moldoveni din Basarabia, cu nădejdea reînvierii sufletului lor, chinuit un secol.

Pământul acesta m'a atras ca un miracol.

Deprinși de alcătuirea noastră socială și încătușați în lespedea rece a tratatelor de alianță, rareori ne întorceam gândurile spre cei sortiți îndelungatei adormiri.

Dar anțurile au căzut : erau prea ruginite și drumul s'a netezit pe urma pașilor celor ce porniseră cu hotărîrea izbândeii.

După trei luni de frământări și necazuri, uitate în lumina binefăcătoare a dorințelor împlinite, Moldova dintre cele două ape strămoșești a întins brațele cu entuziasă iubire fraților de veacuri.

După un an de colindare prin ținuturile moldovenești, unde viața românească palpita cu înflăcărare, datorită energiei neînfrânte a brașilor luptători basarabeni, împrejurările mi-au îndreptat pașii spre Cetatea Voevoșilor, lângă zidurile căreia am stăruit aproape un deceniu.

Primit cu neîncredere la început de conducătorii „upravei” județene am izbutit curând să le înmlădii suletele, făcându-i să vadă realitatea.

Li chemam la muncă, pentru binele obștesc, ce se răsfângea deopotrivă asupra satelor acestui județ, cu așa de variată alcătuire.

Fără deosebire de nație, locuitorii Cetății-Albe au răspuns mai apoi cu însuflețire chemării Cercului Cultural, cămin de reculegere și înfrățire.

A fost poate singurul loc, în care sufletele se înțelegeau la căldura cântecului și la flacăra culturii.

Scena modestă a Cercului Cultural a fost cu drept cuvânt punctul de reazim al acestei înțelegeri, fără de care viața nu putea merge înainte.

T. IACOBESCU
fost președinte al Cercului Cultur

Și în serile lungi de iarnă, cei veniți din toate colțurile pământului românesc, mulți din acei ce nu-și văzuseră căminurile și nu și-au sărutat copiii, plămădeau aici viitorul

Și viața curgea lin, ca apa isvorului de munte, în Cetatea lui Ștefan Voevodul. Din nefericire, mai târziu, involburarea de patimi și interese mărunte a întunecat lumina, răspândită viu de Cercul Cultural.

La 1921, în ziua împlinirii celor trei ani de existență, Casa culturii

și a cântecului românesc a avut negrăita fericire de a vedea înfrățiți pe toți luptătorii, al căror gând urmărea binele obștesc.

Pe cartea modestă, trimisă fiecărui fondator al cercului era scris :
„1918—1921 Celor dintâiu luptători, sosiți în cetatea desrobită
„a lui Ștefan Vodă, le dorim în ziua aniversară a cercului (9 April 1921)
„pentru toate zilele vieții, fericirea senină a împlinirii datoriei către
„neam și patrie!”

În Iunie, acelaș an, duceam cu Simeon Pleșcă din Talmaz, profesorului N. Iorga, darul Cercului Cultural, un mic obiect de artă, înfăptuit din obolul românilor înfrățiți atunci.

Nevoile vieții grele de după războiu, seceta de avânt și entuziasm a unora dintre cei trimiși pe aceste locuri, lipsa de înțelegere a celui mai variat și mai interesant județ din țară, au contribuit la întunecarea pentru o clipă a eforturilor noastre.

Avem însă nădejdea, că vor lua cu toți de seamă într'o zi, punând mai presus decât orice interesul și binele obștesc și se vor înfrăți, spre desăvârșită biruință.

În căldura căminului, ce a însuflețit în trecut eforturile noastre, va reîncepe, socot eu, viața de muncă spornică, în folosul românismului, al căruia prestigiu suntem datori să-l susținem pe meleagurile acestea, în lumina zilelor de demnitate și biruință ale trecutului

15. II. 1928

T. Iacobescu

ROSTUL CĂMINULUI CULTURAL

Răsărit din nevoia străngerii rândurilor pentru valorificarea tezaurilor sufletești, căminul cultural va să fie un fort al satului — la țară — și o spiritualizare a suburbiei la orașe.

Să nu ni se spună că școala, biserica și celelalte așezăminte sunt suficiente pentru atingerea scopului țintit de cămin. Căci, deși fiecare din ele au un cerc de lucru, mai mult sau mai puțin determinat pe traectoria punerii în valoare a bunurilor noastre sufletești, totuși realitatea se însărcinează să dovedească precis : că școala-i a copiilor — și așa trebuie să fie —, că biserica actuală este mai mult a pruncilor și a bătrânilor — și nu trebuie să fie numai atât —, iar celelalte instituții privesc mai puțin valorile spirituale ale poporului.

Satul matur, cu păsurile, cu nevoile, cu experiențele lui nu poate fi, de sigur, satisfăcut de școală. Și nici muncitorii de orice fel ai orașelor nu pot găsi, ce li se potrivește vrăstei și vieții lor specifice, la școală. Biserica, dacă preotul ar fi înțeles pretutindeni că el nu-i un funcționar al Statului ci un misionar al lui Hristos în acest Stat, ar fi putut face, fără îndoială, pentru sufletele din vrâsta bărbăției, adevărate minuni. Dar chiar dacă am presupune că oamenii bisericii ar fi întru totul corespunzători menirii lor, încă biserica n'are căderea să facă o seamă de lucruri care intră strict în sfera de preocupare a căminului, a sfatului obștei.

Să ne înțelegem bine ca să judecăm bine. Biserica trebuie să fie *casa lui Dumnezeu*, casa în care n'are ce căută *grija cea lumească*. În biserică se face acea minunată experiență a unirii depline, în comun,

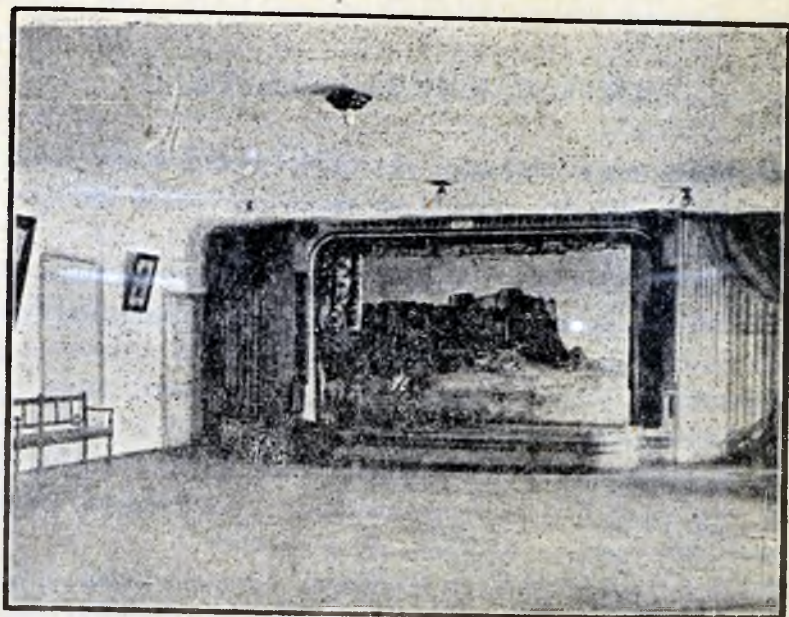

Nu trag la același căruță, calul și măgarul.

---

prin rugăciunea și credința, cu Dumnezeu din care purcedem și la care ne vom duce la ceasul nostru. Căminul cultural are alt rost : să ni amintească tocmai de ale noastre, de pe pământ, și anume de acelea vrednice să ne îmbrace viața. Nu înțelegem să închidem pe Dumnezeu în biserici — spre a scăpa de El — ci să-l purtăm cu noi, în noi, suprem călăuzitor.

Un cămin cultural va să fie însăși cartea de recomandare a celor mai bune silințe omenești. El este modelul, oglinda obștei. Aci se va

SALA CĂMINULUI

petrece frumos, inteligent. Un cititor poate scoate dintr'o pagină lacrimi cu care mergi să cucerești pământul. Jocurile noastre, artistice și cuviincioase, pot bucura și pe îngerii din ceruri. Povața și experiența unui bătrân poate schimba, într'un ceas de șovădanie, pe altă matcă așele tineretului. Fapta de curaj a unui om, care a scăpat viața unui semen al său într'o împrejurare grea, trebuie să-și găsească în obștea sufletească a căminului, răsunetul ei. Și tot așa orice faptă care înalță

Căsi și păsări o înțeleg. Cărate lor să se găsească în casa oricărui căminar. Ele formează temele vieții veșnice a poporului românesc ; în ele se cuprind durile trecutului dar și nădejdea în serinul zilei de mâine.

---

spre Dumnezeu, orice muncă de migală și de cinstită strădanie care înfrumusețează și eternizează.

Iată deci rostul unui cămin cultural : o vatră pe care intelectualii să pună la lumină sufletul lor cu generozitate. Poporul va sta astfel, la această vatră caldă, intimă, ca 'n jurul altarului. Un cămin cu oameni vii, dă din viața lui biserica cea plină, după care râvnim de mult. Așteptăm, pe calea aceasta sigură, a căminului, îmbulzirea norodului sub ploaia cuvântului lui Dumnezeu.

Va fi singura răsplată adusă căminului și strădaniilor cinstite ce se cheltuesc în el.

I. Gr. Oprișan

C Â N T E C.

*Boii stau în jug supuși
Gata de plecare ;
Necăjiții cărauși
Merg pe lângă care...*

*„Hăis și cea !” — gem subț poveri.
Carele greoaie ;
Ieri ca azi și azi ca ieri :
Frig și vânt și ploaie...*

*Drumul e glodos și greu,
Negura se lasă :
„Știe bunul Dumnezeu
De-om ajunge-acasă”.*

St. O. Iosif

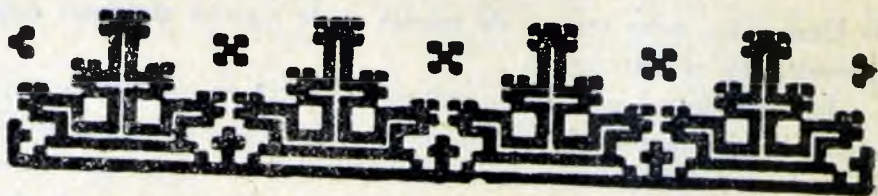
DESPRE PRIETENIE.

Fă astfel, încât să plăci focului, să plăci apei, să plăci pământului, să plăci copacului, să plăci omului curat și să plăci — femeii curate

Zoroastru

Răspunde prieteniei prin prietenie.

Mahomet

O SEARĂ LA CETATEA-ALBĂ.

Dinaintea noastră se desfășoară pânza albă lăptoasă a limanului pe când în urmă rămâne „maiacul” cu lumina lui palidă, în amurgul sărei și malurile roase.

Bărci de pescari plutesc în jurul nostru, purtate de un vânt abia simțit. Pe punte se îngrămădește toată lumea care se aciuiase prin colțurile cabinelor, căutând să scape de mirosul greu al sărei, cât a durat călătoria pe mare.

La dreapta noastră se întinde malul uscat din gubernia Chersonului cu orașelul Ovidiopol, care poartă numele marelui și întristatului Ovidiu.

În stânga, coasta e verde, cu vii bogate. Printre pomii cari încunună malurile, luceșc în cuprinsul serii căsuțele cu acoperișul roș ale satului Șabo — sat de francezi, cari au fost aduși aici de Potemkin, faimosul general și curtezan al Ecaterinei a II-a.

Cu greu s'au deprins acești coloni pe pământul pustiit de războaie, în schimb astăzi, din pumnul acela de oameni, a răsărit un sat mare cu case orășenești, un sat ai cărui locuitori vorbesc rusește, dar nu uită să cetească jurnalele pariziene.

Intr'o vreme, vaporul se oprește, un vaporăș mic „Marusia” venind dinspre țarm, acostează lângă hodubaia rusească și ia pe singurul călător, un francez simpatic, cu puțin cioc, ochi vii, și care mîndat lămuririle de mai sus... Tot dela el am aflat istoricul așezării strămoșilor lui în Basarabia.

Un serviciu de vaporașe, se face zilnic între orașele de pe coasta Chersonului și Basarabiei... Alte vaporașe vin de debarcă pasageri pentru Odesa în mijlocul limanului.

Pe punte, pasagerii cu șapcă, armeni cu nasul mare, evrei porniți după câștig au devenit mai nervoși.

Ochii tuturor cată colo, în depărtare, unde în răstimpuri zăresc

lumini ce se luptă cu primele umbre ale serii. Apa se întunecă, malurile se conturează, se înegresc, luminile din Ovidiopol, strălucesc mai viu, Akermanul se vede...

Iată-l e colo, în îmbucătura pe care o face apa în coasta basarabeană, e așa de aproape și totuși până s'acostăm, mai trebuie o jumătate de ceas.

Ce lesne te înșală ochiul mai ales pe apă.

Pentru călătorii veniți din Odesa, formalitățile nu sunt grele, așa că iute putem trece pe schela îngustă, unde stăm la tocmeală cu evreii care ne poftesc în birjele lor micuțe. Dar isvoșcic nu ne trebuie, Akermanul are două tramvae cu cai, când unul pornește dintr'un capăt al orașului, celălalt vine din cea opusă. Numai două, și acelea vechi, ruginite, cu clopote mari ca de biserică conduse de un moșneag bătrân și trase de două mârtoage. Dar povestea lor e scurtă. Akermanul e așezat într'o pantă ușor înclinată, așa că negustorii de cereale, ca să scape de greul de-a duce pâinea din hambarele depărtate, au așezat prin oraș șine de tramvai, pe care au pus vagonete mici ca să ducă sacii de pâine în port. În urmă ce s'au gândit, să cumpere și două tramvae.

Drumul până în oraș, lung și rău, căluții se opintesc, vizitiul înjură, dă cu biciul, dar degeaba.

S'a noptat de mult și eu tot privesc zidurile cetății întunecate ale căror forme uriașe se oglindesc în luciul cenușiu al mării și întind umbrele lor, până departe, pe când din șanțuri și din metereze, pornesc păsări de noapte și trec spre liman, lăsând în urma lor chemări jalnice...

Crai nou, s'a nălțat deasupra lacului, picură lumina lui pe zidurile uriașe, pe liman clipește focuri la barjele *) venite de peste Nistru! Și liniștea în jurul meu e așa de mare încât nechezatul unui cal a străpuns toată partea de jos a orașului.

Măhnit că am venit târziu și poarta cetății e închisă, mă întorc din nou în orașelul pașnic...

Trec pe lângă căsuțe luminate, pe lângă beciuri, unde la lumina felinarelor, evrei cu tichii pe cap vând în bocaluri mari minunatul vin de Șabo și pătrund pe străzi dosnice, printr'un întunec de iad, în grădina orașelului.

Aci felinarele nu s'au aprins. Și lumea toată evrei gălăgioși, se mișcă într'un sgomot mare, pe aleele întunecate, pe lângă statuia țar-

*) Slepuri.

rului liberator, care își desvelește umbra și chipul, la lumina unui felinar
chior și aplecat într-o parte...

Un taraf de lăutari, distrează puținii cercetători ai bufetului,

O SEARĂ LA CETATEA ALBĂ
(un colț al ruinelor cetății)

funcționari severi, adevărați ruși, cari se țin departe de mulțimea ne-
gustorilor armeni și evrei care formează populația acestui oraș.

De mirare că în vechea cetate Akerman nu auzi zdrângăbind săbii, n'auzi zornet de pintoni, o cazarmă zidită din piatră, cu turnuri care imită ambrazurile cetății, pe malul limanului, stă pustie, din pricină că comuna n'a voit să cheltuiască cu hrana oastașilor.

În schimb orașul are liceu de băceți și fete, are judecătorie și tot aici e sediul străjei care păzește ultimele maluri ale mării. Populația rusească nu e, armenii și evreii au format totdeauna numărul locuitorilor acestei cetăți. Ei singuri s'au luptat între dânșii, și-au zdrobit omida rea a moldovenilor, care au rămas așa de puțini aici, așa că nici nu mai pot conta.

Și rușii bucuroși au privit cu mulțumire pravoslavnică cum că le-a pierit sămânța... vechilor străjeri care odată împușcau din meterezi în dușman.

Povestea aceasta mi-o spunea prietenul meu I. pe care l'am cunoscut în vapor, și cu care mă întâlnisem în grădină, în vreme ce pe dinaintea noastră, defilau șiruri de evrei, care vorbeau gălăgios rusește...

Între altele, cu mare surpriză aflai că el e armean, dar a uitat limba părintească, și acum la Universitatea din Odesa, — când se fac adunările societății lor, colegii trebuesc să-i traducă în rusește hotărârile ce le-au luat împotriva stăpânirii.

Tânărul părea rușinat.

— Dar moldovenește de unde știi?

— Apoi eu sunt dintr'un sat de lângă Chișinău, și acolo toți grăesc moldovenește... sânt mai mult moldovean, adaogă peste puțin zâmbind.

E un tânăr de statură potrivită, negricios, poartă cămașa rusească, șapcă și vorbește lin, cu accente largi, trăgănate, care amintesc vorba țaranului nostru.

Tot dela dânsul aflai că armenii au biserica lor și rușii de asemeni, nu mai vorbesc de evrei cari au vre-o două temple.

Locuitorii se ocupă cu plugăritul și viile, deși o parte din ele au prins a se strica, iar rușii se duc departe, pe lângă insula Șerpilor și pescuesc pălămide și păstrugă care spre toamnă se găsește aici din belșug.

Într'un târziu, pornim spre casă, eu la „Gostinița” mea, dânsul la cumnatu-său, care-i negustor în centrul orașului... Akermanul e pustiu și numai „garadovoi” cu săbiile lor spânzurate de gât se plimbă

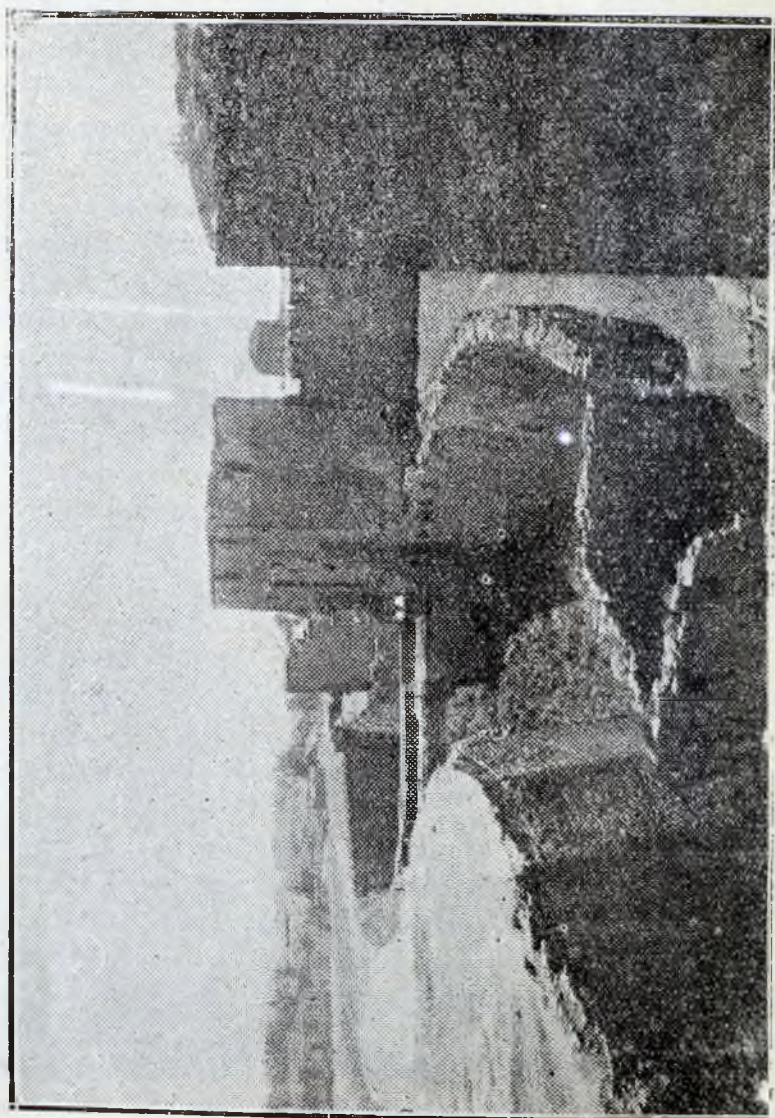
Lucrul cel mai minunat este dacă ești osândit pentru o faptă bună.

MARC AUREL

cu pași rari și solemni prin pustiul străzilor. Drumul spre hotel duce pe lângă un circ de scânduri, unde în astăseară e o mare reprezentație de gală, apoi pe malul limanului, de unde zăresc clipind luminile din Ovidiopol.

Când cele dintâiu lumini ale soarelui mijeau pe cer, am intrat pe

RUINELE CETĂȚII

poarta cea mare a cetății. O inscripție, care sta deasupra, a fost scoasă și dusă la muzeul din Odesa. În schimb rușii au pus o firmă de tablă galbue pe care stă scris: depozit de gaz.

Un câine lătos, legat cu lanț de sârmă, se repede la mine și mă ține pe loc. O monedă de argint împlânzește întâiu inima stăpânului. Mă strecor pe lângă butoaiele de gaz, pe lângă pietrele împrăstiate pe iarba umedă pe care pasc vitele locuitorilor și pătrund în cetate. Întâi trec pe sub o boltă făcută în zidul care despărția curtea domnească și castelul, de locul unde sta oastea, apoi pe sub intrări înguste, pe scări de piatră, prin întuneric muced, sar în șanțurile de sus ale cetății, căci cetatea era închisă de două rânduri de șanțuri, unul boltit, adânc de 7 metri în partea de jos, iar altul sus, așa că dușmanul dacă ar fi trecut cel dintâi, pe al doilea șanț, care e la o înălțime de 10 metri, cu mare greutate și cu multe jefte l'ar fi cucerit.

În întregul ei, cu tot jaful locuitorilor care și-au luat nesupărați de nimeni, material pentru casă, cetatea pe care odată a fâlfâit steagul Moldovei, e încă puternică.

Multă vreme, în dimineața aceea, am colindat șanțurile, m'am coborât în taințele negre unde odată, poate în lanțuri, au murit prinșii în război, m'am ridicat în turnuri și ochiul meu a privit prin aceleași deschizături prin care au privit odată și ochii strămoșilor mei, împușcând din sinețele lor dușmanul, ori trimițând ghiulele de piatră în coastele galerelor cari ancorau sub poalele cetății.

Soarele se ridicase sus de tot și lumina cetatea, limanul scânteia cu raze de argint. Akermanul își oglindea în pânza apei, zidurile severe și negre... În față, lângă cheiu, vapoarele străbăteau luciul, tăind și desfăcând în două fața apei, din turnul unei mori de făină pufăia aburul moale ca ceața, barjele încărcate coborau pe Nistru. Pe poarta pe care odată au trecut plășii și steaguri și tunuri moldovenești având în fruntea lor pe „Ștefan” treceau căraușii străini cu șăpci rusești în cap, mânănd carele încărcate cu boloboace cu gaz, dar cetatea sta severă; insulta vieții negustorești care frământa în jurul ei, n'atingea trecutul și slava ei străveche...

Așa încremenită, moartă, ea părea c'așteaptă zile de glorie, zile de sbucium, de luptă.

Și-am plecat într'un târziu pe lângă căsuțele din poala cetății, căsuțe sărace; am trecut și pe străzi largi, lungi și bine pavate, pe lângă case ale cărora garduri și turnuri mici, imitau zidurile cetății...

Am coborât prin centru, prin fața magazinelor moderne cu firme

---

Mânia să o învingi prin blândețe, răul prin bine,
pe sgârcit prin daruri, pe mincinos prin adevăr.

---

străine, pe lângă o librărie, unde afişele anunţau o carte în care ruşii sărbătoreau 100 ani de durere şi înstrăinarea pământului nostru strămoşesc, şi gândul meu era întunecat, şi inima-mi era tristă privind viaţa străină din jurul meu.

În port, cu uruit greu, veneau pe şinele de fer, vagoane pline cu pâine, veneau singure la vale, pe când braţele oţelite ale hamalilor ridicau din cele sosite, pe umeri, saci grei...

Un vapor alb, cu coşul negru, aştepta la schele.. Altele erau gata de plecare... Un hamal, m'a întrebat, luându-mi bagajul, de nu sunt ucitel? (profesor).

La răspunsul meu că da, foarte bucuros mi-a spus, că o lună de zile înainte, tot un ucitel din România, a stat aici trei zile şi n'a avut cu cine să schimbe o vorbă românească.

Cine o fi profesorul, care cu greu şi-a rupt bănişorii dela gură şi a venit singur, să vadă locurile strămoşeşti în anul de durere.

Multă vreme m'am gândit la el, iar acum când scriu rândurile aceste, îi trimit salutul meu.

Peste un ceas, vaporul a ridicat ancora şi încet-încet, ne-am îndreptat spre Nistru, pe când în urma mea, neagră şi severă, rămânea cetatea Akermanului, cuibul de odinioară al strămoşilor mei.

1912

N. Dunăreanu

MOLDOVENII BASARABENI.

Basarabia este o parte din vechea moștenire moldovenească. Românii moldoveni au curățit țara aceasta de Tătari, ei au lăzuit codrii, ei au desfundat țarinele, ei au uscat mlaștinele, ei au întors brazda în scurgerea veacurilor, ei au așezat vechiul hotar de alungul Nistrului și l-au apărat cu scump sângele lor. De isprăvile lor vitejești ne povestește un trecut de aproape 600 de ani.

Ei sunt populația de baștină a Basarabiei, păstrătorii tradițiilor politice și culturale ale acestei frumoase și bogate provincii. În ciuda vitregiei vremurilor, ei s'au păstrat până azi ca populația de căpetenie atât sub raportul numeric cât și ca forța economică. Ei au cucerit Basa-

ȚĂRAN MOLDOVEAN

rabia cu plugul și cu spada, ei au pus aici pecetea muncii și priceperii lor.

Ei sunt făuritorii celei mai vechi civilizații în această țară și numai ei sunt urzitorii și păstrătorii tradițiilor ei politice și culturale.

I. Nistor

DESPRE NEAM ȘI ȚARĂ.

ACUM ZECE ANI.

Este ceva din înțelepciunea înăscută a poporului nostru, din cumințenia lui moștenită, în declarația Sfatului Țării din 24 Ianuarie 1918 :

„Marea revoluție rusească”, citim în ea, „ne-a scos din întunerecul de robie, în care am trăit atâta amar de vreme, la calea slobozeniei, dreptății și frăției. Prin jertfa și osteneala voastră a tuturor, țara noastră, înfăptuindu-și dreptul dobândit de revoluție, de a-și hotărî soarta, s'a declarat Republică democratică slobodă”...

Se pare că nu este un act revoluționar de cea mai mare importanță, că el nu izvorăște din sufletul plin de revoltă al poporului ; pare un act de sănătoasă chibzuință, de înțelepciune bătrânească : „S'au schimbat vremurile, așa sunt destinele istoriei, nu mai putem trăi în robie, vream libertate ; vom dispune singuri de soarta noastră, lăsați-ne în pace”...

În fața uriașului cotropitor, slăbit, dar încă puternic, o mică frântură a neamului românesc nu putea să aibă altă judecată. Eră glasul hotărît al celui încercat în suferințe ; în cuvintele lui potolite se simt durerile trecutului și nădejdea în viitor.

Imediat după începutul revoluției rusești, în diferite colțuri ale Basarabiei, în unitățile rusești, unde se găseau Moldoveni, se ridică glasul Românului, care-și cere drepturi, — cere școală în limba națională, cere limba maternă în biserică și administrație, cere autonomie provincială. Nicăeri însă nu s'a văzut nici un fel de violențe.

Pe când în Rusia revoluția se schimbă în lanțuri nesfârșite de omoruri și schingiuri, pe când acolo robul se răsbună chiar asupra

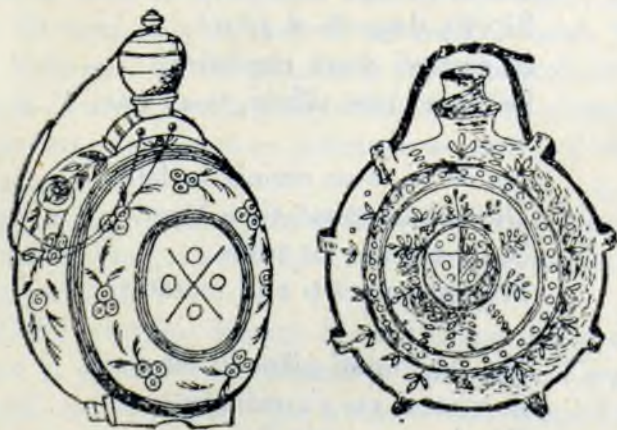
animalelor foștilor stăpânitori, revoluția Moldovenilor din Basarabia curge în cea mai perfectă ordine.

Prădăciunile ce s'au făcut în Basarabia, câteva omoruri, între care cele a neuitaților S. Murafa și Hodo ogea, n'au fost făcute de cât e Moldoveni. În timpul ăla când soldații ruși părăsesc frontul românesc, bătându-și joc de ofițerii lor, divizia 14-a, compusă din Moldoveni, își face datoria în tranșee. Iar în Chișinău soldații moldoveni lucrează împreună cu ofițerii lor și cu intelectualii. Mi-aduc aminte, la înmormântarea lui Murafa și Hodorocea, în luna August 1917, un colonel rus, alungat de pe front de soldații săi, plângea în fața cortegiului. Întrebat de ce plânge, colonelul răspunse :

„Plâng de bucurie, întrucât văd că în Rusia mai sunt soldați adevărați”. Eră vorba de o companie moldovenească, cu ofițerii ei, care dădea onoruri celor doi martiri.

Așa a fost și proclamația Sfatului Țării dela 24 Ianuarie 1918. Același spirit de ordine, aceiași blândețe, aceiași liniște și aceiași credință în dreptate. Eră al doilea pas spre unire, cel mai hotărât, cel mai important. Toți simțeau, că *„e scrisă 'n ceruri sfânta unire”*. Independența Basarabiei a fost votată de către Sfatul Țării în ziua de 22 Ianuarie 1918 ; sărbătorirea ei însă s'a făcut în ziua de 24 Ianuarie, ca să putem și noi, Românii basarabeni, să luăm parte la bucuria tuturor Românilor, cu care suntem legați pe veci.

Ștefan Ciobanu
profesor universitar
membru al Academiei Române

De nimeni să nu te ferești, ca de tine însuși !

HRISTOS A 'NVIAT.

Și-au tremurat stăpânii lumii
La glasul blândului profet,
Ș'un dușman au văzut în fiul
Dulgherului din Nazaret!....

El n'a venit să răsvrătească,
Nu vrea pieirea nimănui;
Desculț pe jos, colindă lumea,
Și mulți hulesc în urma lui.

Și tuturor deopot ivă,
Imparte darul lui ceresc, —
Și celor cari cred într'însul,
Și celor ce-l batjocoresc.

Cât bine, câtă fericire,
Și câtă dragoste-ai adus!
Și oamenii drept răsplătire,
Pe cruce 'ntre tâlhari, te-au pus.

Au râs și te-au scuipat în față.
Din spini cunună ți-au făcut,
Și, în deșarta lor trufie,
Stăpâni asupră-ți s'au crezut...

Voi toți, ce-ati plâns în întuneric
Și nimeni nu v'a mângâiat,
Din lunga voastră 'ngenunchiere
Sculați... Hristos a înviat!

A. Vlahuță

LIMANUL NISTRULUI.

Limanul Nistrului astăzi închis spre mare prin peninsula Bugaz, insula și pensinsula Carolina, în trecut a fost golf de mare.

Aluviunile Nistrului, depunându-se, au format, cu timpul, pragul constituit din cele două peninsule și insula arătată.

Este lung de 42 km., cu direcția N. N. W.

Lățimea sa variază : este maximă, 16 km., între Daniesfeld-N. Mologa și minimă între Atarik-S. Ovidiopol-Gara Maritimă S. Cetatea Albă, — unde abia ajunge la 3 km. 800 m., — pentru ca apoi să se lărgască din nou.

Malul de Nord este inundabil și acoprit de stuf, cel de West este deluros până la Șaba cu altitudinea maximă 100 metri, apoi scoboară spre Bugaz devenind nisipos, înalt de cel mult 2 metri. Malul de Est ca și cel de West este deluros cu aceleași altitudini scoborând spre mare unde ajunge la 24 metri. Insula și pensinsula Carolina și peninsula Bugaz, pragul Limanului, sunt nisipoase, ridicându-se până la 2 metri deasupra nivelului mării.

Prinește apele Nistrului prin două brațe : Taranciucul, sau Nistrul vechiu și Nistrul Nou, cari formează o deltă peninsulară inundabilă și acoperită cu stuf.

Dela Delta Nistrului desparte Nordul Limanului în două golfuri : unul la West și cel mai mare și altul la Est, numit Karagaci.

Curentul apei în Liman este aproape imperceptibil și în funcție de direcția vântului.

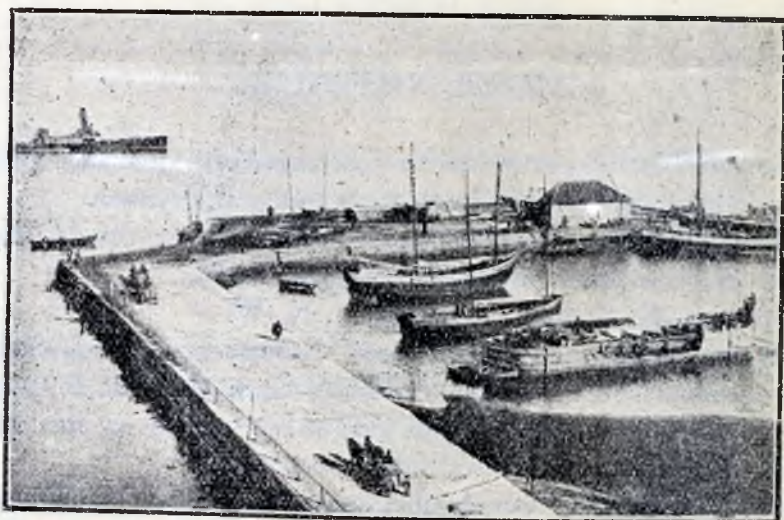
Limanul are două guri spre mare : Bugazul sau Gura Țarigră-

dului, între peninsula Bugaz și insula Carolina, largă de 300 metri și gura Carolina sau Oceacov, între insulă și cealaltă peninsulă largă de 200 metri.

Gurile Nistrului au în Liman în fața lor depuneri de nisip, cari împiedică intrarea și eșirea din fluviu, cu ape mijlocii a vaselor cu un pescaj mai mare de 4 picioare prin Nistrul Nou și 2 picioare prin Taranciuc. În trecut serviciul hidrografic rus menținea, dragând un canal balisat cu adâncurile necesare navigației.

Adâncimea Limanului este maximă în golful cel mare din Nord și înaintea gurei Bugaz.

Dealungul său un canal având adâncimea maximă 6 picioare per-

CETATEA ALBĂ (Portul)

mite navigația vaselor cu pescaj convenabil. Acest canal are lărgimea variabilă : maximă (9 km.) în Nordul Limanului și minimă (1 km.) în gâtul dintre Atarik și Gara Maritimă.

Adâncimile cele mai mari sunt în apropierea malului românesc.

În gura Bugazului Limanul oferă adâncimi, cari pot admite vase cu pescaj până la 8 picioare, constituind un bun adăpost cu vânt de Sud și Est.

În gura Carolina adâncimea Limanului scade sub 5 picioare, în afară de aceasta intrarea sau eșirea prin acest loc este oprită de piloții invizibili, acum retezați de sloiuri ; piloți ai fostei căi ferate Cetatea Albă-Bugaz-Odesa, care străbătea peninsula Bugaz, insula și peninsula Carolina.

Podul peste gura Bugaz era construit de vase, astfel că la nevoie se putea lăsa liberă intrarea și ȃșirea.

Intrarea în Liman prin Bugaz, acum este foarte dificilă, din cauza bancurilor ce s'au format în mare în jurul a 3 epave. Adâncimea maximă în canalul Bugaz este de 36 picioare și minimă 8 și jumătate.

Din cauza ușurinței de scurgere a Limanului în mare, nu se înregistrează diferențe de nivel importante provocate de mărirea sau scăderea debitului de apă a Nistrului, în schimb un vânt de Sud aduce în Liman apă de mare și ridică nivelul cu 1—2 picioare, mărind și densitatea apei până în golful de Nord-West, iar un vânt de Nord gonește apa din Liman scăzând nivelul cu aproape 2 picioare.

Din cauza dimensiunilor Limanului, când bate vântul se formează valuri mari, cari sunt periculoase, adâncimea fiind, după cum s'a arătat mai sus, foarte mică și fundul constituit în mare parte din nisip. Numai canalul de adâncime maximă are fundul constituit din nămol.

Clima regiunii Limanului este aspră.

Iarna și vara se înregistrează temperaturi excesive. Crivățul bate în voe, Limanul nefiind adăpostit îndeajuns prin malul său de Est.

Limanul îngheață câte odată foarte de timpuriu (în 1920 a înghețat, prima oară, la 18 Octombrie) și se desghiață definitiv foarte târziu (în 1921 s'a desghetă ultima oară la 5 Martie).

El îngheață și desgheață de mai multe ori în cursul aceleiași ierni. (În 1920—21 a înghețat și s'a desghetă de 5 ori).

Vântul de Nord sau gerul îl îngheață astfel că ghiața ajunge la 0,75 metri grosime, putând suporta greutatea cât de mari (În iarna 1919—20 peste Limanul înghețat a trecut artileria grea Denichinistă).

Vântul de Sud și Sud-Est aduce un aflux de apă de mare, care ridicându-se deasupra gheței, o sparge și transformă Limanul întâiu într-o masă de sloiuri călătoare, cari apoi se topesc. Un nou ger sau vânt de Nord îmbracă Limanul din nou în haina lui de ghiață.

Portul Cetatea Albă este prevăzut cu 5 diguri cari acum sunt deteriorate, iar bazinele lor, din cauza depunerilor, ne mai fiind dragate din toamna anului 1917, au ajuns a fi impracticabile. Portul în care se adăpostesc navele Marinei militare, singurul, care adăpostește pe timpul desghețului, dacă nu va fi dragat nu va mai putea fi întrebuințat.

Gara maritimă este construită din cheiu în lemn lung de 300 metri; aci se făcea transbordarea mărfurilor din vagoane în vase.

La Nordul Gărei maritime este digul, acum deteriorat, construit de ruși, pentru a se face un pod fix peste liman.

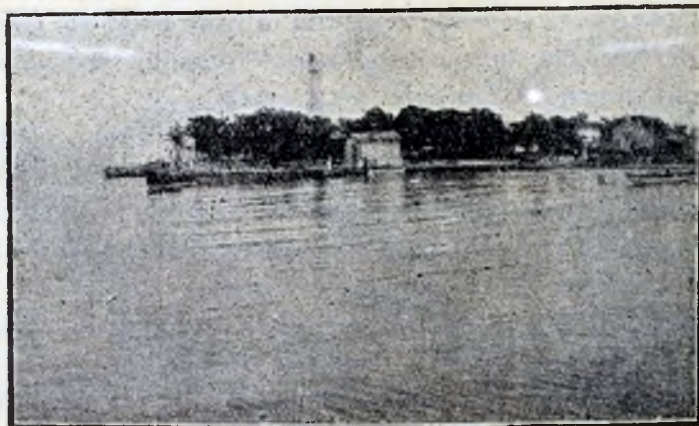
La Șaba este un cheiu în parte minat, de care, acum, nu se pot apropia navele cu un pescaj mai mare de 2 picioare din cauza pietrelor surpate din el.

În capul peninsulei Bugaz sunt construite în lemn patru schele de acostare și debarcare, iar linia de cale ferată are o ramificație în fața lor. Tot în acest loc este un far metalic înalt de 74—77 picioare care luminează între 3250 și 2160 3'.

Pe malul de Est al Limanului a fost un singur cheiu, acum distrus, la Ovidiopol.

Restul coastei este plaje mai mult sau mai puțin întinsă.

Limanul Nistrului este foarte bogat în pește, care este prins de locuitorii satelor și industrializat.

FARUL DELA BUGAZ

Dacă navigația ar fi liberă pe Nistru și Liman, activitatea ar fi mare, aceasta din cauza lipsei unei căi ferate directe care să lege nordul cu sudul provinciei și din cauza prețului mare al transporturilor pe cale ferată.

Pe vremea când Basarabia era sub ruși, numai pentru export se trecea anual spre Odesa, prin Liman, 40.000 tone produse basarabene.

Pe Nistru și Liman se aducea pentru regiunea de Sud lemne de foc, pădurile lipsind pe aici. Vase de pasageri cu trei clase făceau legătura pe apă între Odesa și toate porturile Limanului și Nistrului până la Noua Suliță, în apropiere de Hotin.

Căpitan Iacomî
(„Buletinul Marinei”).

CĂRTURARI ȘI VLĂDICI MOLDOVENI CU CARI SE MÂNDREȘTE CULTURA RUSĂ,

Petru Movilă, fiu de domn moldovean, născut la 1596, a fost cel mai mare apostol cultural al împărăției moscovite. A întemeiat Academia duhovnicească din Kiew.

La 37 de ani e sfințit ca mitropolit al Kievului. Erudit vestit în întreg sud-estul european. A înființat cele dintâi școli rusești și a tipărit numeroase cărți bisericești.

Învățătur rus *Wenelin* scrie despre el : „E întrebarea, care dintre „cei doi bărbați cu numele Petru este reformatorul îndrăzneț al im- „periului rusesc și căruia prin urmare i se cuvine titlul istoric de „mare”. „Petru I, împăratul Rusiei sau Petru Movilă?”

Spătarul Niculae Miclescu „Cârnu”, din ținutul Vasluiului trece la 1668 în Rusia, ca profesor al lui Petru cel Mare. Descrie China (1675) în rusește, traducând-o și în grecește. A descoperit rămășițele satelor gotice din Rusia. A murit departe de țara sa.

Dimitrie Cantemir (1673—1723), învățătur domn al Moldovei, pleacă în Rusia, la 1711, însoțind pe Petru cel Mare, după bătălia dela Stănilești (Fălciu). E cel dintâiu președinte al Academiei rusești.

Antioh Cantemir, fiul lui Dimitrie Cantemir, din nefericire rusificat cu totul, a scris numai în limba rusă. Intemeietorul poeziei rusești.

Gavril Bănulescu-Bodoni, fost mitropolit al Basarabiei la 1812, întemeietor de școli românești și autor de cărți numeroase.

Arsenie Stadnițki, de fel din ținutul Orheiului, episcopul Harkovului a lăsat nenumărate opere bisericești în limba rusă.

Hirastov (Herescu) întâiul curator al Universității din Moscova.

Leon Donici-Dobronravov, mort în anul trecut la Paris a scris în limba rusă câteva volume (romane și nuvele).

P. Krușevan a editat interesanta revistă „Bessarabia”, tipărită în 1903 la Moscova, în care se ocupă de viața locitorilor din Basarabia.

Scriitorii basarabeni, cari și-au legat numele de literatura română sunt : Tadeu Hajdeu, Costache Stamati, Anfilohie Hotiniul, Alex. Hajdeu, Iulia Hajdeu, Alecu Donici, Al. Russo, Gh. Păun, Victor Crasescu-Basarabeanu, Ion Sârbu, Dimitrie Moruzzi, B. P. Hajdeu, Gheorghe Tudor, Tudose Roman, Aléxei Mateevici, State Dragomir iar dintre cei în viață : Zamfir Arbore, Const. Stere, Sergiu Cujbă, Pan. Halippa, Iuliu Friptu, Ion Buzdugan, Ștefan Ciobanu, A. Frunză, Dr. P. Cazacu.

Se cuvine să ne aducem aminte cu acest prilej de moldovanul *Vasile Stroescu*, proprietar în ținutul Bălților, care a făcut mari jertfe chiar în timpul stăpânirii țariste pentru școala românească din Transilvania și Basarabia.

RUGĂCIUNE.

Crăiasă alegându-te
Ingenunchem, rugându-te
Înălță-ne, ne mântue
Din valul ce ne bântue,
Fii scut de întărire
Și zid de mântuire,
Privirea-ți adorată
Asupră-ne coboară,
O, maică preacurată
Și pururea fecioară
Marie!

Noi ce din mila sfântului
Facem umbră pământului,
Rugămu-ne 'ndurărilor
Luceafărului mărilor,
Ascultă-a noastre plângeri,
Regină peste îngeri
Din negură te-arată
Lumină dulce, clară
O, maică preacurată
Și pururea fecioară

Marie.

M. Eminescu

CE FEL DE CÂNTECE SE FOLOSESC ÎN ȘCOLILE AMERICANE.

„Eu sunt copil. — Eu sunt cea mai nouă instituție din lume și cea mai veche. — Eu moștenesc pământul când vin pe lume, iar, când mă duc, îl las copiilor cari vin după mine. — Datoria mea este să las pământul în stare mai bună de cum l'am găsit. — D'împreună cu milioanele de frați și surori aș putea să-mi împlinesc această datorie, dacă lumea nu ni-ar pune prea multe piedici. — La început am nevoie de lapte bun, de aier curat și de joc. — Mai târziu îmi trebuie școli bune, ca să mă pregătesc pentru viață. — Vreau să trăiesc, să râd, să iubesc, să muncesc, să mă joc. — Vreau să ascult cântece frumoase. — Vreau să construiesc case, drumuri, căi ferate, mașini. — Vreau să hoinăresc prin pădure, să mă scald în pâraie, să mă joc cu zăpadă. — Eu sunt trecutul, prezentul și viitorul. — Ușurați-mi calea și vă voi ajuta la rândul meu. — Eu sunt nădejdea voastră; eu sunt copilul.

VADUL CETĂȚII ALBE, LIMANUL DE CORĂBII.

Mânați de pofta câștigului, negustori italieni din orașul Genova, au nemerit aici la gura Nistrului cu mărfurile lor cărate pe corăbii. Ei aveau nevoie de grânele, de vitele, de lâna, de pieile, de mierea și ceara din aceste părți, aducând în schimb prin aceste vaduri : postavurile, mătășurile, armele, lucruri pentru găteală, untdelemn, orez și alte bunătați căutate în Moldova, Polonia și Ungaria.

Pentru siguranța magaziiilor și a negustorilor, meșterii italieni au zidit aici, pe liman, chiar la țărmul ce primea corăbiile unde Nistru se aruncă în Mare, o cetate de piatră albă pe dărămurile unei vechi cetăți grecești. Și au pus de pază ostași plătiți de dânsii, Români în bună parte, din locurile învecinate, cunoscuți ca vâslași și negustori de pește.

Cam pe vremea aceasta, să fi fost anii 1330 nu știm cu siguranță, venise la Cetatea Albă, un om iubit de Dumnezeu, cu numele Ion. El era negustor și venise de peste Mare dela Trapezunt, cu ceva treburi pe acolo.

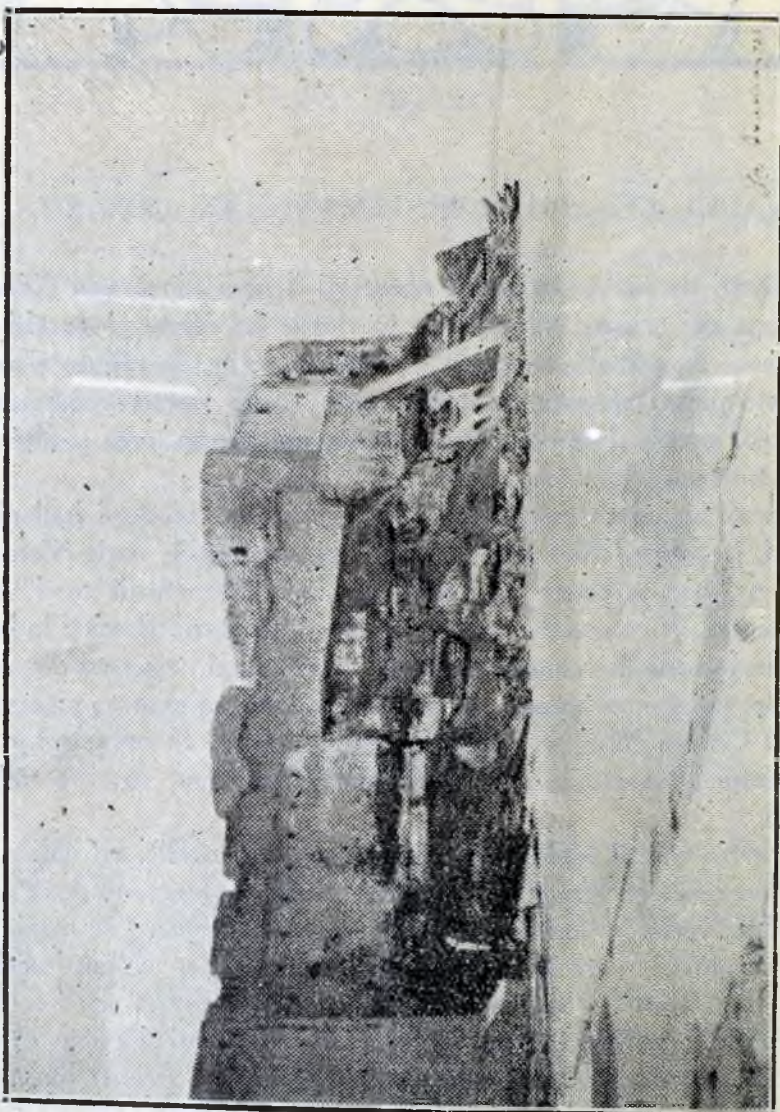
Corabia care îl adusese era a unui negustor catolic, un italian. Pe drum, Ion cercă să atragă pe stăpânul corăbiei la legea ortodoxă ca și dânsul. Din vorbă 'n vorbă, ei se luară la ceartă. Italianul se mânie foc pe Ion și cum ajunseră la Cetate, îl țărî la un Tătar. Tătarul acela îl închise, poruncind lui Ion să-și lepede credința creștină și să se facă păgân ca și el ; dar Ion a rămas neclintit în credința lui și a spus că mai bine să fie ucis decât să se lepede de Dumnezeul lui. Atunci Ion a fost pus la chinuri groaznice, a fost bătut cu vergi de spini și trupul lui acoperit de răni, a fost legat de coada unui cal și târât prin oraș.

Niște Ovrei, alergând după cal, aruncau cu pietre în mucenic, iar unul i-a tăiat capul. Trupul a fost aruncat, dar noaptea (așa spune povestea din bătrâni) niște creștini cu frica lui Dumnezeu au văzut

lângă leșul sfântului niște candelă aprinse în aer și trei bătrâni îmbrăcați în alb, cântând liturgia.

A doua zi, aflându-se despre această minune, Tătarul acela s'a înfricoșat și dădu voce creștinilor să îngroape trupul sfântului. Ei au

CETATEA ALBĂ (Rulno)

ridicat acolo și o biserică, chiar pe locul unde sfântul a închis ochii.

Cel ce a pătimit pentru credința creștină în acest colț de țară, a fost trecut în rândul sfinților, cu numele de Sfântul Ion cel nou dela Cetatea Albă și ale cărui moaște sunt păstrate azi la Suceava.

Domnii Moldovei până în anii 1400 își ziceau „stăpâni de sine stătători până la Marea cea mare”, dar ei aveau în mâini și cheia Mării, care era cetatea cu zidurile albe dela gura Nistrului pe lângă care foiau pâlcuri hoinare de Tătari prădalnici. Genovezii le plătea ceva bir ca să fie lăsați în pace.

După ce goni rămășițele tătărăști de la vadul Tighinei și puse acolo străjerii Moldovii, Alexandru cel Bun coborî în jos pe Nistru până ce ajunse la Cetatea cea albă a negustorilor din Italia. I-a fost ușor să svârle peste Nistru câți Tătari trăiau în preajmă din dijma negustorilor, așezând aci pârcălabi moldoveni de ai lui. Bucuroși au fost și Genovezii c’au scăpat de haitele jefuitoare, punându-se de acum sub oblăduirea unui domn creștin și cu rânduială.

În vremea aceasta comerțul Genovei era în scădere în Marea Neagră. Într’o zi negustorii italieni și-au ridicat mărfurile și au pornit cu corăbiile în țara lor depărtată. Cetatea a rămas de atunci în grija pârcălabilor noștri.

Alexandru cel Bun fiind iubitor de cele sfinte, cum sfârși cu rânduiala țării trimise pe un boier al său cu mult alaiu de soldați să aducă moaștele sfântului Ion cel Nou dela Cetatea Albă la Suceava, capitala țării.

Când carul cu sicriul sfântului s’a apropiat de oraș, călăreții au trâmbițat și Domnul cu Mitropolitul și toți preoții cu boierii, cu oastea, cu tot norodul au eșit întru întâmpinare afară din oraș, cu capetele descoprite și au îngenunchiat. Sicriul a fost pus în biserica Sfântului Ion și până azi se păstrează acolo. De ziua sfântului, la Sânziene, în fiecare an, o mulțime de lume venea din toate satele megieșe să facă rugăciuni de îndurare către sfântul Ion cel Nou, ocrotitorul Moldovii. Și de atunci până azi se adună aici norod mult tocmai din fundul Bsaarabiei, din Ardeal și chiar din Maramureș să se închine sfântului.

Și mai era Vodă Alexandru gospodar chivernisitor și îngrijitor al negoțului cu străinătatea. El a înțeles că prin porturile dela Cetatea Albă și Chilia se revarsă în țară multă bogăție și bănet ; pe aici răsuflă Moldova către străinătățile ce-or avea nevoie de roadele țării. A pus atunci pază bună pe drumurile negustorilor din Ungaria, Polonia și țările nemțești, cari nu mai apucau spre porturile Crâmului, ci spre cele două schele, vestite limanuri de corăbii ale Moldovii : Chilia și Cetatea Albă.

**O casă fără cărți, îmi pare un trup din care a plecat sufletul.
Nu-i nevoie să fii învățat mare, ca să iubești cărțile.**

(CICERONE)

În anul 1421 trecu pe aci un cavaler francez, numit de Lannoy (cetește Lanoa). El trecu Nistru, „granița Moldovii” și ajunse la Cetatea Albă, „un oraș închis și un port la Mare unde locuiesc Italienii din Genova, Români și Armeni”. Călătorul înainte de a intra în oraș, fiind seară, fu atacat de hoți, bătut împreună cu tălmaciul său, despuiat până la cămașă și legat de un copac lângă Nistru până dimineața, când tot hoții găsiră potrivit să-l deslege.

Paza Moldovii era foarte bună atunci, căci în câteva ceasuri hoții fură prinși și înfățișați păgubașului, cu ștreangul la gât, dar Francezul găsindu-și toți banii la ei, îi ertă. Iată ce bună poliție era pe acea vreme.

Puterea Turcului, în acel veac, creștea mereu, ajungând cu stăpânirea până la Dunăre și amenințând toate cetățile înfloritoare.

Intr-o zi corăbiile turcești de războiu se arătară sub zidurile Cetății Albe. Pârcălabii moldoveni izbutiră să respingă norocos atacul neașteptat, care era să se repete în curgerea vremii.

De acum Alexandru cel Bun a înțeles de unde are să vie primejdia. Se apucă să întărească cetatea, s-o mărească, cheltuind mulți bani. Ceru ajutor și dela Podolia pentru săvârșirea lucrului dela cetate.

Cele 4000 de care duceau materialul de zidit și 12000 de oameni au muncit zi și noapte pentru ridicarea de zor a zidurilor.

Sub urmașii lui Alexandru, mai ales în zilele viteazului Ștefan cel Mare, cetatea primi mereu și alte întărituri împotriva Turcilor. Pârcălabii Luca și Hărman înălțară în grabă poarta cea mare, așezând deasupra semnul Moldovii — zimbrul.

Tot în vremea asta Ștefan cel Mare a zidit și o biserică pe care păgânii au ras-o mai târziu depe fața pământului.

Isprăvind reparațiile și așteptând lovitura Turcului, Ștefan cel Mare ceru ajutor tocmai dela Veneția din Italia, care avea vestite corăbii de războiu. Scrisa merele Voievod plin de grijă :

„Sunt sigur că Turcul iarăși va veni împotriva mea pentru cele două cetăți ale mele, Chilia și Cetatea Albă, care-i sunt foarte cu supărare. Deci întru aceasta vreau să fiu ajutat astăzi. căci vremea e scurtă și nu ne îngăduie a lua alte măsuri mai întinse. Și înălțimea voastră poate gândi că *aceste două locuri sunt toată Moldova, că aceste două cetăți sunt un zid pentru Țara Ungurească și Țara Leșească*”. Iar în vremea aceasta Sultanul Mahomed, cuceritorul Constantinopolului, turba că nu le are mai curând. Visurile sultanilor erau stârnite și de cererile

---

Cine se iubește prea mult, n'are prietenl.

---

ienicerilor cari nu puteau trăi fără războaie. Orice cucerire le aduceau prăzi bogate pentru care și luptau. Turcii au trimis întâi corăbii de războiu să iscodească puterile Cetății Albe, izbutind chiar să coboare patru tunuri, dar Moldovenii le luară peste noapte, gonind cu ele corăbiile din port.

În sfârșit, fiind cursul anilor 1484, în toiu verii, sultanul Baiazid

ȘTEFAN CEL MARE

al II-lea căzu năpraznic asupra cetății, înconjurând-o cu oaste câtă frunză și iarbă, pe apă și uscat, 300.000 de Turci și Tătari ca la 30.000, iar corăbii pe liman erau peste 100 cu toate. După ce s'au întins corturile pentru atâta ostășime, sultanul Baiazid încercuî cetatea. Pârcălabii Oană și Hârman cu câtă oaste aveau și înarmând și populația ascunsă între ziduri, se apărară cu un curaj disperat, respingând întâiul asalt cu săgeți, cu pietre și cu focul puținelor tunuri din cetate. Timp de

zece zile, ghiulele turcești au lovit fără odihnă zidurile cetății, făcând spărturi, pe care apărătorii le întăreau în grabă cu zăgazuri și șanțuri. Rândurile Turcilor cădeau secerate, dar se înprospătau mereu cu alte valuri din mulțimea rezervelor.

Ei umplură șanțurile cetății, adânci de 8 picioare și pregătiră scările. Înainte de a porni un nou asalt, Baiazid trimise sol pârcăla-bilor, în cetate, să ceară supunere, făgăduindu-le viața libertatea și averea. Văzând turnurile cetății dărâmate de ghiulele și șanțurile umplute, apărătorii își plecară capul. Se deschiseră atunci porțile și un pașă cu 3000 de ieniceri ocupă cetatea. Ostașii de frunte au fost trecuți sub sabie. Locuitorii satelor ascunși în Cetatea Albă, alătura de orașeni, au fost luați robi și duși, parte în Crâmul tătaresc, parte la Țarigrad și vânduți ca vitele.

Băieții au fost înscriși în corpul ienicerilor, iar 2000 de fete vândute ca roabe pe piețele Constantinopolului. Din 20.000 de locuitori, lăsară vii doar „200 de pescari” între dărâmurile orașului-cetate.

Cetatea fu reparată în grabă, cum o vedem azi, prefăcându-i numele pe turcește : Akerman. Biserica lui Ștefan cel Mare fu rasă depe fața pământului.

De aici Baiazid se îndreptă asupra Chilie care avut aceiași soartă. Ștefan Voevod scrâșnea de durere, fiind el în neputință să lovească atâtea oști cu puțină lui armată, lipsit fiind și de ajutorul Leșilor, Ungurilor și al Muntenilor. Ceva oaste călare trimisă în ajutor, fu risipită de mulțimea păgânilor.

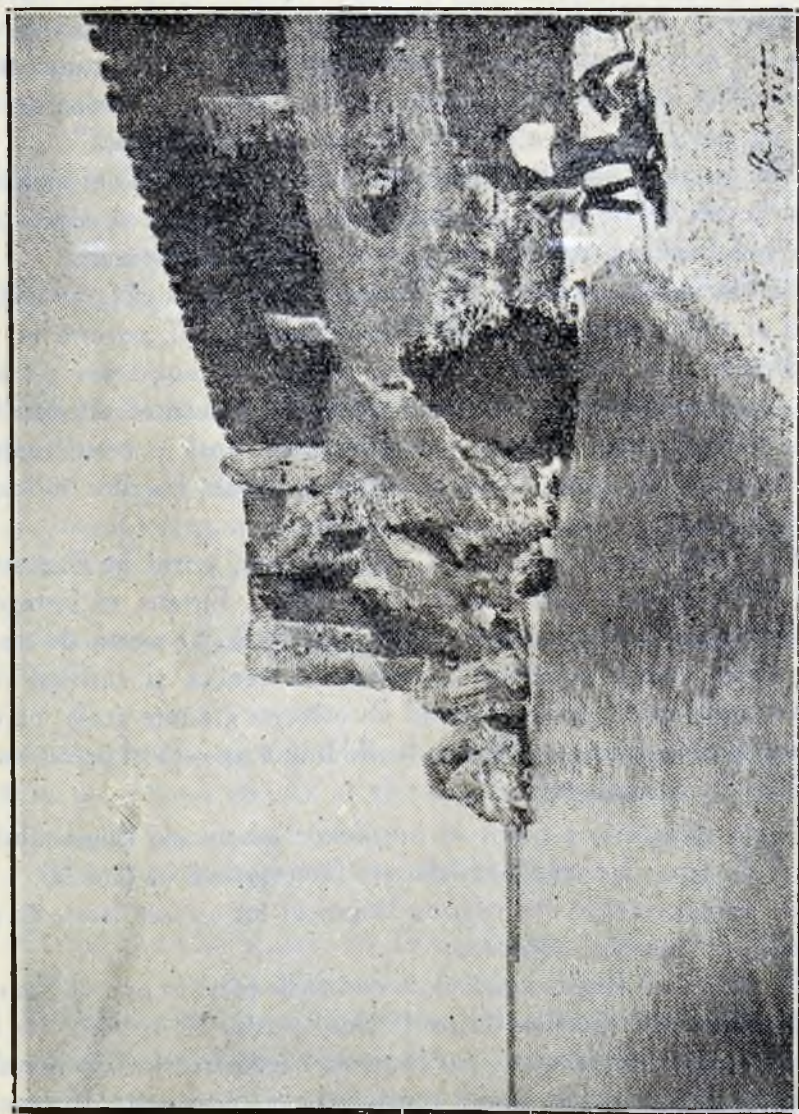
Așa căzu Cetatea Albă și Chilia. Marea Neagră eră deacum turcească și nimeni nu mai putea străbate într'însa fără voia Sultanului. Moldova fu îngenunchiată. I se luară brațele și plămânii. Calea Turcilor era de acum deschisă spre miază noapte, ori unde, fie pentru războiu, fie pentru pradă. Comerțul dinspre Mare s'a închis ; negustorii străini au părăsit vadul. Bogățiile țării nu mai puteau fi desfăcute aiurea și Moldova începu să sărăcească. Rода țăranilor se strângea de acum pentru oștile Turcului așezate în lungul Dunării și al Mării ca să ne sugă vлага.

Ce n'a făcut Ștefan Vodă să urnească pe Poloni ca să sară în numele creștinătății și pentru apărarea țării lor! dar cât de grabnic până ce Turcii nu se întăresc bine în cetățile cucerite. Insuși papa dela Roma îndemnă pe Unguri și Leși să pornească o cruciadă împotriva păgânilor cari primejduiau toată Europa creștină. Dar încurcăturile în cari se sbăteau aceste țări, împiedică împlinirea gândului frățesc întru

Cristos. Și voevodul Ștefan al Moldovii se stinse cu această durere nerăzbunată.

Urmașii în scaunul domnesc n'au uitat cumplita lovitură. Petru Rareș se repezi până sub zidurile Chiliei lovind cu sete năpraznică. A urmat răzbunarea sultanului Soliman Mărețul.

CETATEA (Vedere dinspre Liman)

În afară de năvalele lui Cornea, Ion cel Cumplit, ca să smulgă Bugeacul cu cetățile din ghiara Turcului și alți Domni s'au gândit să aducă Moldovii pământul răpit.

Aron Vodă, cu ajutor unguresc, după ce lovi Tighinea, porni la Cetatea Albă, atacând-o cu tunurile. Orașul fu cucerit ; Tătarii fugari se innecară în Nistru a cărui ghiăță fusese spartă de creștini ; dar cetatea se ținea dârză, căci Aron Vodă n'avea destule tunuri pentru a o sfărâma.

Veniră zilele de mărire și de unire a țărilor surori sub Mihaii Vi-teazul. Pe aici umbla svonul c'are să vie năpraznicul care a îngrozit pe credincioșii lui Mahomed la Călugăreni. Mihai ar fi zis că se va re-pezi și într'acolo când i-o veni vremea potrivită ; și până atunci trimise un general al său, pe Baba Novac „către Nistru și Dunăre pentru a nimici cu foc și fier pe acei cari n'or voi să jure credință”.

Mai târziu, Gheorghe Ștefan, Ștefan Petriceicu, Domni moldoveni, puneau la cale fel de fel de legături cu creștinii, numai să capete ajutor pentru redobândirea colțului de țară cu cetățile de apărare.

Ba Petriceicu, cu boerii Ilie Moțoc și Savin Smucilă, cu 10000 de călăreți și 1000 pedestrași, ajutați și de Cazaci leșești, porniră un iureș spre Bugeac, „să fărâmăm păgânul, să ne răscumpărăm pământul nostru, care dintr'însul ne străinară păgânul”, ziceau ei. Ajunseră sub zidurile Cetății Albe, risipind călăreții tătari. Însă o oaste turcească sosită în grabă de peste Dunăre, respinse năvala boerilor moldoveni iubitori de țară.

Prin 1685, însuși Sobieschi, regele polon, porni în Bugeac „să atingă Marea Neagră pentru a se așeza acolo”. Firește, să întregască Moldova pentru a o avea toată alipită la Polonia. O secetă de trei ani secase apele, uscasc pământul „prefăcut în cenușă și cărbuni”. Localnicii cădeau morți de foame când nu mâncau grăunțe goale, pe unde se întâmpla să le găsească. Nici un fir de hrană pe nicăeri pentru oastea lui Sobieschi cutezătorul.

Toată infanteria a pierit în buruienile uscate ale Bugeacului, de foame și de sete ; iar regele se întoarse fără ispravă în țara lui.

De atunci cetățile din raia, cu Bugeacul tot au fost lăsate în grija soartei și a Tătarului rătăcitor.

De câteva ori Rușii ajungând cu cuceririle până în pragul Nistrului goniră ienicerii din Cetatea de pe limanul pustiu de corăbii. În 1806 îi scoaseră pentru totdeauna și au făcut numărătoarea locuitorilor după obicei. Au aflat aici 168 familii românești, 132 armenești, 18 ovreiești

---

Foarte fericiți ar fi plugarii, dacă și-ar cunoaște fericirea.

(VIRGILIU)

și 16 sârbești fugare ; atât. Idată au adus Ruși de-ai lor și au ridicat orașul de azi.

Dar noii stăpâni nu mai avură nevoie de cetatea care începu să se dărâme. Îndeplinindu-și menirea și trăindu-și vacul, ea a intrat în liniștea morții până în zilele noastre când a încăput iar în hotarul întemeietorilor cari i-au dat fala.

Azi iar e strajă la Nistru, dar nu prin neputința zidurilor ei măcinate de vreme și urgii, ci prin amintirile ce se înalță din tăcutele ruini, a căror poveste este o lecție de curaj și credință românească în acest colț de țară.

Apostol D. Culea

VORBE ÎNȚELEPTE.

Mai tare este dreptatea unuia singur, decât strâmbătatea a zeci de mii.

La omul întreg, cuvântul poartă icoana sufletului și fapta ascunsă, comoara inimii.

Ocara descoperită este ca pielița Arapului ; dânsa nu știe nici cum a se înălbi.

Atunci înflorește Republica, când stăpânii miluesc și ceartă în dreptate, iar supușii ascultă și slujesc din dragoste.

Fericirea prea grabnică, curând obosește.

Corbul pui albi scoate, iar firea îi întoarce în negreala lor.

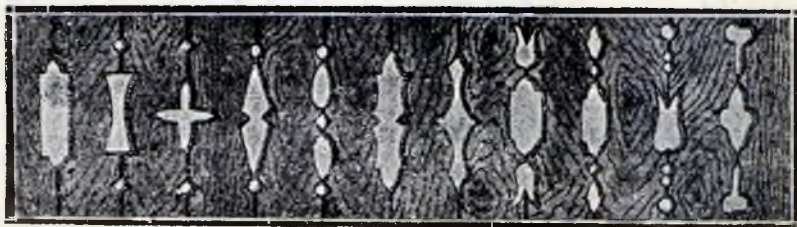
Vicleanul când nu are pre cine vicleni atunci se viclenește pre sine și, furându-și cele din sân, le pune în pungă.

Dimitrie Cantemir

Ce poți face azi, nu lăsa pe mâine.

A K E R M A N U L.

d-lui *T. Iacobescu*

Aici pământu-ascunde un tezaur,
Mi-au spus basarabenii că e aur
Ce 'n vară umple țarina de spice,
Iar ploaia pică 'ncet să nu le strice.

Aici, Limanul tremură 'ntre maluri,
Cu muzica podoabelor de valuri;
Amurgul arde 'n vărgi orizontale
Și cade violet pe cherhanale.

În vii e rodul copt întotdeauna
Că'l pârguie și soarele și luna
Și rodul e bogat cum altul nu e:
Drumeții dela Șaba pot să spuie.

Dar fetele nu cântă niciodată
Aici e stepă sufletul de fată
Și 'n inimile strânse ca 'ntr'un cufăr,
Învăluie tristețile de nufăr.

Tăcerea, sângerând își toarce taine
Sub vântul fără capăt din Ucraina,
Căci târgul înverzitu-și-a caftanul:
A fost, a fost odată, Akermanul!...

Mihail Munteanu

1925

CETATEA ALBĂ *)

„Din Hotin și pân' la mare,
Vin dușmanii de-a călare;
Dela mare la Hotin.
Mereu calea ne-o așină!”

(EMINESCU, Dolna)

Cu pași hotărâți și sufletul plin de emoție, am pășit noi ostașii României porțile acestui oraș minunat...

De cinci veacuri ploaia biciue măreața ruină de pe marginea Limanului, de pe care viteazul Voevod moldovan Ștefan cel Mare și Sfânt strejuia pe vremuri onoarea războinică a Neamului nostru și Credința în Dumnezeu!

Încet, cu evlavie și cu ochii înlăcrămați, am călcat pe granitul Citadelei, ca nu cumva să turburăm din liniștea lor umbrele plăeșilor marelui Voevod de odinioară, cari, răsfățându-și după creneluri pletele în razele acestui soare de Orient, își încordau cu bărbăție arcurile lor către păgânul ce amenința dinspre mare gospodăria Țărilor Române!

Aceste biete pietre părăsite — pe cari nădăjduiam să le regăsim altfel, cum se cuvine unor urme de strămoși — n'au voit totuși să moară, ci-și oglindesc masivul lor dreptunghiular, când în albastrul cerului, când în acela al nemărginitului lac al Limanului și evoacă, prin prezența lor neclintită, că vitejia eroilor și tăria granitului sunt frați rușiți din aceeași stâncă, frați ce se iubesc și vorbesc prin vremuri unul despre gloria celuilalt.

Hotin, Soroca, Bălți, Orhei, Chișinău, Tighina, Chilia, Cetatea Albă, — tot atâtea nume câte amintiri de duiosă măreție pentru sufletele curate ale acestui blajin și cinstit popor moldovean!

*) Primul articol românesc publicat în ziarul „Cuvântul Akermannului” No. 1861 din Cetatea Albă.

Când, în zilele înviorătoare de primăvară, veți vedea pe creasta Fortăreței silueta pribeagă a vreunui ostaș român, care, cu coiful plecat și pas măsurat, explorează acolo sus cuibul de arme al strămoșilor, — să știți că sunetul fiecărei pietre ce el calcă, evoacă în sufletul lui renăscut zgomotul frământărilor trecute și cu mintea-i inspirată de latin, el vede par că și astăzi flamura Capului de Zimbru fâlfâind în ciuda dușmanilor pe vârful bastionului cel mare, dincolo peste ape, spre Ovidiopol și mai departe...

În această stare sufletească trăim noi, Divizia IV-a bucureșteană a Generalului Ghinescu, de câteva zile, de când — chemați pentru a vă ocroti de vâltoarea criminală a bandelor bolșevice — ne aflăm în acest ospitalier oraș, menit să aibă un viitor strălucit și ale cărui frumoasă întocmire și gospodărie le-am apreciat dela început; iar primirea prietenească a bravilor lui cetățeni ne-a înălțat mai mult sufletele și dorim din toată inima ca, la puținul ce puterea noastră militară a adus siguranței acestui ținut, să putem adăoga și pe acela al unei sincere înfrățiri intelectuale și sufletești.

România, țară de ordine și de progres, a respectat neconținut durerea Basarabiei sufocate de intriga și călcâiul țarismului de tristă amintire; iar astăzi, cu atât mai mult o iubește și o ajută cu dragoste de soră în primii ei pași, când pe buzele ei se deslușește surâsul fericirii de a fi devenit o țară pe cât de liberă pe atât de frumoasă și de roditoare.

Și vai de acela care se va mai atinge în viitor de dreptul libertăților ei câștigate, de tricolorul, ori de pământul ei!

Iar noi cari cunoaștem adevărul curat asupra bunelor intențiuni ce Guvernul român și Sfatul Țării moldovan împletesc laolaltă pentru binele celor două țări surori, strigăm tare, ca să audă și cei din colibe ca și cei din palate, că pe aceste două pământuri vecine, întocmai cum le-a stăpânit cu cinste și obștesc belșug brațul vânjos al marelui Voevod român, tot astfel Geniul modern va flutura — de acum pentru totdeauna — deasupra plaiurilor lor mănoase suflul muncii, dreptății și al dragostei de aproape, — singura cheazășie pentru care Dumnezeu ocrotește de sclavie popoarele cinstite și le îngăduie să trăiască fericite și cu frunțile senine îndreptate către Soare...

Cetatea Albă, 30 Martie 1918

Remus P. Iliescu

ISTORIA SFÂNTULUI IOAN CEL NOU, ALE CĂRUI MOAȘTE SE AFLĂ LA SUCEAVA.

În cetatea Trapezunt, care se află pe țărmul asiatic al Mării Negre, trăia odinioară, în vremea veche, un cinstit neguțător creștin cu soața lui. Dăruindu-le Dumnezeu un copil, căruia i-au pus numele Ioan, se străduiau să-l crească în lumina credinței celei adevărate, într-o smerenie, dreptate și fapte bune.

În casa lor binecuvântată, acest copil s'a ridicat așa cum l-au dorit ei. Și când a venit vremea să-i cheme Domnul la dânsul, au cerut pe Ioan la patul lor de moarte și i-au grăit astfel :

— O, fiul nostru iubit ! Cel ce are lumea și stihiiile în degetul cel mic, ni te-a dăruit nouă spre bucurie. Noi te-am crescut ca să-i slujești cu credință și fapte bune. De vreme ce s'a îndurat Dumnezeu să coboare o rază din lumina lui și 'n sufletul tău, noi putem închide ochii liniștiți și putem trece cu bucurie în împărăția cea de veci.

Cu aceste vorbe, ei au murit zâmbind. Și Ioan, după ce i-a înmormântat cu cinste, a urmat a duce singur înainte negoțul părintelui său. Dar nu pentru câștig cumpăra el și vindea mărfuri, nu pentru deșarte amăgiri călătoria prin ostroave și cetăți, ci pentru a împlânzi suferința omenească miluind pe cei nefericiți și pentru a-și mărturisi credința, propovăduind între cei rătăciți legea creștinească.

Așa într'un rând încărcă Ioan marfă din Trapezunt și porni cu alți negustori în corabia unui Frânc, înspre Cetatea-Albă, în locul unde Nistrul își împreună apele lui cu ale Mării. Acest Frânc, om cu sufletul zavistnic și rătăcit, văzând pe Ioan propovăduind ortodoxia, a început a-l hărțui prin felurite cuvinte. Rămânând însă biruit, s'a umplut de vrajbă și a cugetat să-l piardă pe Ioan.

Drept aceia, cum a ajuns corabia la Cetatea Albă, merse Frâncul la căpitanul cetății, care era păgân, și-l pârî pe Ioan, grăind astfel :

— Mi-a mărturisit mie acest neguțător din Trapezunt cum că ar voi să se lepede de legea lui Hristos și să treacă la credința persiană...

Atunci Eparhul cel păgân chemă la sine pe Ioan și-i ceru să-și îplinească dorința și să lepede legea creștinească. Dar fericitul Ioan, ascultându-l vreme îndelungă, și-a adus aminte de cuvintele Mântuitorului : „Când veți fi aduși înaintea Împăraților pentru numele meu,

---

Măsoară de două ori și tale odată.

---

să nu învățați dinainte ce să spuneți, ci să răspundeți într'acel ceas căci vi se va da cuvânt căruia nu-i vor putea sta împotrivă dușmanii voștri". Și îndată a răspuns Eparhului, plin de tăria adevăratei credințe :

— Ceiace a mărturisit Frâncul asupră-mi, minciuni sânt. Credința mea în Iisus este nestrămutată și o socot cea bună. Acei cari cred altfel, vor fi osândiți în veci.

Auzindu-și Eparhul hulită legea lui, porunci oștenilor să aducă toiege și să-l bată pe Ioan. Cu amenințări apoi a încercat să-l îndemne a se lepăda de credința creștinească. Toate au fost fără folos. Atunci au prins-a-l lovi cu toiegele. Iar Ioan, ridicându-și ochii spre cer, se ruga :

*BISERICA SF. IOAN CEL NOU (Grecească)
așezată după tradiție pe locul unde a fost martirizat Sf. Ioan cel Nou*

— Mulțămescu-ți ție, Doamne, că m'ai învrednicit a mă spăla cu sângele meu și a mă curăța de păcatele ce voi fi săvârșit după slăbiciunea firii omenești!

După ce l-au bătut până în sară, l-au închis păgânii într'un turn. Iar a doua zi l-au scos din nou să-l judece și să-l chinuiască. Dar Ioan le răspundea zâmbind, cu vorbele sfântului Pavel : „Pe cât se strică omul nostru cel din afară, pe atât se înnoește cel dinlăuntru!”

Eparhul, otrăvit de mânie, a poruncit alte pedepse. Iar fericitul Ioan suferia fără să murmure, pentru credința sa. În cele din urmă, păgânii l-au legat de coada unui cal neînvățat și i-au dat drumul, ca să-l sfârâme pe ulițele cetății.

Așa l-a dus calul cel sălbatec până în mahalaua ovreiască, unde un jidov, văzându-l mort, i-a tăiat capul și l-a dus la Eparh. Iar trupul a rămas noaptea în mijlocului drumului, căci, de frica păgânilor, nimeni n'ar fi îndrăznit să-l ridice și să-l îngroape.

În vremea nopții, însă, un jidov din apropiere a văzut lumină în jurul mortului și trei chipuri ca de preoți împresurându-l. Punând mâna pe arc și pe săgeată, a vrut să tragă într'acolo, dar rămase înlemnit, cu arcul și săgeata lipite de mânele lui. Astfel stătu jidovul până dimineață, când multă lume din cetate se adună în juru-i; și el povestea tuturor vedenia nopții și minunea, după care, căindu-se de fapta ce-a vrut să săvârșească, i s'au slobozit mânele de pe arc și săgeată.

*ISVORUL SF. GHEORGHE LANGA CETATEA ALBA
construit în 1743 de Tevan-Agâ din Crimea (Inscripția se află la Odessa)*

Auzind Eparhul de întâmplare și văzând toată mulțimea creștinilor din cetate în jurul sfântului, s'a înfricoșat; deci a îngăduit să-l ridice și să-l îngroape în țințirul creștinesc.

Nu mult după aceasta, Frâncul, întovărășindu-se cu mai mulți din legea lui, s'a dus să fure trupul sfântului din țințirim. Dar pe când ei săpau, sfântul Ioan s'a arătat în vis preotului creștin din cetate, îndemnându-l să meargă și să alunge pe furi. Îndată sculându-se preotul, a chemat pe mai mulți creștini și cu toții s'au dus de au alungat pe necredincioși. După care au dezgropat ei singuri moaștele sfântului, le-au așezat într'un sicriu, și apoi sicriul l-au pus în cinstita biserică creștinească, aproape de sfânta masă.

Vreme de șaptezeci de ani au stat moaștele sfântului Ioan în biserica din Cetatea-Albă. Deasupra mesei științe se arătară de multe ori vedenii și semne. Și mulți bolnavi și necăjiți ducându-se și rugându-se la sicriu, s'au tămăduit și s'au alinat.

În zilele fericitului între voievozi Alexandru cel Bun al Moldovei, la anul 1402, moaștele au fost ridicate din Cetatea-Albă și strămutate în mitropolia din Suceava.

Aici iarăși a prins să vie de pretutindeni lumea necăjită, rugându-se și izbăvindu-se prin credință.

În vremea voevodului Constantin Cantemir, năvălind în Moldova Poloniei, craiul lor Ioan Sobieschi a ridicat moaștele sfântului și le-a dus în târgul Zolchiev, în Lehia. Acolo au stat până în anul 1783, când au fost din nou aduse, cu toată slava, iarăși în mitropolia Sucevii.

Acolo se află și în zilele noastre sfântul Ioan, căruia i s'a zis Cel Nou. Și 'n fiecare an, în ziua de 2 Iunie, când i s'a așezat sărbătoarea, în Suceava se adună lume de pe lume ca să cinstească moartea celui care s'a jertfit pentru credința cea adevărată.

Vichente Prisăcariu

VORBE ÎNȚELEPTE.

Cuvântul mângâios la întristare, este, ca numele doftorului, la zăcere.

Unde este îndoință, acolo și nădejde, și unde este nădejde, acolo și începutul mângâierii.

Precum tocmirea mădurelor slujește la frumusețea trupului, tot așa și cea a sfaturilor la podoaba înțelepciunii.

În casa sufletului curat, nu se prinde păianjenul minciunii.

Focul încearcă aurul și primejdia pe prieteni.

Cel mai bun dascăl este vremea.

A stupi spre vânt și piatra a aruncă la deal, a fost într'una faptă nebunească.

Cine nu vrea să frământa, toată ziua cerne.

Dimitrie Cantemir

CETATEA ALBĂ.

Măreț și 'nalță fruntea de turn Cetatea Albă,
Pereții ca zăpada cu negrele zăbrele :
De când s'a dus Stăpânul s'au tras zăvoare grele,
La porți și pe cărare crescut-au spini și nalbă.

Iar tânăra Domniță — o porumbiță dalbă —
În haine mohorâte, suspină 'n colivie :
Așteaptă Voevodul din bătălii să-i vie,
Și-i cad, mărgăritare din ochi pe scumpa-i salbă...

În nopții târzii de veghe, încătușindu-și dorul,
Din zori în zori Domnița în taină visu-și toarce,
Și în năframa-i albă ea lacrimi multe-și stoarce,
Văzând că nu mai vine din luptă Domnitorul...

Domnița mea, nu plânge, căci mâini se va întoarce
Cu oastea lui vitează în țară Voevodul :
Și-l va primi cu chiot și cântece norodul,
Și n'a 'ncăpea 'n Cetate — dobânda să-și descarce...

Cutezător ridică-ți spre soare fruntea dalbă!
Iar mâini, când va apune în uruit sinistru
O lume de sclăvie, — drept stăvilă la Nistru —
Te vei 'nalța din vremuri, o, tu, Cetate Albă!

Ion Buzdugan

LA MAREA NEAGRĂ.

Pe malul Mării Negre
Stau singur sus pe stâncă...
În piept undește dorul,
Ca valu 'n apă-adâncă...

Vin valuri după valuri
Și Marea 'n fugă mare
În solzi de-argint se 'mbracă,
Zâmbind la cer și soare.

Și stâncile bătrâne,
Culcate 'n șir pe maluri,
Încep să prindă viață
Subt sărutări de valuri :

Le văd cum lasă capul
Când vine unda sură,
Le-aud cum gem și urlă
De-a patimei arsură.

Un vânt de primăvară,
Izbind în valuri, cântă,
Iar marea zgomotoasă
Mereu în joc s'avântă.

Se 'naltă albatroșii,
Apoi ca pietre pică,
Și 'n sborul fulgeratic
Șuviți de-argint despică.
E-atâta veselie
În marea fără ceață...
Și eu îmi plâng amarnic
Naufragiata-mi viață!...

O, suflete bicisnic,
La lupte te avântă!
Ia pildă dela mare :
Pe ea furtuni o 'ncântă...

LA CAPUL PĂMÂNTULUI ȘI LA INCEPUTUL MĂRII.

Țara n'are o carte de călăuză, afară de *Romänien* a lui Sigerus. Aceasta suferă însă de aceleași boli, pe care arată să le aibă și șoimul pus pe coperta roșie. E un șoim cu coroană pe cap, cruce în gură, spadă și schiptru în ghiare. L-am văzut deschis în acelaș stil heraldic deasupra Prusiei, de unde casa de editură berlineză l-a pus pecete aici. E o Românie străină, care are nevoie la tot rândul de două feluri de traduceri. Nu știu părerea străinului, care o lasă după ce a străbătut țara cu ajutorul ei, dar Românul se scutură puțin, ca de o încercare de ameteală.

Călăuza a fost editată de Liga Culturală a Germanilor din România și a pornit dela un material existent în mai mare măsură pentru Transilvania. Ea are apoi în vedere mai ales pe călătorul german. Acesta, în sfârșit, trebuie să străbată o Românie construită din punctul de vedere al colonistului și capitalului de întreprindere german. Șoimul cu stil heraldic din altă parte stă totdeauna nemișcat în cerul nostru, nu potrivindu-se pe sine după el, ci falsificându-l. Intenția și materialul nu sunt fără merit; criteriul e absurd.

Când a fost să călătoresc întâia dată la Cetatea Albă, după ce am răsfoit și alte izvoare de biurou, am deschis pagina 112 din Sigerus :

— 331 km. (dela Chișinău) *Cetatea albă*, german *Akkerman*,
Hoteluri : „Arutinow” str. Regina Maria ; „Boiucanschi” str. Regele Ferdinand 53 ; „Chinarow” str. Regele Ferdinand ; „Ghenesim” str. Mihai Viteazul 29 ; „Oseis” str. Mihai Viteazul 64.

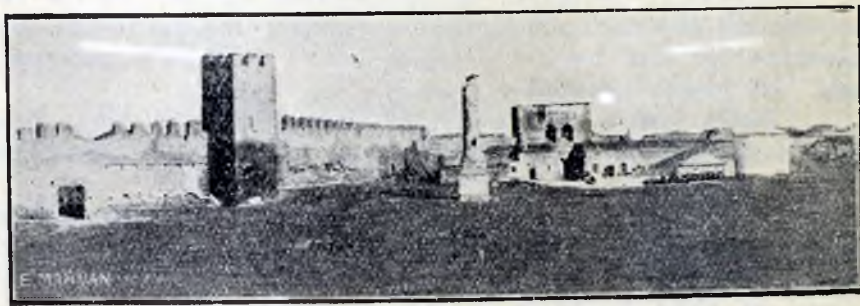
Restaurante în hoteluri.

Cafenele : „Beni Serghei” str. Mihai Viteazul 46 ; „Drăgoi” str. Mihai Viteazul 29 ; „Moghileoscaia” str. Regele Ferdinand.

Orașul, așezat frumos pe malul drept al limanului Nistrului, lung de 42 și lat de 8—10 km., numără 43.900 locuitori, din cari numai vreo 100 sunt germani. În zilele de târg se întâlnesc însă mulți germani din împrejurimi. Akkermanul este un port și un oraș comercial plin de mișcare și reședință a unui episcopat ortodox. Deasupra portului, pe o stâncă înaltă, se ridică marea ruină a cetății genoveze. Și acest oraș e foarte întins, dar cele mai multe case sunt mici și făcute numai dintr'o căprioreală de lemn împletită cu papură.

Aici se afla colonia milesiană Tyras care a fost nimicită în vremurile migrației popoarelor. Tătari s'au cuibărit aici, căroră la 1368 Genovezii le-au smuls localitatea și au întemeiat Mauro-Castro, care a fost depozitul mărfurilor levantine. La 1410 principele moldovean Alexandru I a luat Genovezilor cetatea. Dar încă dela 1484 ea a fost cucerită de Turci, cari s'au așezat aici și au dat numele orașului Akkerman. Cu trecerea Basarabiei la Rusia în 1812, firește că și orașul s'a făcut rusesc.

Noi am fi vorbit poate de cele o mie și nu știu câte căruțe pe care le-a slobozit, cu piatră, cu lemnărie și cu meșteri și mii de lucrători Ștefan cel Mare din Miază-noapte, ca să tragă în grabă zăvor împotriva Turcilor la marginea pământurilor tătărești. Am fi amintit de acel gol din zid în care a stat zimbrul Moldovei, astăzi înțemnițat în muzeul din Odesa. Am fi găsit cuvintele care să învie și să facă al nostru acest loc, țâțână de ape pe care se mișcă țara în niște totdeauna vânzolite de vijelie păragini. În cele câteva rânduri de mai sus lămuririle nu sunt rele, dar punctul de vedere rămâne străin. Le-am pus atunci deoparte și am plecat fără ele la Cetatea Albă, german Akkerman. De ce e nemțește: Akkerman? De ce nu Mauro-Castro sau Tyras? Akkerman e nu numai turcesc, dar mai nou decât Cetatea Albă. Călăuza caută să răspândească o formă de nume „Romăniien”, puțin familiară urechilor germane, și în schimb arată drept fiind germane numiri geografice, care nu sunt. Mici trăsături asemenea înstrăinează călăuza. E drept că sunt și trăsături mai grele!

CETATEA (zidurile moldovenești)

Când m'am așezat pe una din lespezile zidului care privește spre liman și am rămas acolo singur cu mine, am avut întâiu bucuria istorică și impersonală a străjerului care păzește de secole cu ochiul în stea de dincolo. Verdeța părea că se mișcă și ea, turlele albe de biserici că se mută din loc. Erau din țara unde satele se zugrăveau pe pânze și totdeauna ne-a pândit o primejdie. Dar în seara care se lăsa, cu focuri speriate peste ape, eram plin de bucuria impersonală și istorică a străjerului de cetate, pus de căpitani să stea zi și noapte cu fața spre câmpia tătarască.

M'am gândit apoi că sunt în locul de unde începe marea românească. Limanul se lenevește în ape și se lenevește în depozitele dela gură, dar nu se rotunjește aici mai puțin ca un golf de început. Ca doi țărui, pe cari trebuie să ne încordăm toate puterile să-i ținem, se ridică deoparte, aici înaintea mea, Cetatea Albă, și departe la sute și sute de kilometri, spre miazăzi până sub cerul migdalilor și al chitrelor, Balcicul și Valea-fără-iarnă. De amândoi e legat firul albastru al mării românești. Am dat jos păduri, ne-am făcut plugari, ne-am îndulcit

la viața din podgorie și din baltă, am clădit orașe și am ajuns europeni rupți de brazdă. Ne-a rămas însă această rezervă uitată a mării, puțința creerii unei noi pături de populație, de oameni ai apei, și vitejia nouilor orizonturi și a necunoscute cuceriri. Ca dintr'un adăpost păstrat în acest scop de secole, vom ieși în drumul cel nou pe porțile Cetății-Albe. În zarea trandafirie se înalță ca din apă meterezele de vis ale Balcicului. Fața mării se umple deodată de vase. Viața românească fugită de-aici, se întoarce. De nicăeri această vedenie nu se înfiripă mai ispititoare, decât de pe o lespede din zidul plesnit de dislocări ale țărmului de deasupra Limanului.

Am simțit atunci nevoia unei călăuze a țării care să ducă și în această lume de visuri și puțințe. Atâtea locuri ne sunt scumpe, mai mult decât pentru ce ne pot descoperi astăzi, după zile de restriște, prin ceeace au fost și mai pot să fie. Sunt unghiuri de popas pentru istorie și pentru suflet, care vorbesc un graiu aparte. Trebuie o altă ureche, decât a cercetătorului obișnuit, ca să-l înțeleagă.

Cred că Cetatea Albă vorbește un asemenea graiu.

Emanoil Bucuța

ZIARELE APĂRUTE ÎN CETATEA ALBĂ DELA 1918—1928.

- „Akkermanscoe Slovo”, în limba rusă în 1918.
- „Cetatea Albă” în limba română, 1918, director P. Nicorescu
- „Limanul” în românește și rusește, 1919, director P. Nicorescu
- „Viața Nouă” „ „ „ 1920 și 1926 (politic)
- „Curierul” „ „ „ „ 1921—1923 director L. Petrescu
- „Independența” în românește și rusește, 1923 (câteva numere)—politic.
- „Opinia Nouă” în românește și rusește 1923—1924 (politic).
- „Viitorul Cetății Albe” în românește și rusește 1924 (câteva numere)—politic „Cetatea Albă” în românește și rusește 1924 director Gr. Răducănescu.
- „Poșta Cetății Albe” în românește și rusește 1924—1928, director E. I. Mantu.
- „Vremea Nouă” în românește și rusește, 1927—1928 politic.

Ziarele notate (în afară de „Curierul” și „Poșta Cetății Albe”), fiind gazete politice, întreținute de partidele ce se succed la guvern, au avut scurtă durată și n'au creiat curente de opinie. Ziarul „Poșta Cetății Albe”, condus de d-l Eugen I. Mantu, un talentat gazetar

s'a menținut mai multă vreme și continuă să apară, întrucât și-a câștigat un huiar însemnat de cititori.

Căminul cultural Cetatea Albă a nutrit totdeauna un ideal : tipărirea unei gazete românești, de cultură națională ; visul se va împlini atunci când Prefectura județului va cedă tipografia, promisă demult Căminului.

STEPELE AKKERMANULUI *)

de ADAM MICKIEWICZ

Cu carul cobor în ocean nesfârșit de verdeață
Plutind, ca 'ntr'o luntre în șiroae de ape.
Lovindu-mă de ierburi și flori,
Ocolind insulele buruienelor ghimpoase.

Se 'ntunecă ; înainte, nici un semn, nici o movilă.
Privind la stele, merg înainte...
Zăresc ceva în depărtare. Un nor ? Al zilei răsărit ?
E a farului lumină, lampada Akkermanului !

M'opresc și-aud sborul berzelor în cer...
Și câte-s ! Nici ochiul șoimului nu le-ar prinde !
Un fluture s'alină-ușor pe o tulpină ; iar jos
Un șarpe-alunecos se mișcă 'n buruene...

E liniștea atât de mare,
Încât chiar a istoriei îndepărtată chemare s'ar auzi...
Dar nime nu mă chiamă...

Cât se citește în altă parte. În capitala Argentinei din America de Sud, la Buenos Aires se tipărește un ziar spaniol în 580.000 numere, având fiecare număr 100 pagini mari în fiecare zi. Acest ziar e tipărit în 2 ceasuri. 60 de automobile îl poartă în toate părțile orașului și împrejurimi.

---

*) Sonetul acesta a fost scris la 1826, când Mickiewicz și alți colegi dela Universitate (între ei Franț Maliewski) au fost nevoiți — pentru opiniile lor politice și naționaliste să plece într-una din guberniile interioare ale Rusiei. Instalându-se la Odessa, Mickiewicz a făcut dese călătorii prin sudul Rusiei și ca rezultat al inspirației a fost, printre celelalte și culegerea vestită de sonete din Crîmea, atât de mult imitate mai târziu de poeții ruși.

ȘCOALA DIN JUDEȚUL CETATEA ALBĂ.

În 1918, după revenirea Basarabiei la sânul patriei, învățământul din Cetatea Albă se afla sub conducerea consiliului județean („Zemstva”), în a căruia sarcină materială era majoritatea școalelor.

Se găseau la acea dată 375 școli primare, iar numărul învățătorilor era : 100 la școalele județului, 110 la școalele ministeriale, 70 la cele bisericești, 77 la școalele germane, 18 la școalele cu 2 clase, 6 la cele bisericești cu două clase și 6 învățători de rezervă ; în total 387 învățători.

În Octombrie 1918 s’au înființat încă 60 posturi de învățători. Erau 230 localuri proprii și 42 închiriate cu 411 săli de clasă în întreg județul. Funcționau 9 școli medii, cu 20 învățători în comunele : Acmanghit, Arciz, Cubei, Ciișia, Olănești, Cazaci, Plahteevca, Tașlâc, Zadunaevca.

Județul cheltuia anual 1.685.580 ruble pentru salarii ; 82650 ruble pentru preoții cari predau religia ; 5480 ruble pentru diriginți ; 22.625 lei pentru predarea cântului ; 246.200 ruble întreținerea școalelor ; total 1.796,325 ruble pe an.

După noua împărțire ad-tivă (1925) județul Cetatea Albă și-a schimbat în bună parte situația întrucât i s’au luat 7 comune românești și 9 comune bulgărești din sud-vest, dându-i-se 7 comune din județul Ismail.

În cursul anului școlar 1926—27 situația școlară se prezintă astfel :

Nr. școalelor	Nr. învățătorilor		Titulari	Suplin.	Nr. copiilor în vârstă de școală	Nr. elevilor cari au frecventat școala	Situația localurilor		Câte localuri s’au clădit dela 1918 până azi	Câte școli de adulți au funcțional	Nr. adulților	Nr. învățătorilor cari au făcut cursuri
	Bărbați	Femei					Proprii	Inchiriate				
267	426	378	521	283	63.932	29.788	262	73	41	218	3510	325

Absolvenții școalelor primare din județ :

1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	TOTAL
435 b. 358 f.	254 b. 171 f.	271 b. 158 f.	555 b. 277 f.	688 b. 302 f.	964 b. 404 f.	777 b. 357 f.	—	—	3.914 2.027
793	425	429	832	990	1368	1134	—	—	5.971

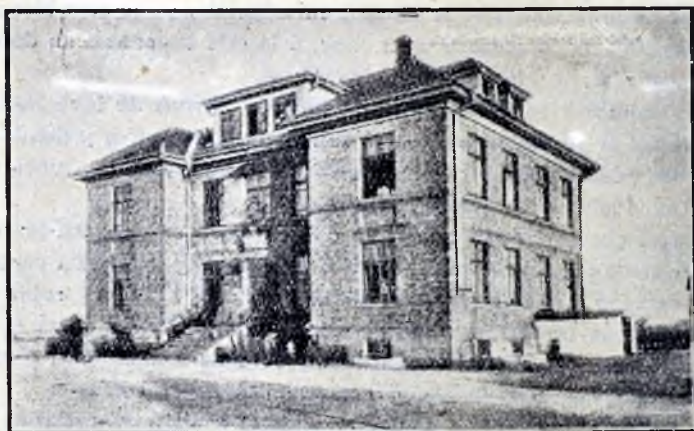
Comunele în care s'au ridicat localuri de școală : Adăogiri de clase : com. Golița ; Cotul-Chitaiului, Burgugi, Dunăreanca, Gura Roșie, Diulmeni, Cerchezi, Șaba-Târg, câte o clasă ; Hasan-Batâr și Iserlia câte 2 săli de clasă.

Localuri de „voloste” prefăcute în școli : Ivăneștii-Vechi, Acmanghit, Plătărești, Vădeni, Culevcea, Cot-Chitai, cu câte o sală de clasă ; Tătărăști cu 5 săli ; Tașlâc cu 4 clase.

Localuri cumpărate : Cot-Chitai, Corcmaz cu câte 2 săli de clasă și în com. Cleașnița o sală de clasă.

Localuri noi, în funcțiune : Maraslăveni, Hagider, Veselia, Bâlca, Regele Ferdinand I, Regina Maria, Noua Seliță, Malo Sărata, Sadova, Tăriceni, cu câte o sală ; Frumușica Nouă, Bairamcea, Uspensca, Caplani, Paris, Moldova, Faraoani, Han-Câșla, Selioglu, Tătărăști, cu câte 2 clase ; Tașlâc, Frumușica Veche, Serghiești, Burgugi, Golița, cu câte 4 săli de clasă.

Localuri în curs de lucru : Moruzeni, Bezimenca, cu câte 1 sală ; Palanca

ORFELINATUL PRINCIPESA ELISABETA

Tudora, Selioglu, Hasan-Batâr, Davideni cu câte 2 clase ; Bairamcea cu 4 săli ; Țariceanca Veche, Tropocla, Noul-Caragaci și Volintiri cu câte 6 clase. În 1918 erau în județ 230 localuri proprii cu 411 clase iar în curs de 10 ani se adaogă : 41 localuri cu 87 săli de clasă, iar în construcție mai sunt 12 localuri cu 40 clase.

Datorită stăruinții d-lui Al. Teodorescu, revizor școlar, se speră că, la finele anului șolar 1928, iudețul Cetatea Albă să dispună de 295 localuri cu 571 săli de clasă, (în 10 ani un spor de 53 localuri cu 127 clase).

În orașul Cetatea Albă : În 1918 erau 12 localuri proprii și 1 închiriat cu 33 săli de clasă.

Astăzi sunt 3 școli de băieți, 3 de fete și 5 mixte cu 16 învățători titulari, 26 învățătoare titulare și 2 suplinitoare.

În 1918 școalele din oraș au dat absolvenți 38 băieți și 16 fete), în 1919 (7 b. și 13 f.) ; în 1920 (11 b. și 21 f.) ; în 1921 (15 b. și 5 f.) ; în 1922 (58 b. și 50 f.) ; în 1923 (73 b. și 64 f.) și în 1924 (78 b. și 48 fete), în total 280 băieți și 217 fete.

Școlii medii :

Bairamcea (1909) școală românească.

Sărata (1844) școală germană „Werner”, pregătește și învățători pentru școalele germane.

ORFANE DE RĂZBOIU (în atelierul de covoare)

Șaba	(1908)	școală românească
Tătăraști	(1909)	„ „
Volintiri	(1919)	„ „

*INTERNATUL ȘCOALEI NORMALE
(fostă pușcăria județului în timpul rușilor)*

În tot județul au funcționat 62 grădini de copii, având 3039 copii înscriși, dintre cari au frecventat 1955.

Budgetul comitetului școlar pe un an este de lei 3.075.000.

Școli profesionale și de meserii :

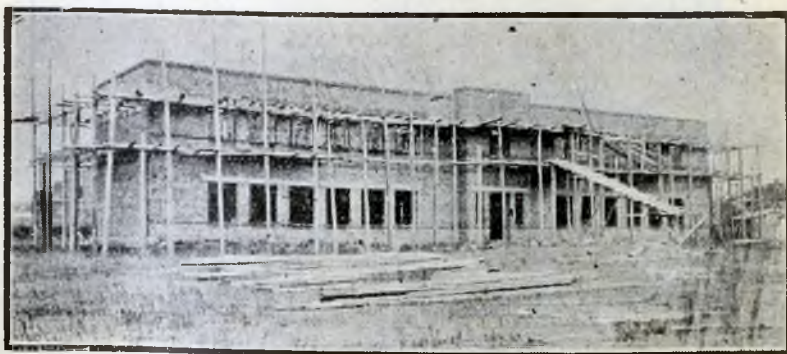
1. Școala profesională de fete din Cetatea Albă înființată în 1925, cu 200 eleve dintre care 60 interne bursiere.

2. Școala de arte și meserii „Principesa Elisabeta”, pentru fete, înființată în 1925 pe lângă Orfelinatul societății „Ocrotirea Orfanilor de război”. Are 79

LICEUL DE BĂIE"1

orfane, care lucrează în 2 ateliere. Cursurile durează 5 ani. Elevelor li se împarte 50 % din câștigul rezultat din comenzi.

*INTERNATUL FIILOR DE MOLDOVENI
(în construcție)*

Scopul școalei este de a forma din fiecare orfană un element de muncă pozitivă, sănătos la minte și la corp, pe deplin pregătit pentru un rost în viață, prin dezvoltarea maximă a aptitudinilor sale naturale.

3. Școala de arte și meserii „General Poetaș” a societății „Ocrotirea orfanilor de război”, înființată în 1923 cu 3 secțiuni : tâmplărie, cismărie și croitorie.

În 1923 școala a avut 28 elevi.

„ 1924 „ „ „ 40 „

„ 1925 „ „ „ 51 „

„ 1926 „ „ „ 97 „

„ 1927 „ „ „ 117 „

Școala execută comenzi particulare, iar 50 % din câștig se împarte orfanilor de războiu.

Licee, școli normale.

Liceul de băieți „Regele Mihaiu” (Cetatea Albă) înființat în 1879 are internat pentru 60 fii de moldoveni.

În 1925 c'a început clădirea internatului fiilor de moldoveni pe lângă liceul de băieți. Această construcție s'a ridicat prin sprijinul acordat de d-l D. Stăncescu, prefectul județului, care a strâns dela comune o sumă însemnată. Ministerul Instrucțiuni ar trebui să acorde 4—5 milioane, spre a veni în ajutorul moldovenilor dela Nistru.

Liceul de fete (Cetatea Albă) înființat în 1872 are internat pentru 60 fete.

Liceul german de băieți Tarutino (1907) cu limba de predare germană.

Liceul evreesc din Cetatea Albă (particular).

Școala Normală de băieți, cu 6 clase, înființată în 1872 (în Bairamcea). Are 257 elevi: 160 moldoveni, 38 Ruși, 29 bulgari, 21 ucrainieni și 9 germani.

CAȚI ÎNVĂȚĂTORI ARE ROMANIA, FAȚĂ DE ALTE ȚĂRI.

România	cu	18 milioane locuitori	are	35.000 învățători
Cehoslovacia	„	13 „ „ „	„	42.300 „
Ungaria	„	8 „ „ „	„	29.082 „
Jugoslavia	„	12 „ „ „	„	17.332 „
Bulgaria	„	5 „ „ „	„	24.361 „
Polonia	„	30 „ „ „	„	64.382 „
Rusia	„	143 „ „ „	„	245.631 „

MĂRGĂRITARE BIBLICE.

Înimă curată zidește în mine, Dumnezeu, și duh drept înnoiește înăuntrul meu.

Cândiți-vă că sluiți lui Dumnezeu, iar nu oamenilor.

Înă' este Domnul, dar caută spre cel umilit.

Păcatul este pieirea oamenilor.

Cine are urechi de auzit să audă.

COLIND BĂTRÂNESC.

Ale cui corturi așa 'nalte,
Așa 'nalte minunate,
Cu turnuri pe sub nourî,
Cu păreții de cărămidă
Cu streșini de busuioc,
La ușori, mănunchiu de flori,
Pe podele turturele

Sus, mai sus la cap de masă,
Șade moș Crăciun ;
Lângă Crăciun cel bătrân,
Șade fratele său Ajun
Lângă fratele său Ajun,
Șade Maica Precista
Lângă Maica Precista
Stau toți sfinții tot dearândul.

Sus mai jos la coasta mesei,
Șade Domnul-acestor corturi
Și cinstește și mărește ;
Dorma Doamne, Dorma dragă,
Mâinele și palmele
Făclii galbene răsucind,
Și pe fini cununând.
Dorma Doamne.

Mâinele și spetele,
De juncani tineri, juguind,
Pe la fini dăruind,
Tot stau doamne să te 'ntreb ?
— Când va fi veacul de apoi ?

— Eu cu dreptul că-ți voi spune,
Când va fi veacul de apoi!...
Când a bate fii pe tată,
Și fiica pe maică-sa
Atunci va fi vac de-apoi!...

Scoală Voină, școală dragă,
Că nu știu ninge ori plouă,
Ori din cer ne cade rouă.
Nici nu ninge, nici nu plouă,
Nici din cer nu cade rouă;
Dar grei oaspeți ne'mpresoară,
Oaspeți grei colindători.
Las' să cânte, să colinde,
Că plata lor li se știe,
Doi pitaci și doi colaci
Și-o balercă de holercă.

(auzit dela moș Vasile Mațarin, com. Purcari Cet. Albă).

Fata popii din Chițcani
Timp de horă Căles din Camună, Satu Nou - Celatești Albă.

mf) fa-la-po-pu din Chiț- cani, fa-to-po-pu din Chiț- cani fa-la-po-pu
din Chiț- cani fa-la-po-pu din Chiț- cani ie-se-se-ara
la-cio-ba-ani, ha-ta, fa ie-se-se-ara la-cio-ba-ani ha-ta-fa.
ie-se-se-ara la-cio-ba-ani ha-ta-fa.

2. Nici încinsă, nici descinsă.
Numa'n păftăluțe prinsă, ha, ța, ța!

3. *Lelea mulge vacili*
Cucu-i varsă laptili, ha, ța, ța —
4. *Fugi cucule d'acole*
Că te-oiu lua cu-o nuiè, ha, ța, ța.
5. *Măcar ia-mă și c'un drug*
Eu de-aicea nu mă duc, ha, ța, ța.

Aranjat și notat de d-l N. Grigorescu, maestru de muzică și gimnastică. (A obținut permis a concursul Tinerimii Române).

Mici moldoveni, jucând Fata popii din Chitcani

VIEAȚA.

Cu vieața nu se 'ntâmplă alta
Decât se 'ntâmplă cu unealta.
Ai mânuit-o rău, se strică
Și nu e bună de nimică.

(V. Bogrea)

VORBE INȚELEPTE.

În teacă strâmbă nu poate intra ori ieși sabie dreaptă.

La întrebare grabnică, sfat greu a da, este semn de minte ascuțită.

Cu anevoie se poate ascunde un gând în două inimi ; una și cu mare greutate abia îl poate stăpâni.

Nimic nu se află în lume, pe care nepărăsita voință să nu-l nimerescă.

Lăcomia, dela aur, la gunoiu se 'ntinde.

Mai lesne este să nască firea cămilei coarne, decât din inimă rea cuvânt ori gând bun să isbucnească.

Precum la multe mădulare trebuie un cap, așa și la multe gloate trebuie o minte.

Prietenul dobândit cu aur este mai prejos decât cel din legătura firii.

ȚĂRANI CĂRTURARI.

În Danemarca, o țară mică dela miază-noapte, sunt 500 foi săptămânale țărănești. Ele cuprind întâmplări din partea locului din țară și din străinătate, povestiri istorice, cuvinte de gospodărie ; prețul cerealelor. Înștiințări când are unul de măritat o fată, când i a murit cineva în familie, propuneri p. vânzări și cumpărări, înștiințări de slujbe ș. a. Mai sunt și gazete mari populare cari au mulți abonați. În Danemarca nu-i țăran care să nu aibă gazeta lui pe care o cetește regulat și cu mare drag .

De aceea acolo țăranul nu se plânge că n'are cu ce trăi, căci el cetind, îndată află unde găsește câștig bun. Hai să nu ne lăsăm nici noi românii mai pe jos.

PAGINI VECHI.

Moldovenii sau Românii formează partea principală din populația Basarabiei.

Rudenia apropiată a limbii moldovenești cu limbile de rădăcină latină, îndelunga așezare aici a legiunilor romane, însuși numele Rumâni (Romani) nu lasă nicio îndoială de origina acestui neam dela popoarele romanizate, care locuiau Moesia și Dacia lui Traian și dela coloniștii Romani.

Ei vorbesc o limbă latină stricată. Limba lor a menținut mai

Zestrea unei fete de moldovean din Satu-Nou

multă originalitate din limba antică romană, decât chiar limba italiană.

Dacă privești mai atent fața Moldovenilor, se observă linii și forme deosebit de fine, care arată o rasă veche, nobilă. Se întâlnesc figuri caracteristice de tăietură daco-romană, care amintesc sculpturile antice din epoca lui Traian. Un profil fin, energic, frunte deschisă, nas aquilin roman, păr negru buclat, ochi negri, cap frumos așezat, te face să-ți amintești vre-o figură din forumul roman.

Moldovencele deasemenea și-au păstrat tipul roman, care aduce aminte câteodată pe o italiancă cu ochi negri, sau trăsăturile serioase ale unei matroane romane.

În viața populară s'au păstrat multe obiceiuri, rupte din viața anticei Rome.

Aceleași obiceiuri, aceleași alimente, aceleași instrumente agricole aceleași care cu boi, aceleași covoare, ale căror desemnuri în mod neînțeles au zburat de pe malurile Tibrului pe malurile Dunării și Nistrului.

În așezarea casnică, acest popor a căutat să ajungă frumusețea posibilă, arta și chiar confortul. Chiar la cei săraci casa se împarte în două : într'una e așezată familia, alta e casa mare pentru oaspeți. Pereții acoperiți cu covoare ; soba și pereții pictați ; în odaie miroase a ierburi de câmp și flori. Curățenia e ideală : moldovanca spală de zece ori pe zi, mătură, șterge. Că se poate trăi și dormi împreună cu vițeei și porcii, între miriade de ploșniți și gândaci, ca în unele părți din Rusia, aici nimeni nu-și închipue! Pare că un popor mai curat, e greu de găsit!

P. Crușevan.

Revista „Bessarabia” Moscova 1903

DATE DIN DESCRIEREA BUGEACULUI (1827),

Populația județului Akerman.

In	Tatar-Bunar	erau	9	familii	de	mazili	și	41	familii	țărani	români
„	Acmanghit	„	3	„	„	„	„	15	„	„	„
„	Gura-Celighider	„	3	„	„	„	„	15	„	„	„
„	Divizia	„	3	„	„	„	„	13	„	„	„
„	Zolocari	„	—	„	„	„	„	72	„	„	„
„	Taşlâc	„	22	„	„	„	„	23	„	„	„
„	Şagani	„	6	„	„	„	„	—	„	„	„
„	Olănești	„	1	„	„	„	„	127	„	„	„
„	Han-Câșla	„	—	„	„	„	„	23	„	„	„
„	Palanca	„	—	„	„	„	„	23	„	„	„
„	Corcmaz	„	—	„	„	„	„	103	„	„	„
„	Carahasm	„	—	„	„	„	„	57	„	„	„
„	Caplani	„	—	„	„	„	„	99	„	„	„
„	Slobozia	„	—	„	„	„	„	83	„	„	„
„	Tudora	„	—	„	„	„	„	52	„	„	„
„	Frumușica	„	—	„	„	„	„	47	„	„	„
„	Răscăeți	„	—	„	„	„	„	95	„	„	„
„	Purcari	„	—	„	„	„	„	117	„	„	„

Ucrainienii erau numai în satele :

Zolocari	72	familii ucrainieni
Chebabcea	15	„ „
Constantinovca	46	„ „
Mihailovca	95	„ „
Rușii au venit ceva mai târziu.		

Cum se împărțea pământul Akermanului de către stăpânirea rusă

La 1824 Contele Carol Nesselrode a primit dela statul rus	10.000	deseatine
„ „ Generalul Raleev	„ „ „ „ „	3.000 „
Consilierul de Stat C. Catacazi a primit	6.000	deseatine
Principesa Maria Șutu a primit	4.000	„
Moștenitorii generalului Cornilovici au primit	6.000	„
La 1825 văduva gen. Hitrovo, fica prințului Cutuzov		
Smolenski a primit	6.000	„
Principesa Ruxanda Mavroeni a primit	5.000	„
Dimitrie Moruzzi a primit	6.000	„
Bulgacov, dir. g-ral al poștelor Petersburg	6.000	„
Protoiereul P. Cunitzki	2.000	„
Văduva Visiternicului Văcărescu	5.000	„
Prințesa Ralu Moruzzi a primit	5.000	„
Soției consilierului de Stat, Elena Negri, născută Ipsilanti	5.000	„
Consilierului de colegiu Crinitzki	6.000	„
Col. Iacob Lamsdorf	2.000	„
Consilierului de Stat S. Mazarovici	3.000	„
„ Const Varlam	6.000	„
Maiorului Ștefan Nedelcov	1.000	„
Consilierului de Stat Caliarhi	6.000	„
Căpitanului comandor V. Mihailov	2.000	„
Ralu Caliarhi, n. Moruzzi	5.000	„
Soția Colonelului Arseniev	1.680	„
Lt. de flotă Schreider la 1827	211	„

Foarte puțini din acești proprietari de pământ s'au stabilit în Basarabia.

La 1808 orașul Akerman avea 334 gospodării : 168 moldovenesți, 132 armenesți, 18 evreești, 16 sârbești.

La 1827 avea 9770 suflete : Ruși 3066, ucrainieni 2641, Moldoveni 1031, Greci 454, Bulgari 378, Armeni 704, Evrei 413, Țigani 83.

Recensământul din 1897 arată pentru județul Cetatea Albă :

119.687 bărbați

117.302 femei

știu carte rusească : 28.981 bărbați (24,2 %)

9.112 femei (7,8 %).

Așezări, de gospodării și sate vechi în județul Akerman după harta rusă a Bugeacului din 1817 :

Baba, Bălan și Ianciu, Sturza, Ismanu, Țurcan, Mavrogheni, Bușak, Moruzzi, Constantina, Sara Lunga, Roxanda Văcărescu, Boldâr, Hagi-Mihail, Slobozia, Batâr, Drăgan, Munteanu, Pescaru Grigoraș, Bogdan, Katargi, Mitropolitul.

Numirile acestea românești au dispărut, odată cu venirea stăpânirii rusești, care a îndepărtat populația românească din Buceac.

CANTEC.

Frunză verde fir de nalbă
Drumul spre Cetatea-Albă
Plinu-i, Doamne, de oștire
Ce aleargă în grăbire,
Ca s'o apere de zor
De călcarea Turcilor,
Turcilor păgânilor!...
Ș'apoi frunză și-un dudău
Drept în fruntea-i ca un zmeu
Călărește pe-un albău *)
Ștefan-Vodă cel vestit,
Ștefan cel nebiruit,
Ștefan cel nehodinit,
Care veșnic stă călare
Cu durduța la spinare
Pentru-a Țării apărare!...

Numai frunză de stejari
Lângă Domn boeri tot mari,
Căpitani și ghinărari

Forfotesc și sfătuesc,
Sfătuiesc și se chitesc
Cum ar face mai cu cap
Turcului să-i dea de hac!...
.....
Frunză verde măr rotat
Ștefan-Vodă îngândurat
Zice-apoi cu glas bărbat :
— „Numai frunză de gutăi,
Măi voinici vitejii mei,
S'aveți inimă de zmei
Iute-acum săriți pe ei
Și să dați, să dați mereu —
Ajutați de Dumnezeu —
Ș'apoi las de-a rămâneă
De turc urmă în Țara mea!...”

(auzită dela Niculai a Volintiresii com.
Năvârneț Bălți) în 1900 de I. Popovici,
institutor Chișinău.

(*) Cal alb.

NOTE ETNOGRAFICE.

Jud. Cetatea Albă, care ca suprafață (725.000 hectare = 7.250 km. p.) este al 4-lea județ din România, are o populațiune de circa 360.000 locuitori, locuind în 104 comune (200 sate).

Ca desime de populațiune avem 49 locuitori pe kilometru patrat. Pa naționalitățile de origină, populația se împarte astfel :

	judetul	orașul	Total
1. Români (moldoveni)	76.965	+ 1300	= 78.265
2. Nemți.	52.756	+ 327	= 53.083
3. Bulgari	60.258	+ 356	= 60.614
4. Ucrainieni	58.435	+ 17777	= 76.212
5. Ruși	53.524	+ 7155	= 60.679
6. Evrei	9.865	+ 8900	= 18.765
7. Găgăuzi	7.947		= 7.947
8. Francezi (elvețieni)	848		= 848
9. Alte naționalități	1.450	+ 1185	= 2.635
Total . . .	322.048	+ 37000	= 359.048

Județul Cetatea-Albă are dar populațiunea cea mai variată.

Moldovenii (românii) au fost însă populația de baștină, cei cari de veacuri au apărat cu sângele lor acest pământ.

Citească cineva harta și va vedea că comunele cu numiri românești, locuite de românii-moldoveni se găsesc numai pe Nistru ori în apropierea lui. Printre acele sate, nici unul locuit de alte naționalități.

Or, se știe că cele mai vechi așezări omenești, cele mai vechi sate, se statornicesc întotdeauna pe malul apelor mari și mai târziu (satele mai noi) pe malul apelor mai mici. Pe când pe malul Nistrului întâlnești comunele Olănești, Purcari, Răscăieți, Tudora, Palanca, Cura Roșie etc., pe malul râurilor Cogâlnic, Ceaga, Sărata, râuri mici, vara secate cu totul, întâlnești numai sate nemțești, bulgărești, rusești.

Este interesant în această privință următorul pasaj din scrierea ofițerului rus de stat major A. Zasciuc (la 1861) „Material pentru Geografia și statistica Rusiei, pag. 151 :

„Moldovenii sunt un neam de oameni ce sălășluiesc de veacuri „în ținuturile de la miază-noapte și cele din inima Basarabiei ; ei prin „urmare trebuesc priviți ca *adevărații băștinași ai țării*. Numai în ți-

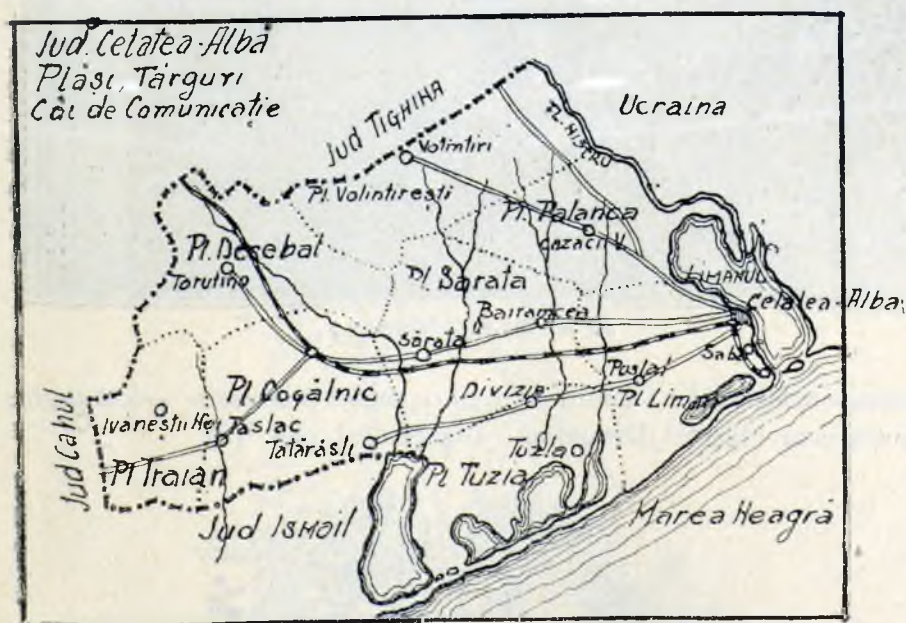
„nuturile de la miază-zi ei s'au așezat nu de mult *) și au cuprins locurile
„părăsite de Tătari.

„Aproape toți răzeșii și grămada cea mai mare de săteni precum
„și mulțimea covârșitoare a târgoveților fac parte din acest neam.”

La 1827 Tinkovschi, guvernatorul Basarabiei scria :

„Provincia Basarabiei se compune din 2 categorii de locuitori :
„din Moldoveni indigeni și din vagabonzii care s'au introdus aici în
„mai multe rânduri și a căror moralitate nu s'a schimbat”.

Pe vremea anexării Basarabiei de către Rusia (1812) populația
udețului Cet. Albă, pe care Rușii îl botezaseră cu numele turcesc de

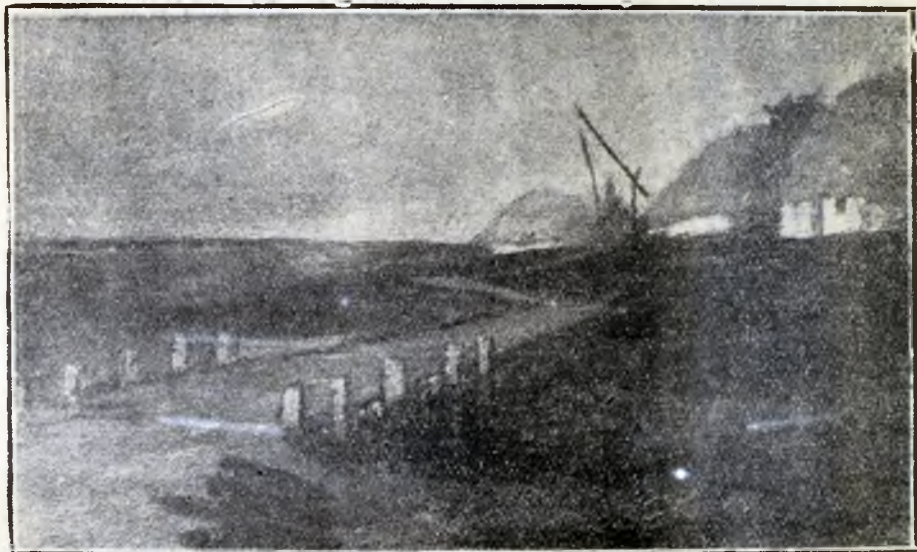
Ackerman, se compunea din moldoveni, din tătari care locuiau întinsa
stepă a Bugeacului și un neînsemnat număr de evrei, greci armeni,
bulgari și găgăuzi.

Rușii erau ca și neexistenți, în vreme ce, pe întreaga Basarabie,
românii-moldoveni formau pe atunci 86 % din întreaga populație!

De aceia după prima catagrafie făcută de guvernul rus, se recu-
noscuse caracterul național românesc al întregii Basarabii, acordându-i-se

*) Este vorba de colonizările din Bugeac de după anexarea din 1812, satele de pe Nistru
datând din timpuri străvechi.

o cârmuire deosebită de restul împărăției, așa zisul „Așezământul obrazovaniei obloști Bassarabii” prin care se păstra vechile legi și obiceiuri moldovenești iar în trebile civile „se întărește întrebuițarea „limbii moldovenești pe temeiul și spre întărirea dreptăților și pro-

LA SLOBOZIA-GĂNEASA

„nomiilor și legiurilor locului, acele ce cu multă milostivire se lasă pentru „de-apururea oblaștei Besarabiei” (Așezământ pag. 10).

SAMOVARUL

„Deapururea” în politica rusească nu înseamnă „pentru totdeauna” căci numai după 16 ani, la 1828 Rușii desființează așezământul și n

acelaș timp cele mai multe din drepturile naționale ale Moldovenilor. Ei fură scoși de prin dregătorii și'n locurile lor fură numiți cinovnici ruși, aduși de prin toate părțile Rusiei, necunoscând nici limba, nici datinile pământenilor.

Mulți din cărturarii moldoveni fură nevoiți a învăța limba rusă iar pilda lor o urmară mulți negustori și mai ales mulți boeri.

Rusificarea a atins însă numai clasa boerească.

Țărănimea, talpa țării, a rămas curată și neatinsă de rusificare, cu limba ei, cu portul, datinile ei strămoșești.

Numărul țărănimei moldovenești a sporit în județul nostru și sub cârmuirea rusească atât pe calea firească a nașterilor cât și pe calea

ȚĂRANI RUȘI

continuilor așezări ale celor care se infiltrau aici din Moldova, Bucovina și chiar din Ardeal.

Cu vremea numărul populației moldovenești sporind foarte mult în nordul Basarabiei (prin județele Bălți, Soroca, Orhei) mulți începură să emigreze făcând așezări noi în câmpia Bugeacului, părăsit de tătari. Așa s'au format satele Frumușica Nouă, Frumușica Veche, Satu-Nou, Văratic, Răileanc Grădina ș. a.

Toate aceste sate s au întocmit după 1817 căci în catagrafia din acel an nu se găsesc arătate.

Românii-moldoveni au contribuit într'o măsură destul de largă la popularea Bugeacului, alături de nemți, bulgari și găgăuzi.

Dar pe când românii-moldoveni se așezau în Bugeac fără ajutorul statului, din singurul lor îndemn, mânați de nevoi, nemții, bulgarii, găgăuzii și rușii fură colonizați de guvernele ruse cu un larg sprijin din partea statului.

Pământul rămas fără stăpân pe urma părăsirii lui de tătari trecuse în stăpânirea statului rus și cum era pustiu guvernul hotărî colonizarea lui cu streini.

Se gândi întâi la *nemți*, care emigrau din țara lor unde se înmulțiseră prea mult și nu se mai puteau hrăni. Multe familii se așezară în

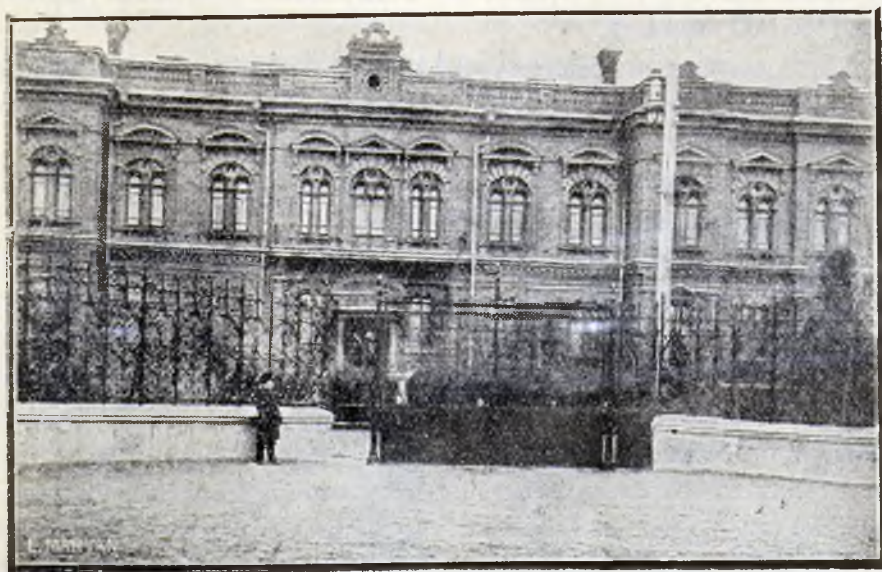
O TROITĂ PE CÂMP, ÎN DRUMUL CHIȘINĂULUI

Bugeac pe malul apelor Cogâlnic, Ciaga și Sărata. După ce cuprinseseră atâta pământ cât au avut nevoie (în general 60 disetine=65 hectare de familie), li se acorda și scutire de bir, ajutoare în bani de la stat pentru a-și putea cumpăra vite de muncă și a-și construi gospodăriile. De serviciul militar fură scutiți până la anul 1870. Primele colonizări s'au făcut la 1814 cu peste 1000 familii, întemeind satele Borodino, Tarutino, Culm, Maloiaroslavetz I, (Malu de azi), Maloiaroslavetz II, Crasna, Leiptzig, Cleastitz și Katzbach.

- La 1816, alte cete întemeiază : Brienne, Paris, Arciz, Fercham-penoise ; în 1818 se formează satul Teplitz ; la 1822 Sărata.

Între 1824—1828 sosiră coloniști francezi elvețieni din Lauzanne, descălicând comuna Șaba de unde Moldovenii fuseseră scoși și trimiși în Siberia.

PREFECTURA JUDEȚULUI

La 1833 sosiră coloniști din Württemberg întemeind satul Gna-denthal.

La 1834 tot nemții au întemeiat satul Friedenstahl pe Ceaga și

GARA SĂRATA

Lichtenthal pe Celighider. La 1836, tot ei întemeiază satul Denevitz, la 1842 satul Hofnungstahl. Excedentul populației mai târziu, a format noi colonii pentru a evita fărâmișirea pământului.

Coloniștii germani primiră în total la așezarea lor 130.612 disetine (=142.693 hectare) pământ arabil și pășune prin urmare mai mult decât totalul suprafeței expropriate recent ca rezultat al aplicării reformei agrare (116.000 hectare).

Multă vreme scutiți de serviciul militar, de biruri, ei s'au bucurat în conducerea treburilor obștești de o libertate foarte pronunțată care contrasta mult cu tratamentul aplicat pământenilor.

Pământul coloniștilor germani era cultivat de țărani moldoveni, scoși la muncă forțată de autoritățile rusești.

Sub un regim așa de favorabil nu este de mirare de ce nemții din județul nostru au ajuns la o stare așa de înfloritoare, trăind din belșug. Au multă ordine în gospodărie și o excelentă organizare a proprietății.

În acelaș timp moldovenii pământeni, având numai atâta pământ cât să-și poată duce zilele de azi pe mâine, pământ sărac, nefiind ajutați de nimeni, au mers ca racul, dând mereu înapoi. Ei bieții nu se bucurau de nici un privilegiu, în schimb duceau în spinare toate angaralele: birurile, corvezile. Disprețuiți (rușii în batjocură le ziceau chiar țigani!) asupriți de toți și nemângâiați de nimeni, să ne mirăm de ce au rămas cei mai săraci și mai înapoiați atât pe terenul economic cât și cel cultural?

Nu le amintim aceste împrejurări foarte favorabile pentru nemți și coloniști în general și atât de vitrege pentru moldoveni decât ca să scoatem în evidență și mai mult de ce guvernele române au imperioasă datorie să-și îndrepte toată atențiunea lor mai ales spre țărănimea moldovenească, nu acordându-i privilegii asupra celorlalte naționalități, căci s'a dus vremea privilegiilor, dar cel puțin ajutând-o într'o cât mai largă măsură să se ridice pe terenul economic și cultural.

La 1856 se numărau 24.159 nemți. De atunci numărul lor a crescut la peste 50.000, însă nu pe calea colonizărilor, căci nu s'au mai făcut, ci pe calea nașterilor.

Bulgarii pe vremea anexării formau puține sate. Când la 1812, armatele rusești se retraseră de la Dunăre, cete numeroase de băjenari bulgari plecară pe lângă ele și sub protecția lor, se așezară în Bugeac.

De la 242 familii de bulgari și tot pe atâtea familii de găgăuzi câți erau pe aici la 1817, la 1819, deci numai în interval de 2 ani numărul lor crescuse la 5000 de familii. Curând obținură prin protecția genera-

---

Mai aproape-i cămașa decât haina.

---

lului Inzov, de origină bulgar, dreptul de a se ocârmui singuri și multe alte înlesniri și privilegii, în felul celor de care se bucurau nemții.

Numărul satelor ajunsese în sudul Basarabiei la 57. După războiul ruso-turc din 1828—1829 un nou mare val de bulgari băjenari se stabili în Bugeac.

Dar îngrămădirea lor ajunsese prea mare așa că în scurt timp pă-

O INMORMĂNTARE INTR'UN SAT RUSESC

mântul disponibil nu se mai găsea în cantitate îndestulătoare. Câțiva ani răi, ani de foamete urmară și coloniștii bulgari loviți și de groaznică ciumă, începură să părăsească Basarabia cu miile spre a se întoarce în Turcia (Bulgaria de azi). Numărul lor și al găgăuzilor scăzu așa că la 1856 erau numai 42216 suflete din care aproape 25.000, numai în județul Cetatea Albă.

Satele bulgărești azi sunt destul de prospere. Bogăția lor însă este departe de a satelor nemțești.

Găgăuzii au o origine etnică obscură. Vorbesc limba turcă, dar sunt creștini; în județul Cet. Albă trăiesc în două sate : Dumitrești și Alexandreni.

Rușii au fost colonizați într'o mică măsură. Dintre ei, *Velico-Rușii* au venit izolați, mai mult ca cinovnici (funcționari) s'au așezat prin orașe și târguri ca negustori. Multă vreme guvernul rus, la început, nici nu privea cu ochi buni colonizarea Basarabiei cu ruși. Ca dovadă este că guvernatorul Todorov (1831—1853) a ridicat din toată Basarabia și a expediat peste Nistru peste 40.000 de fugari ruși iar cei rămași fură colonizați în Bugeac. Urmașii lor se amestecară cu elementele rutene (Ucrainenii) veniți mai în urmă și formează populația rusească de azi.

Alți ruși, *Cazacii* își trag obârșia din cazacii care răsvrătindu-se pe timpul împărătesei Ecaterina se așezaseră în Dobrogea. Fiind iertați de țarul Alexandru la 1807 ei veniră și se așezară în 2 polcuri : polcul Bugeacului și al Dunării.

După terminarea războiului mulți părăsiră Basarabia. Cei rămași întărindu-și rândurile cu „volintirii” moldoveni se statorniciră în coloniile : Acmanghit, Staro-Cazaci (*Cazacii-Vechi*) și Volontirovca (*Volintiri*) acesta din urmă curat moldovenesc.

În războiul ruso-turc din 1829 luând parte activă prin polcul lor aparte de „Cazaci de Dunăre”, fură apoi răsplătiți prin danii de pământ și alte privilegii

Câteva sate s'au fondat cu veterani ruși. Așa : Nicolaevca (*Bairamcea*), Constantinovca, Cerchezi, Marianovca, Mihailovca, Uspensca, Carnalievca, Stepanovca, iar alte câteva sate s'au înjghebat cu cei liberați din închisorile Siberiei, căroră, după liberare li se fixa domiciliu forțate.

Evreii în catagrafia din 1817 figurau cu un număr de 3826 familii deci cam 20.000 suflete în toată Basarabia.

În județul nostru nu putea fi mai mult de 1500—2000 suflete.

Sub stăpânirea rusească numărul evreilor spori din ce în ce mai mult mai ales după 1830 când țarul Nicolae I pentru a-i scoate din guberniile naționale rusești, le dădu voie a se așeza în număr cât mai mare în Basarabia unde căuta a-i atrage cu felurite avantagii : scutiri de bir pe timp de 2 ani, celor din Podolia și Cherson chiar pe 5 ani, iar după acest termen plăteau dări mai mici chiar decât ale negustorilor ruși.

Toate aceste înlesniri guvernele ruse li le acordau nu din dragoste pentru acest neam (sunt faimoase pogromurile rusești) ci cu un dublu scop politic : pe de o parte pentru a-i scoate mai ușor din Rusia unde constituiau o primejdie pentru țărănimea rusă iar pe de altă parte pentru a împiestrița și mai mult aspectul etnografic al Basarabiei, căutând a-i răpi caracterul românesc.

La 1856 numărul evreilor în toată Basarabia crescuse la 78750 suflete din care vre-o 10.000 în județul nostru.

Azi ei se ocupă numai cu negustoria și cu samsarlâcul, fiind așezați mai mulți în orașul Cet. Albă, în toate târgurile din județ și chiar în comune rurale, amestecați cu românii, cu nemții, bulgarii și rușii.

V. Mirescu

Intemeiați Case de sfat și Cetire

unde sătenii să se adune și să se sfătuiască în liniște și limpezime asupra nevoilor lor, să pue la cale felurite treburi pentru cinstea și ridicarea satelor, să citească cărți, reviste și foi potrivite înțelegerii lor.

Conduceți-le așa fel, ca aceste case să fie lumina, curajul și îndemnul la bine a sătenilor noștri năcăjiți și întunecați.

Frate Sătene,

Am tot zis mereu că „vremi grele ne-așteaptă” și nu se știe ce aduce ziua de mâine și uite acele vremi au venit ; de aceea și acum cu toată nevoia, calcă-ți pe inimă și din banii câștigați, mai rupe unul — doi, și pune-i la *bancă* în norocul dumitale ori al copiilor și la o zi grea — Doamne ferește — bine are să-ți prindă.

Cine se tot plânge de lipsă, de lipsă are parte. Omul, dacă-i sănătos, câștigă și din acel câștig, dacă vrea, poate pune cât de puțin și pentru ziua de mâine.

Pune dar gândul la aceasta și Dumnezeu are să-ți ajute.

Pe unde a trecut tatăl, va trece și fiul.

POVESTEA SUFERINȚII.

din ale poporului

Umbla odată Dumnezeu și Sf. Petre pe pământ, prefăcuți în moșnegi. Și, cum mergeau, zice Sf. Petre lui Dumnezeu :

— „Doamne, toate cele ai făcut, numai pe suferință n'ai poruncit să se facă”.

— „Dacă vrei, Petre, s'o facem!”

Și deodată răsare înaintea lui Sf. Petre o arătare de nici el nu știa ce este.

— „Asta-i suferința, Doamne?”

— „Da Petre. Ia-o'n mână și pune-o unde-i crede”.

Ajungând pe niște munți, la un izvor de apă rece, stau să se răcorească. Sf. Petre puse arătarea ce făcuse Dumnezeu pe o piatră mare. Dar n'apucă s'o puie bine și stânca se făcu praf și pulbere.

— „Ce-ai asta, Doamne?”

— „Ce să fie, se vede că suferința e mai tare ca piatra, de s'a sfărâmat stânca”.

După ce moșnegii s'au hodinit, o porniră către un sat.

Ajungând la casa unui gospodar, Sf. Petre puse suferința pe prichiciul sobei ; soba se risipi și se făcu țărână, că Dumnezeu trebui să plătească soba omului.

Pronind la drum Dumnezeu și Sf. Petre ajunseră la un fierar. Cât a stat de vorbă cu el Sf. Petre puse suferința pe un ilău ; ilăul se făcu țândări.

Ieșind de la fierar, Sf. Petre spune lui Dumnezeu :

— „Ce să facem, Doamne, cu arătarea asta? Nu putem scăpa de ea?”.

— „Mai cearcă, Petre, poate îi găsim și locul ei”.

Și, cum mergeau, ajung într'un sat, trag la casa unui gospodar. Sf. Petre întrebă pe Dumnezeu de n'ar fi bine să puie suferința în spatele omului acelaia.

— „Cearcă, Petre, și vezi ce are să fie!”

Sf. Petre puse suferința în sânul gospodarului, când dormia.

Așteaptă Sf. Petre să vadă plesnind și gospodarul, dar el dormia dus. Suferința nu-l putu dovedi. Așteaptă noaptea aceea, așteaptă el a doua zi, ca să vadă ce sa' întâmplat omului; dar el pace! Parcă n'a dat nimic peste dânsul.

I-au murit omului nevasta, copiii, din vite, a sărăcit, dar pace! De pocnit ca piatra ori ca fierul, n'a pocnit, iar suferința, săturându-se de el, s'a dus la lații.

Și, ori câte-a pățit omul, el s'a arătat mai tare ca piatra și ca fierul. Și de atunci a rămas vorba veche că „să nu dea Dumnezeu omului cât poate răbda”.

M. Lupescu

CEI DINTĂIU ȘEFI DE AUTORITĂȚI DIN CETATEA-ALBĂ.

Prefectul județului, d-l Sergiu Niță.

Președintele Tribunalului, d-l I. Niculescu-Perietzeanu

Comandantul garnizoanei, d-l General Ștef. Panaitescu

Directorul Liceului de băieți, d-l Mina Polihroni.

Directoarea Liceului de fete d-ra Varvara Buruiană

Directorul Șc. Normale, d-l N. I. Mârza

Revizor școlar, d-l Ioan L. Mihail.

Prefectul poliției, d-l Gr. Ștefu.

Medic Primar, d-l Dr. N. Teișeanu

Consilier agricol, d-l I. Martinovici.

Administrator financiar, d-l V. Mirescu.

Protoiereul județului, Pr. N. Mihail.

După scule cunoști meșterul.

DOAMNE ISUSE HRISTOASE!

(COLIND)

Doamne, Isuse Hristoase!
Tu ești rază prea frumoasă
Tu din cer te-ai pogorît
Din fecioară te-ai născut.
Tu te rogi lui Dumnezeu
Dumnezeu e tatăl Tău.
Tu și moartea ai răbdat
Și ne-ai scăpat din păcat.
Dumnezeule prea Sfânt
Te-ai coborît pe pământ
Și pentru-a noastre păcate
Osânditu-Te-au la moarte.
Tu te-ai dat în chip de rob
Și ne-ai scos pe noi din foc
Și te-ai dat în chip de-argat
Și ne-ai scos pe noi din iad.
Și te-ai dat în chip de slugă
Și ne-ai scos pe noi din muncă
Și te-ai dat la chinuit
Pentru lume ai murit.

(auzit dela Eufrosina Bâtcă din com. Moldova (jud. Cet.-Albă).

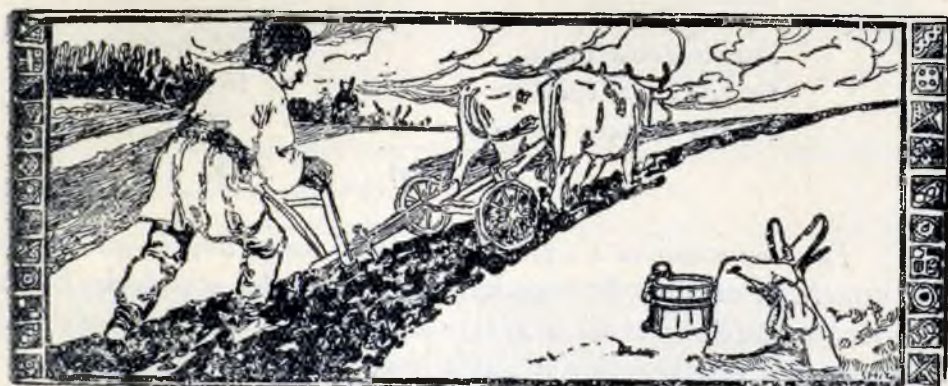

BUNICA.

Cu părul nins, cu ochii mici	Torceà, torceà, fus după fus
Și calzi de duiosie,	Din zori și până'n sară ;
Aeve par'c'o văd aici	Cu furca'n brâu, cu gândul dus,
Icoana firavei bunici	Erà frumoasă de nespus
Din frageda-mi pruncie.	In portu-i dela țară.
Cătà la noi așa de blând	
Senină și tăcută ;	
Doar suspină din când în când	
La amintirea vre-unui gând	
Din viața ei trecută,	

St. O. Iosif

APLICAREA REFORMEI AGRARE IN JUD. CETATEA-ALBĂ.

În baza legii agrare, votată de Sfatul Țării și promulgată prin Decretul-Lege No. 3791/918, s'au expropriat în întreg județul o suprafață de 116057 hectare din care au trecut în stăpânirea organelor de aplicarea reformei 114.057 hectare.

S'au predat la un număr de 24.785 locuitori suprafața de 100.906 hectare :

Terenuri de cultură	79.258
„ p. islazuri	8.320
Locuri de casă	1.168
Cu arendă îndelungată	10.746
Embaticuri	1.414
Total g-ral	100.906

adică aproximativ a 7-a parte din suprafața totală agricolă a județului.

Până în prezent s'a măsurat de cadastru suprafața de 24.785 hectare, cam un sfert numai din suprafața expropriată. Numărul titlurilor definitive de proprietate liberate celor care au achitat complet plata loturilor este de 1260, pentru o suprafață de 3820 hectare.

Din terenul expropriat s'au rezervat 5580 hectare pentru diferite instituțiuni și scopuri culturale :

Pentru școlile primare	1.200 hect.
„ „ normale	25 „
„ „ medii	25 „
Câmpuri de experiență	2.892 „

Puncte zootehnice	1.258 hect.
Pentru tir și sporturi	162 „
Pentru cămine culturale	18 „
Total	5.580 „

Este regretabil că s'a pierdut un prilej foarte bun ca guvernul să fi urmărit și un plan de împădurire în acest județ atât de des bântuit de secetă. Poate că nici azi nu ar fi prea târziu, căci mai sunt încă destule terenuri disponibile care s'ar putea împăduri cu salcâm.

Restul până la 114.057 hectare se compune din :

Bălți și stufării	1.037 ha.
Teren disponibil	6.534 „

Cu ocazia împrumutării s'au făcut și colonizări distribuindu-se loturi de câte 6 ha și 1000 m² aceloră dintre plugari, care din lipsa de moșiipe teritoriul comunei lor, nu au putut fi împrumutați pe loc.

Loturi de colonizare s'au distribuit în comunele Arsa (jud. Tighina) Cașpalat I, Cașpalat II, Alisofca, Șimche, Babei, Sofientahl, Nădejdea, Poștal și pe teritoriul satelor din nou înființate : N. Bălcescu (pe moșia Marazlievca), Ovidiu (moșia Volconschi) și Dacia (Codăești)

Numărul coloniștilor este de 1.170 *aproape numai moldoveni* din cauză că, nici pe teritoriul comunelor lor și nici în apropiere nu s'au găsit moșii de expropriat. Au fost mulțumiți să primească loturi de pământ și locuri de casă la mari depărțări de satele lor (50—75 km!).

Coloniștii moldoveni se repartizează pe comunele de origine astfel :

Din Purcari	39	Din Roșia	7
Din Răscăeți	39	Din Palanca	153
„ Slobozia-Găneasa	43	„ Tudora	75
„ Caplani	69	„ Moldova	55
„ Han-Châșla	112	„ Antonești	29
„ Cazacii-Vechi	84	„ Corcmaz	129
„ Olănești	189	„ Seimeni	2
„ Gura-Roșie	95	„ Pietroasa	5
		Soldăți din Rg. Putna	17
		Total	1140

Oameni săraci, fără inventar agricol, lipsiți de credit ieftin, nici unul nu s'a mutat în colonia unde i s'a dat pământul, nici unul nu și-a construit acolo casă și gospodărie și toți continuă a-și duce înainte să-

răcia în comunele în care s'au născut, la un loc cu părinții și rudele, muncind peticul de pământ moștenit, dacă îl au și pe acesta, iar loturile pe care au fost împrăștiate și le arendează pe prețuri de nimic la toți speculatorii sărăciei lor.

Fără ajutorul Statului ori al Camerii agricole acești moldoveni nu se vor putea așeza niciodată pe pământurile lor.

Oare ceiace au făcut, în trecut, guvernele rusești pentru mii de

2 țărani moldoveni din com. Caplan

coloniști nemți și bulgari. — niște streini de neamul lor — să nu fie în stare a face guvernele și instituțiile românești pentru un număr așa de mic de moldoveni, sânge din sângele lor?

Sate-model ar trebui să se întemeieze pentru acești moldoveni, demne de numele lui Ovidiu, Daciei și ale unui Bălcescu, cum așa de nimerit le-a botezat pe aceste proiectate comune un consilier agricol. care purta atâta dragoste țărănimei!

V. Mirescu

CE S'A SCRIS MAI FRUMOS DEALUNGUL VEACURILOR.

Ihada și Odisea, în limba greacă de Homer (1000 ani înainte de Cristos).

Profeții, în limba ebraică de Isaia (700 ani în. Cr.).

Isoria lumii în limba greacă de Herodot (400 ani în. de Cr.).

Eneida în limba latină de Virgiliu (70 în. de Cristos).

Istoria romană în limba latină de Titu Liviu (50 ani în. de Cristos).

Vieța oamenilor mari în limba greacă de Plutarc (50 ani d. Cristos).

Cugetări în limba greacă de Marcu Aurel împ. roman (121 d. Cristos).

Cetatea lui Dumnezeu în limba latină de Sf. Augustin (350 d. Christos).

Coranul în arabă de Mahomet (571 d. Cristos).

O mie și una de nopți în arabă (autor necunoscut).

Divina Comedie în italiană de Dante (1265).

Ierusalimul liberat în italiană de Tasso (1544).

Don Quichotte în limba spaniolă de Cervantes (1547).

Romeo și Julieta } în limba engleză de Shakespeare (1564).

Hamlet

Orațiu } în limba franceză de Corneille (1606).

Cid

Paradisul pierdut în engleză de Milton (1608).

Fabule în franceză de la Fontaine (1621).

Teatru în franceză de Molière (1622).

Cugetări în franceză de Pascal (1623).

Robinson Crusoe în engleză de Daniel Defoe (1663).

Candid în franceză de Voltaire (1694).

Istoria naturală în franceză de Buffon (1707).

Contractul social în franceză de Rousseau (1712).

Faust

Werther } în germană de Goethe (1749).

Teatru în germană de Schiller (1759).

Martirii în franceză de Chateaubriand (1768).

Ivanhoe în engleză de Walter Scott (1771).

Istoria Franței în franceză de Michelet (1798).

Eugen Oneghin în rusă de Pușkin (1799).

Salambo în franceză de Flaubert (1821).

Războiu și pace în rusește de Tolstoi (1828).

Poezii în românește de Mihail Eminescu (1849).

STAȚIUNI CLIMATERICE ȘI BALNEARE.

Județul Cetatea-Albă, cu fericita așezare pe malul Mării Negre și pe țărmul Limanului, cu bogatele lacuri, posedă numeroase stațiuni balneare și climaterice, care atrag mii de vizitatori în fiecare an.

D-l Anton Georgescu, avocat din Cetatea Albă a tipărit în 1925 un interesant volum : „Lacul și băile de nămol Budachi“, din care extragem notele de mai jos :

Budachi-Sat (24 km. de Cetatea-Albă) are un stabiliment de băi de nămol și apă de lac — proprietatea județului și două stabilimente particulare mai mici.

În sat se află parcul „Vindecarea“, proprietatea prințului Paul Demidov. Sunt 80 camere cu confort sumar.

Dacia Cordon (27 km. de Cetatea-Albă) are peste 150 vile și 2 stabilimente de băi calde, de nămol, apă de mare și lac

Cosa e limba de nisip ce desparte lacul Șabolat de Mare, lungă de 15 km., lată de 50—80 m., cea mai bună plajă pentru copii.

Bugaz, așezat pe dune de nisip, la vărsarea Limanului în Mare. Legat prin cale ferată de Cetatea-Albă. (18 km.)

Șaba, colonie elvețiană, la 7 km. de Cetatea-Albă. Intemeiată la 1822 în timpul lui Alexandru I, de către coloniști din cantonul Vaux. La 1828 populația a fost decimată de ciumă și au rămas numai 3 bărbăți valizi, cari îngropau morții.

Sunt vii renumite mai ales pentru varietățile alese de struguri. Toamna vin mulți vizitatori pentru cura de struguri.

Sergeevca Nouă, pe malul lacului Șabolat are peste 100 vile frumoase și solide cu verande spre mare ; electricitate și confort ; 17 km. dela Cetatea Albă. Stațiune deschisă după realipirea Basarabiei.

Achembad (Hermonax) Aici s'a găsit urmele turnului far al lui

Neoptolem. Strabon arată că, acum 18 secole se afla aici colonia elenă Hermonax. *E o stațiune în formație*, la 15 km. de Cetatea Albă cu o instalație pentru băi de nămol.

BUDACHI

Tuzla (3000 locuitori moldoveni) pe malul lacului Burnas are o instalație de băi calde cu 20 cabine. 20 km de gara Culevcea.

PRINDEREA SCRUMBIILOR (la Budachi)

Burnas, stațiune balneară nouă (1925), pe malul lacului Burnas la 5 km. de Tuzla, cu 50 vile confortabile, restaurant și hotel.

Totdeauna se găsește unul mai nenorocit ca tine!

PE LIMANUL NISTRULUI.

Limanul, astăzi, geme 'nfricoșat
S'a 'nvinețit în lung și
Pe aleile-i acuatice
Suspină rațele sălbatice ;
Iar taina lor adâncă o alină
Doar glonte viclean de carabină.

Pescarii pescuesc îngrijorați,
Pescarii 'n largul apelor sunt frați :
Undițele gânditori și le încearcă,
Svârlind guvizii vii în barcă ;
Dar norii se înșiră în traverse grele :
Vântul bate toba 'n vale....

Cerul, în puciuoasă se preface,
Smucindu-se, să spargă 'n pumni, o carapace
Ce'l strânge ca un clește-al morții :

— Natura 'ngenuchiază Forții
Ascunsă dincolo de zare....

.....
Pescarii au pierit în depărtare,

.....
Limanul desgustat, s'aruncă 'n mare...

1925

Mihail Munteanu

Fiecare minut din viață este un pas spre moarte.

MIȘCAREA COOPERATIVĂ.

La începutul anului 1918, mișcarea cooperativă, destul de dezvoltată în acest județ, se afla pe cale de refacere în conformitate cu legea cooperației, a guvernului provizoriu rus, din 20 Martie 1917. Condițiunile economice erau destul de favorabile pentru acest fel de organizații, mai ales că pătura intelectuală a populației basarabene ca și cea din toată Rusia, își găsea aici realizarea ideilor de activitate socială. Găsim aproape în fiecare comună câte-o cooperativă de consum sau câte o tovărășie de credit și de credit și păstrare. În total se afla în cuprinsu județului pe la începutul anului 1918 — un număr de 171 cooperative : 70 tovărășii de credit și 101 cooperative de consum.

La înființarea tovărășiilor de credit, fără capital social a contribuit mult Banca Statului. Se deosebește mult cooperația de consum, care în general cere o pregătire mai bună pentru conducători și un teren mai convenabil de activitate, însă oferă mai puține avantajii imediate a celor ce stau în frunte. Și iată că acest fel de cooperative nu și-au găsit ajutorul Statului.. Numai timpurile anormale ale războiului au cerut înființarea acestor cooperative ; atunci, când se distribuia zahărul, petrolul etc. în cantități insuficiente, numărul cooperativelor de consum întrecuse sută. Normalizându-se raporturile între popoare, după războiu, aceste cooperative încep a se lichida și în momentul de față mai există 20 de cooperative.

Unirea cooperativelor de consum și a tovărășiilor de credit în organizații regionale — uniuni cooperative (federale) a fost de multe ori împedicată în Rusia veche și numai revoluția din 1917, cu legea menționată mai sus, a pus în libertate și aceste puteri și iată vedem Uniunea Cooperativelor din jud. Cetatea-Albă, înființată la 18 Noembrie 1917. Odată cu înființarea acestei organizațiuni încetează activitatea Casei de Credit mărunț depe lângă Zemstvă, limitându-se operațiunile la singura ramură — fabrica de postav din com. Tarutino, mutată ulterior în com. Sărata.

Uniunea Cooperativelor a luat naștere în momentele, când s'au rupt legă-

urile financiare cu centrele Rusiei, deci ea putea rula numai mijloacele adunate de Uniunea însăși și unitățile ei componente. Primii ani după unirea Basarabiei cu România, județul Cetatea-Albă nu avea nici o legătură cu centrele cooperative din București, de unde s'ar fi putut căpăta credite eftine, lipsa cărora a adus ruina multor organizații cooperatiste din județ, mai ales a celor de consum, cari erau nevoite să plătească singure câte 3—4 % lunar pentru mijloacele restrânse, adunate dela locuitorii sub formă de depuneri spre fructificare sau împrumuturi.

Și numai după ce s'a întins și asupra Basarabiei legea de unificare cooperatistă din România, când aproape toate unitățile cu Uniunea lor și-au modificat statutele, schimbându-și și numele : fostele tovărășii de credit au devenit Bănci Populare și fosta Uniune a cooperativelor se numește Federala Băncilor Populare

CETATEA ALBĂ (Vedere generală)

și a Cooperativelor, numai atuncia, în anul 1923, s'au țesut și raporturile sănătoase între mișcarea cooperativă locală și centrele cooperative din București.

În ultimii zece ani cooperația de consum aproape dispare complet, ne mai având speranțe, că se va îmbunătăți situația ei, iar Băncile Populare, ajutate de Casa Centrală s'au refăcut complet. Numărul Băncilor în județ ajunge la 80. Ele joacă un rol destul de însemnat în viața țărânilor, mai ales din momentul ce li s'a încredințat operațiunea de distribuire de cereale pe credit pentru hrană și însămânțare în anii de foame, când necesită intervenția Statului pentru salvarea celor nenorociți. După modul, cum se fac distribuirile și plățile datoriilor contractate, s'a dovedit, că creditele acordate de Stat sunt bine asigurate. Și dacă mai există multe nemulțumiri față de rezultatele obținute de populație dela organizațiunile cooperatiste, aceasta se datorește, în primul rând, faptului,

---

Cuvântul mai întâiu să-l cioplești și apoi să-l rostești.

---

că cu mijloacele acordate unităților dela centru, prea puține nevoi se pot satisface. Iar populația, care ia parte la mișcarea cooperativă încă n'a putut face destule economii la aceste unități. Capitalurile proprii deși se află în continuă creștere, totuși ele sunt încă prea departe de a putea satisface marile nevoi în bani, de care suferă mulțimea și la orașe și la sate.

Mersul organizațiunilor cooperative este destul de bine regulat de Federală, care întrunește un număr de aproape o sută de unități. Centralizând fondurile creditele și toate operațiunile, pe cari astăzi le poate face mișcarea cooperativă, Federala împărțește mijloacele adunate membrilor ei proporțional cu puterea și nevoia unităților componente. În ultimii ani Federala a ajuns să fie un factor de vază în viața economică a județului. Balanța ei se încheie la 100 milioane, având un rulaj de două miliarde lei la finele anului 1927.

Trebue să notăm, că un număr de cooperative de consum din satele nemțești, și-au organizat o Uniune aparte în com. Tarutino pe bază națională. Multe din ele încă n'au intrat în lege, ne vroidnd să adopteze statutele tip, elaborate după noua lege a Băncilor Populare. Deci ele au devenit simple tovărășii comerciale, lucrând fără avizul Centralei.

Asemenea s'au despărțit de întreaga mișcare și 4 tovărășii de credit evreești, cari însă și-au modificat statutele conform legii, întemeind o Uniune națională evrească cu sediul central pentru tovărășiile din toată Basarabia în orașul Chișinău. Aceste tovărășii se află asemenea într'o situație destul de bună.

SITUAȚIA PE ANUL 1927 A BĂNCILOR POPULARE, AFILIATE LA FEDERALA COOPERATIVELOR CETATEA ALBĂ.

No. Băncilor populare	Numărul membri- lor	Capitaluri vărsate	Fonduri de rezervă	Depuneri spre fructificare	Imprumuturi	Beneficii	Pierderi
73	14.490	5.752.188	4.544.906	13.856.926	71.909.772	827.720 ^{*)}	291.957 ^{**)}

*) Câștigate de 60 bănci populare

**) Suferite de 13 bănci populare.

SITUAȚIA PE ANUL 1927 A COOPERATIVELOR DE CONSUM, AFILIATE LA FEDERALA CETATEA ALBĂ.

No. cooperativelor	No. membri- lor	Capitaluri vărsate	Fonduri de rezervă	Depuneri spre fructificare	Mărfuri	Beneficii	Pierderi
19	1.452	443.714	807.649	768.794	2.776.409	65.578 ^{*)}	110.270 ^{**)}

*) Câștigate de 5 cooperative

**) Suferite de 9 cooperative
Efecte de plată: 1.434.835 lei.

Cooperative agricole

La finele anului 1927 se găsesc înființate 16 cooperative agricole din care funcționează numai 12. Principala operațiune este arendarea terenurilor și a rezervelor disponibile ale statului.

În anul 1927 au arendat 1664 hectare cu prețul de 1.613.531.

Au mai ținut în arendă bălți și păduri ale Statului și comunelor în suprafață de circa 7320 hect. cu prețul de 366.000 lei.

Pe scară mai restrânsă se ocupă cu procurare de semințe, exploatarea de mașini agricole, culturi în regie.

Valoarea inventarului agricol propriu al Cooperativelor se ridică numai la suma de 50877 lei.

Tot cooperativele agricole mai exploatează inventarul Camerii agricole și al primăriilor comunelor rurale în valoare de 100.000 lei.

Existența unui număr așa de restrâns de cooperative agricole se explică prin lipsa terenurilor disponibile care să se ofere spre arendare iar slaba dezvoltare a celor existente se explică prin lipsa de propagandă și îndrumarea insuficientă. Camerii agricole îi revine rolul de a le stimula, încuraja și întări.

Dăm mai jos un tablou de situațiunea cooperativelor agricole :

No. curent	Denumirea	Comuna	Numărul membriilor	Capital subscris	Capital vărsat	
1	Albina	Cetatea-Albă	145	23.600	23.600	
2	Speranța	Gura-Roșie	40	52.400	52.400	
3	Foaia Plugarilor	Mihăileni	45	4.300	4.300	
4	Plugarul	Turlachi	60	60.000	42.300	
5	Unirea	Eigenheim	35	15.000	15.100	
6	Viitorul plugar	Camcic	37	3.700	3.700	
7	Progresul	Turlachi-Băcoza	31	31.000	28.500	
8	Marazlievac	Marazlăveni	57	5.700	5.700	
9	Munca	Șaba-Târg	85	19.420	19.420	
10	Tractorul	Divizia	20	57.500	5.800	
11	Ajutorul	Papușoi	45	42.000	4.200	
12	Getta	Palanca	35	13.000	13.000	
13	Antonovca	Antonești	34	3.400	3.400	nu funcționează
14	Deșteptarea	Cara-Hasan	45	43.250	10.750	" "
15	Izbânda	Corcmaz	50	50.000	20.000	" "
16	Câmpul	Acmanghit.	20	20.000	2.000	" "
		Total	804	453.470	255.170	

ILARION STEPANOV

SITUAȚIA AGRICOLĂ.

Suprafața agricolă a județului Cet. Albă este de 693.334 hectare din care :

arabile	527.604
islazuri	92.537
fânețe naturale	10.883
vii	29.198
pruni și alți pomi fructiferi	2.107
culturi arborescente	31.005

Total . . . . . 693.334 hectare

Calitatea pământului nu este tocmai bună. Se știe că cel mai bun pământ (negru) îl are județele Bălți, Soroca, Hotin (calitatea I) vin apoi Lăpușna, Orhei, Tighina, Cahul (cal. II) și în fine Cetatea-Albă și Ismail (cal. III). Câmpia Bugeacului este formată din pământ ca-feniu (roșcat), în unele locuri roșu cum e cărămida, în alte locuri așa de pietros că piatra apare la suprafață în formă de bolovani. Multe sate din Bugeac au în apropiere cariere de piatră poroasă, lesne fărâmi-cioasă, pe care locuitorii o scot cu multă înlesnire. Se găsește în așa de mare cantitate că toate casele și împrejuririle curților se construiesc din astfel de piatră.

Spre limanul Nistrului și de-alungul lui pământul este nisipos. bun pentru vii.

Se mai adaugă la lipsa de rodnicie a pământului și lipsa de păduri din care cauză județul nostru, cu un climat pronunțat de stepă este des bătut de vânturi și cel mai puțin plouat din toată Basarabia și poate, din întreaga țară.

Din aceste împrejurări, cu toată hărnicia locuitorilor și a pri-

LA FANTANĂ ÎN COM. OLANEȘTI

ceperii cu care muncesc pământul, producția agricolă față de suprafața cultivată este în general slabă, deși de fapt, județul nostru, prin mărimea lui produce mari cantități de cereale și de bună calitate.

Este județul de cultură extensivă prin excelență după cum se poate vedea din următorul tablou :

TABLOU

Anii	Grâu			Orz			Porumb			Ovăz			Secară		
	Hectare	Hectolitri	% Recolia	Hectare	Hectolitri	% Recolia	Hectare	Hectolitri	% Recolia	Hectare	Hectolitri	% Recolia	Hectare	Hectolitri	% Recolia
1919	142.805	1.619.597	11,3	149.869	1.218.444	8,13	38.860	90.387	2,3	29.401	290.662	0,9	26.796	232.655	0,87
1920	130.605	986.943	7,9	140.526	1.508.929	10,9	112.070	2.089.092	18,6	36.864	431.539	11,8	14.597	127.458	0,88
1921	112.405	174.662	1,5	148.574	307.548	2,9	131.150	301.645	2,3	52.116	104.695	2	7.289	7.124	0,93
1922	103.049	693.099	6,6	156.737	1.941.601	12,5	127.707	565.025	4,4	34.706	362.335	10,4	6.356	35.867	5,6
1923	212.698	3.397.827	15,9	148.969	1.376.088	9,2	95.412	1.462.318	15,3	41.112	536.411	13	31.420	603.576	19,5
1924	111.882	291.227	2,5	188.035	801.386	4,2	168.103	966.356	5,9	61.959	300.689	4,8	4.479	18.778	4,1
1925	175.663	956.514	5,4	148.495	505.156	3,4	148.274	629.581	4,2	43.093	59.817	3,7	18.993	86.144	4,6
1926	177.203	1.724.873	9,7	137.663	1.873.848	13,7	117.946	3.666.520	31	24.866	390.781	15,7	23.131	199.142	8,5
1927	116.432	505.809	4,3	225.393	939.409	4,1	140.295	781.947	5,6	19.826	101.332	5	6.621	32.822	4,9

După cum se vede din acest tablou se cultivă pe scara cea mai întinsă orzul, care a ocupat cele mai mari suprafețe în 6 din cei 9 ani care figurează aci. Suprafața cultivată cu grâu a fost mai mare decât cea cultivată cu orz numai în anii 1923, 1925 și 1926. În anul 1927 însă suprafața semănată cu orz a fost aproape de 2 ori mai mare ; aproape în aceiași măsură în care se seamănă grâul se seamănă porumbul.

În suprafețe de 2—3 ori mai mici se seamănă ovăzul și în suprafețe și mai mici se seamănă secara.

Recolta de grâu a fost mijlocie în anii 1919 și 1926 ; a fost sub mijlocie în anii 1920, 1922, 1925 ; rea, în 1924 și 1927 și foarte rea în 1921. Bună a fost numai în anul 1923 când a dat aproape 16 hectolitri (saci) la hectar.

Porumbul a dat o recoltă foarte bună numai în 1926 ; bună în 1920, 1923 ; slabă în 1919, 1924, 1925, 1927 și foarte rea în 1921, deci din 9 ani, numai în 3 recolta de porumb a fost mulțumitoare.

Anul 1921 a fost un an de secetă cumplită când foametea s'a ivit și în județul nostru, mai ales în satele moldovenești dinspre Nistru.

Orzul a dat o recoltă bună în anii 1922, 1926 ; mijlocie în 1919, 1920, 1923 ; sub mijlocie în 1924, 1927 și rea în 1921 și 1925.

Inventarul agricol este în cea mai mare parte primitiv și redus. Agriculturii județului nostru îi trebuie mașini și ...păduri.

V. M.

INDEMN LA CETIRE.

„Puternicul Dumnezeu, cinstite, iubite cetitorule, să-ți dăruiască, „după aceste cumplite vremi a anilor noștri, cândva și mai slobode „veacuri, întru care, pre lângă alte trebi, să aibi vreme și cu cetitul căr- „ților a face îcusită zăbavă ; că nu este alta și mai frumoasă și mai „de folos în toată viața omului zăbavă, decât cetitul cărților. Cu cetitul „cărților cunoaștem pe ziditorul nostru Dumnezeu ; cu cetitul pentru „greșalele noastre milostiv îl aflăm. Singur Mântuitorul nostru, Domnul „și Dumnezeu Hristos ne învață zicând : cercați Scripturile, Scriptură „depărtate lucruri de ochii noștri ne învață, cu acele trecute vremi să „pricepem cele viitoare”.

„Citește cu sănătate această a noastră cu dragoste osteneală”

MIRON COSTIN

„Carele am fost logofăt mare în Moldova”.

CEIA CE POT FACE ȘI INVĂȚĂTORII NOȘTRI.

Pe zidurile școlilor italiene stau lipite aceste porunci :

1. Iubește-ți camarazii tăi de școală, căci ei vor fi în urmă, tovarășii tăi de viață.
2. Iubește învățătura, căci ea e pâinea minții ; respectează pe dascălii tăi, pe tatăl tău și pe mama ta.
3. Fiecare zi caută s'o sfințești, făcând câte un bine cuiva.
4. Cinstește pe oamenii cinștiți, stimează pe toată lumea, nu te închina nimănui.
5. Nu urî pe nimeni, nu înjura pe nimeni, nu te răzbuna, ci apără-ți drepturile și avutul în chip cinstit.
6. Nu fii ticălos și lipsit de curaj. Nu lovi în cei ce nu se pot apăra. Fii prietenul celor slabi, iubește dreptatea.
7. Nu te lua după vorbele amăgitoare ale șarlatanilor. Gândește-te să-ți câștigi traiul prin muncă cinstită. Cei cari trăesc fără a munci, fură pâinea celor cari muncesc.
8. Pentru a cunoaște adevărul, nu te lua după vorbele unora și ale altora. Caută singur pentru a te încredința de adevăr. Nu te lăsa înrîurit de oamenii cari aleargă după glorie. Nu te înșela nici pe tine, nici pe alții.

Cum e răspândită dragostea de carte în alte părți :

În gara orașului Catoviț (Polonia), a fost sărbătorită *biblioteca purtătoare*, în două vagoane de cale ferată. Această bibliotecă înlesnește aducerea cărților și revistelor de folos pentru funcționarii căilor ferate. În vagoanele bibliotecii se găsesc dulapuri cu cărți, o sală de citit și locuri pentru bibliotecari.

Cehoslovacii au sărbătorit de curând, împlinirea a 100 ani dela născocirea celui mai îndemânatic plug, alcătuit la 1827 de săteanul Franț Veverka dela Ribitov și vărul său, fierarul Venceslav.

Anglia numără 14 universități. Germania și Franța câte 19, iar Italia 27. În Statele-Unite se găsesc 59 universități. România are 4 : la București, Cluj, Cernăuți și Iași.

Anglia a cucerit lumea cu Biblia într'o mână și cu negoțul în cealaltă.

Copilul răzgâiat rămâne neînvățat.

GURA.

(din Biblie)

De suflă 'n scânteie : s'aprinde.
Ea arde, trăește, se 'ntinde,
Ajunge o mare de foc.

De scuipi în scânteie : ea moare.
Se stinge din leagăn un soare,
O viață ce n'are noroc.

Și-atunci cu dreptate scrie în carte :
„In gură e viață și moarte”.

LEUL LEU.

(COLIND POPULAR)

Leul, leu s'a lăudat
Că-mi va paște țarina,
Țarina și parina
Și trei rânduri de pământ
Cu voia Domnului Sfânt.
De cu sară
Grâu de vară,
De cu noapte
Oarze coapte,
De cu zori
Grâu cu flori

din com. Moldova (Cet. Albă).

CAMERA DE AGRICULTURĂ.

Înființată în 1925, a avut în curs de 2 ani următoarea activitate :

A înființat în 59 comuni stațiuni de condiționat și selecționat semințele. Așteaptă primirea a încă 44 trioare pentru a înființa stațiuni în toate comunele din județ.

A hotărât înființarea unei ferme pe lotul zootehnic dela Sofienthal, în suprafață de 310 hectare.

A procurat și distribuit în județ 500 kgr. sămânță de lucernă. S'au comandat încă 100 kgr.

A procurat de la soc. „Sămânța” un vagon de grâu selecționat din care 2500 kgr. s'au semănat de Cameră în ogor negru pentru experimentare iar restul s'au distribuit pe regiunile agricole dându-se frunțașilor agricultori pe prețu de cost.

A distribuit în județ gratuit material pentru combaterea bolilor criptogamice.

A procurat pentru Școala de agricultură din Purcari un dormitor pentru elevi cu 80 paturi noi.

A înființat pe lângă aceeași școală o stupină demonstrativă cu 20 stupi „Dadant” cu toate accesoriile necesare.

Și-a procurat 2 tractoare : unul Internațional și altul Hart-Parr.

Lângă stația Cantemir a organizat în Oct. 1927 o demonstrația de arături cu mai multe sisteme de tractoare în vederea propagandei

A înființat pe lângă fiecare regiune agricolă câte un lot demonstrativ de 10 hectare.

A obținut un împrumut de 1 milion de la Ministerul de Agricultură pentru cumpărarea taurilor necesari comunelor din județ pentru regenerarea rasei bovine.

În prezent studiază înființarea unei școli de viticultură.

Dispune de un buget anual de aproape 10 milioane.

ORAȘELE MARI DIN LUME.

New-York (Statele-Unite)	8.000.000 locuitori
Londra (Anglia)	7.500.000 ”
Paris (Franța)	4.150.000 ”
Berlin (Germania)	3.750.000 ”
Chicago (Statele Unite)	2.450.000 ”
Tokio Japonia)	2.500.000 ”
Moscova (Rusia)	2.500.000 ”
Leningrad (Rusia)	1.800.000 ”
Viena (Austria)	1.800.000 ”
Filadelfia (Statele-Unite)	1.600.000 ”
Buenos-Aires (Argentina)	1.500.000 ”
Osaca (Japonia)	1.400.000 ”
Canton (China)	1.300.000 ”
Calcuta (India)	1.250.000 ”

Constantinopol (Turcia)	1.200.000 locuitori
Rio de Janeiro (Brazilia)	1.200.000 „
Bombay (India)	1.150.000 „
Budapesta (Ungaria)	1.100.000 „
Bucureşti (România)	1.000.000 „

SITUAȚIA NUMERICĂ A ANIMALELOR DIN JUDEȚUL CETATEA
ALBĂ PE ANUL 1927.

1. CAI		2. VITE CORNUTE	
R a s s a	Numărul capetelor	R a s s a	Numărul capetelor
Moldovenească	810	Roșie nemțească	10.703
Nemțească	28.652	Basarabeană	43.867
Locală, îmbunătățită	35.363	Simenthal	235
Jumătate sânge englez	346	Olandeză	1.770
Erdenez	310	Pintgau	143
Cai total	65.481	Boi și vaci, total	56.718
3. OI		4. PORCI	
R a s s a	Numărul capetelor	R a s s a	Numărul capetelor
Țurcană	54.655	Jork, Berc (de carne)	17.264
Țigae	237.496	Mangaliță (de grăsime)	11.040
Caracul	379		
Spanca	787		
Merinos	1.494		
Oi total	294.811	Porci total	28.304

5. Alte animale :

Câini	29.663
Măgari	49
Catâri	3
Capre	391
Epuri de casă	145
Total	30.251

Ingrijește-te de trupul tău, dar nu ca și când el ar fi sufletul !

Situația numerică a păsărilor pe 1927 :

Găini	561.838
Gâște	63.126
Rațe	41.495
Curcani	3.446
Păsări total	669.905

Situația albinăritului :

Stupi moderni	890
Stupi vechi	508
Total.	1.488

STAȚIUNI DE MONTĂ PE 1927

Au funcționat în județ 9 stațiuni de montă pentru regenerarea rasei cailor în comunele : Seimeni, Volintiri, Tarutino, Arciz, Ploțc, Paris, Bairamcea, Ivăneștii Noi și Tuzla cu 23 armăsari din rasele : Ardenez, Engleza, Orlow, Oldenburg, jumătate Perșeron, Ghidron, proveniți din depozitele Statului de la Grașu Constanta, Anadolchioi și T. -Severin.

MALADII SOCIALE.

Malaria înregistrează până la 2000 bolnavi consultați pe an. E frecventă în regiunea Nistrului, unde se află întinse stufării.

Tuberculoza e datorită alimentației insuficiente și alcoolismului și bântue în regiunea bulgărească, având 44 % mortalitate ; în 1926 au murit aproape 1000 tuberculoși.

Sifilisul înregistrează aproape 5000 bolnavi în județ, frecvent în primul rând în comunele cu populație rusă și moldovenească.

Conjunctivita granuloasă (trahonul) înregistrează aproape 8000 bolnavi anual, cei mai mulți în regiunile bulgară și germană.

Pelagra a înregistrat 70 bolnavi în anul secetos 1925, în urma hrănirii cu porumb stricat.

Sunt 13 spitale în județ și 2 în oraș ; 16 farmacii în județ și 5 în oraș.

(Din raportul medicului primar al județului Cetatea Albă).

Numai acela e vrednic de libertate,
care știe să și-o cucerească.

COMERȚ, INDUSTRIE.

În Martie 1925 s'a întemeiat camera de comerț și a avut un buget de 3 ½ milioane în 1926 ; 4.600.000 în 1927 și 5.200.000 în 1928. S'au organizat 14 oboare de cereale în : Cetatea Albă, Mannsburg, Culevcea, Sărata, Bairamcea, Diviziai Tătărăști, Tașlăc, Tarutino, Volintiri, Ivăneștii Vechi, Berezina, Arciz și Cazaci, Vechi.

Sunt 10 târguri de vite : Cetatea Albă, Sărata, Bairamcea, Divizia, Tătărăști, Tașlăc, Tarutino, Volintiri, Ivăneștii Vechi, Arciz și Cazacii Vechi.

Camera de comerț are local propriu. În 1928 va înființa o școală comercială. Proiectează redeschiderea navigației pe Marea Neagră și Limanul Nistrului.

Camera de comerț are 12 bursieri la Universități.

În întreg județul sunt 3676 filme comerciale și 841 industriale.

Mori mecanice importante : I. Asvadurov (Cetatea Albă) ; „Progres” (Berezina) ; L. Stilmann (Tarutino) ; Fr. Schock (Borodino) ; L. Haneman & Co. (Arciz) ; M. Wagner & Co. ; „Titan” (Sărata) ; M. Weiser ; Fr. Isert & Haman (Tătărăști) ; C. Gentner (Lichtenthal) ; E. Braverman (Cazaci) ; C. Fischer (Postal) ; I. Enslen (Friedensfeld).

Fabrici de postav mai însemnate : L. & T. Esse (Tătărăști) ; Fr. Cașulschi (Cet. Albă) ; R. Banasch (Tarutino) ; Fabrica județului (Sărata).

Fabrici de mașini agricole : C. Laier & Co. ; A. Lietze ; Enslen (Sărata) ; V. Mesche & Co. (Arciz) ; „Progres” (Tarutino).

Capitalul disponibil, plasat de bănci în județ și oraș până la 175 milioane et. curent și 40 milioane scont.

Deverul aproximativ al industriei și comerțului în 1927 : 1 miliard lei.

Capitalul investit în industria județului lei 250 milioane.

Producția vinului în 1927 : din vița americană 2.096.400 deca, iar din producător direct 5.537.900 deca ; total 7.634.300 deca față de 4.000.000 deca în 1926.

Polițe protestate în 1926 : 6088 ale băncilor pentru 37.150.000 lei
1949 ale particularilor pt. 12.500.000 „

În total 8037 polițe pentru aproape 50 milioane, față de 7199 polițe în valoare de 47 milioane pe primele 9 luni din anul 1927.

Se simte lipsa de capital ieftin și de lungă durată pentru cumpărarea materiei prime ; deaceia industria stagnează.

Morile „Asvadurov” și „Progres” fabrică cele mai bune cantități de făină.

Fabricile de postav produc și pentru nevoile altor județe.

SITUAȚIA IMPOZITELOR DIRECTE.

Nr. contribuabililor		Venitul impozabil	Impozitul
3.676	comercianți	50.519.970	8.082.195
785	industriași	16.698.020	2.337.722
4.281	meseriași	27.943.463	3.353.215
266	liber profesioniști	5.512.020	661.443
78.224	agricultori și viticultori	148.004.227	30.780.854
87.232		249.577.700	45.215.429

REPARTIȚIA PROPRIETARILOR AGRICOLI ÎN JUD. CET. ALBĂ. (după Statistica oficială a M. Finanțe pe 1926).

Proprietatea mică

		hectare arabile
Proprietari până la 5 hect.	44.394 cu	149.873
„ cu peste 5—10 hect.	22.050 „	158.608
	Total 66.444 „	308.481

Proprietatea mijlocie

Proprietari cu 10—50 hect.	11.201	198.173
„ cu 50—100 hect.	542	39.480
	Total 11.743	237.653

Total gospodării 78.187 cu 546.136 ha. arabile plus 103.420 fânețe și islazuri. Deosebit de pământul arabil și islazuri, din numărul total al gospodăriilor,

290 g. posedă 348 ha grădini de zarzavat
1.753 „ 900 ha. livezi pruni
30.412 „ 16.945 ha. vii.

CĂI DE COMUNICAȚIE (ȘOSELE).

Șosele naționale	138,450 km.
„ județene	370,320 „
Drumuri vicinale	301,400 „
„ comunale	397,470 „
Total	1207,680 „

Din acestea, împietruite :

Șosele naționale	10,265 km.
„ județene	23,340 „
Total	33,605 „

S'au efectuat pe timpul dela 1922—1927 următoarele lucrări :

Construcții de noi șosele	7,068 km.
Pietruiri de șosele existente	12,864 „
Studii și proiecte	22,812 „

S'au construit din nou 20 poduri ; s'au reparat 22 ; digul Tuzla-Bazarianca, 140 m. lungime și 5. m. lățime.

S'a reconstruit digul de apărare din piatră de 52,80 m. lungime, 2 m. înălțime și 6 m. lățime peste lacul Alibei.

Afară de acestea s'au executat diferite lucrări de întocmirea proiectelor și devizelor p. reparația bisericilor, spitalelor, școalelor și a diferite clădiri publice în județ.

Budget anual 4.000.000 lei.

BĂLȚI. — PESCĂRIE.

Numirea bălții	Suprafața	A n u l	Cantitatea pescuită în Kg. în anii 1920 și 1927	Observațiuni
Limanul Nistrului	35.000 ha.	în 1920 în 1927	180.300 313.775	Cea mai mare producție a fost în 1926 : 532.000 kg.
Marea Neagră	— — — —	în 1920 în 1927	147.100 212.100	Idem în 1922 : 489.000 kgr.
Lacul Ali-Bei (Burnas)	15.000 ha.	în 1920 în 1927	41.500 52.656	Idem în 1922 : 201.500 kgr.
Lacul Șabalat	3.000 ha.	în 1920 în 1927	2.503 63.513	Idem în 1923 : 88.700 kgr.
Palanca	9.400 ha.	<div> </div>		
Corcmaz	200 ha.			
Purcari	225 ha.			
Răscăieți	136 ha.			
Malul drept al Nistrului.				

Bălțile au fost arendate la
particulari și nu se cunoaște
cantitatea pescuită

SPRE INFRAȚIREA SUFLETEASCĂ.

Paralel cu activitatea desfășurată în orașul Cetatea Albă de Căminul cultural, câțiva entuziaști slujbași resfirați prin satele județului, au muncit stăruitor spre a face apropierea sufletească a satelor, părăsite în trecut, și ținute departe de lumina culturii și limbii românești.

În 1923, D-l I. Săndulescu, magistrat pune temeiul unei secțiuni a *ligii culturale*, în cea mai mare comună moldovenească, Volintiri.

Această secțiune are 110 membri și a luat parte activă la congresele anuale ale Ligii : la Suceava (1924), la Timișoara (1925), la Blaj (1926) și la Tg. Mureș (1927) ; a trimis 3 fiice de săteni, normaliste la școale de misionare dela Vălenii de Munte. A cumpărat un local pentru școală, contribuind cu 27.000 lei. Biblioteca populară are 750 volume, iar muzeul regional-etnografic dispune de 400 obiecte, de interes istoric pentru județul Cetatea Albă, în special regiunea moldovenească.

În 1923 tot un magistrat, d. C. Trenchea întemeiază la Șaba (colonie elvețiană) o a doua secțiune a ligii culturale. Are 150 membri și a început construirea unei case naționale. A organizat o orchestră și un cor ; a participat la congresele anuale ale ligii culturale ; a trimis 2 absolvenți de liceu la școala de misionare.

Începând din 1923, în fiecare vară, auditori numeroși din județul Cetatea Albă au luat parte la cursurile din Vălenii de Munte.

E de remarcă că și minoritarii au luat parte la aceste manifestări de cultură românească și apropiere sufletească. În 1923 un grup de 15 profesori și elevi dela liceul german din Tarutino și Școala Werner din Sărata au audiat 30 zile cursurile d-lui Iorga.

La 23 Nov. 1923, d-l avocat D. Finichi întemeiază cercul cultural „Basarabia Jună” în centrul german *Tarutino*. Are 85 membri și 600 volume în bibliotecă.

Căminul cultural a trimis în vara anului 1924 câțiva tineri elevi și învățători în excursiunea organizată de Atheneul popular „Tătărași” din Iași, în Ardeal iar în 1925 un grup de 40 săteni, învățători și slujbași din sate, sub conducerea D lui Traian Mărdan, avocat și fost subprefect al județului au putut admira cele mai frumoase localități ale Ardealului, Bucovinei și Maramureșului sub auspiciile Atheneului „Tătărași”. Acest Ateneu a făcut o frumoasă excursie la Cetatea Albă în 1924, fiind primit de căminul cultural.

În August 1926 un numeros grup de învățători au luat parte la congresul înălțător al „Astrei” la Zălau (Transilvania) sub conducerea D-lor : T. Iacobescu, președintele „Astrei” din Cetatea Albă, D. Popescu, revizor școlar și Tr. Mărdan, subprefect. S’a vizitat cu acel prilej Bocșa Română, unde se află mormântul lui

S. Bărnuț și Gorăslău, unde s'a desvelit un monument ridicat în amintirea Voievodului Mihaiu.

Auditorii cursurilor de vară din Vălenii de Munte, în număr de 150 sub conducerea D-lui Profesor N. Iorga au vizitat în August 1926 Cetatea Albă, Bugaz,

Un colț al Cetății

Șaba, Volintiri, primiți fiind de căminul cultural și de școalele din oraș în frunte cu profesorii lor.

În Maiu 1926 soc. „*Tinerimea Română*”, (președinte d-l Nae Dumitrescu) a vizitat orașul Cetatea Albă, Bugaz și Budachi și a organizat o impozantă șezătoare în incinta cetății, cu prilejul căreia s’au împărțit premiile elevilor din toată țara.

În 1927 Ministerul Instrucțiunii întemeiază un *centru cultural* la Cetatea Albă, sub conducerea D-lui Silviu Patraș, directorul școlii normale, spre a da impuls activității extrașcolare în cuprinsul județului.

S’au ținut șezători și conferințe la teatrele din oraș și la Căminul cultural.

Asociațiunea pentru cultura poporului „Astra”. Intemeiată în anul 1924 din inițiativa căpitanului Mihail Dumitrașcu, *despărțământul Cetatea Albă al „Astrei”* a desfășurat o vie activitate mai ales la sate, unde a distribuit mii de cărți populare.

Are 359 membri din orașul Cetatea Albă și 283 dela sate.

Asociațiunea a organizat cursuri de adulți și a dat premii de câte 2000 lei învățătorilor : L. Teodorescu (Căplani), T. Răileanu (Moldova), S. Serbina (Gura Roșie) și V. Sârbu (Râscăieți), cari au obținut cele mai bune rezultate la aceste cursuri. A distribuit biblioteci populare în comunele : Olănești, Tuzla, Scandiba, Noul-Caragaci, Săraria, Slobozia, Satu Nou, Tudora, Faraoani, Purcari, Frumușica Nouă, Râscăieți, Corcmaz, Tașlăc, Han-Câșla, Palanca, Feștelița, Popovca, Ermoclia, Budachi, Nicolaenii Noi, Zolocari, Șagani, Teplița, Crasna, cu câte 250 volume ; în comunele : Carahasan (100), Deleni (50), Roșia (37), Tătărăști (58), Sărata (59), Turlachi (43), Bairamcea (38).

A mai trimis biblioteci de câte 62 volume : Liceului de băieți, Liceului de fete din Cetatea Albă și cercului cultural din Tuzla, iar Căminului Cultural „*Principele Carol*” din Cetatea Albă o bibliotecă cu 210 volume ; școalelor „*Regele Ferdinand*” și „*Regina Maria*” din Cetatea Albă câte 270 volume.

S’au întemeiat cercuri culturale, filiale ale Astrei în satele : Tașlăc, Purcari, Carahasan, Tudora, Gura Roșie, Slobozia, Râscăieți, Palanca, Teplița, Sărata, Satu Nou, unde se află biblioteci populare, înzestrate de Asociațiunea „Astra” (cu sediul la Sibiu) și de Cassa Școalelor. *Despărțământul* a organizat o școală de adulți și în Regimentul 35 Infanterie, dăruind numeros material didactic soldaților.

„Astra” lucrează în deplin acord cu Căminul Cultural (Cetatea Albă) în al cărui local se află astăzi sediul său și bibliotecă.

CÂNTEC.

Dragă codrule, te las
Plec pe căi străine...
Chezășie mi-a rămas
Inima la tine.

Tu mai învățat să cânt
Din copilărie
Și de-atunci n’am pe pământ
Altă bucurie!...

St. O. Iosif

MIORIȚA.

Pe-un picior de plaiu,
 Pe-o gură de raiu,
 Iată vin în cale,
 Se cobor la vale
 Trei turme de miei
 Cu trei ciobănei.
 Unu-i Moldovean,
 Unu-i Ungurean
 Și unu-i Vrâncean ;
 Iar cel Ungurean
 Și cu cel Vrâncean
 Măre, se vorbiră,
 Ei se sfătuiră
 Pe l'apus de soare,
 Ca să mi-l omoare
 Pe cel Moldovan,
 Că-i mai ortoman
 Ș'are oi mai multe,
 Măndre și cornute,
 Și cai învățați
 Și câni mai bărbați!...
 Dar cea Mioriță
 Cu lâna plăviță,
 De trei zile 'ncoace
 Gura nu-i mai tace,
 Iarba nu-mi mai place.

— „Mioriță lae,
 Lae, bucălae,
 De trei zile 'ncoace
 Gura nu-ți mai tace!
 Ori iarba nu-ți place,
 Ori ești bolnăvioară,
 Drăguță Mioară?”
 — Drăguțele bace!
 Dă-ți oile 'ncoace
 La negru zăvoiu,
 Că-i iarba de noi
 Și umbră de voi.
 Stăpâne, stăpâne,
 Iți chiamă ș'un câne
 Cel mai bărbătesc
 Și cel mai frățesc,
 Că l'apus de soare,
 Vreau să mi te-omoare
 Baciul Ungurean
 Și cu cel Vrâncean!”
 — „Oiță Bârsană,
 De ești năsdărăvană
 Și de-ar fi să mor
 În câmp de mohor,
 Să-i spui lui Vrâncean
 Și lui Ungurean,

Ca să mă îngroape
 Aici pe aproape
 În strunga de oi,
 Să fiu tot cu voi,
 În dosul stânii
 Să-mi aud câinii
 Astea să le spui ;
 Iar la cap să-mi pui
 Fluieraş de fag,
 Mult zice cu drag!
 Fluieraş de os,
 Mult zice duios!
 Fluieraş de soc,
 Mult zice cu foc!
 Vântul când a bate
 Prin ele-a răsbate
 Ş'oile s'or strânge,
 Pe mine m'or plânge
 Cu lacrimi de sânge!
 Iar tu de omor
 Să nu le spui lor.
 Să le spui curat,
 Când m'am însurat
 Cu-o mândră Crăeasă,
 A lumii mireasă :
 Că la nunta mea
 A căzut o stea ;
 Soarele şi luna
 Mi-au ținut cununa ;
 Brazi şi păltinaşi,
 I-am avut nuntaşi,
 Preoţi, munţii mari,
 Păsări, lăutari,
 Păsărele mii
 Şi stele făclii!

Iar dacă-i zări,
 Dacă-i întâlni
 Măicuţă bătrână
 Cu brâul de lână,
 Din ochi lăcrimând,
 Pe câmpi alergând
 Şi la toţi zicând :
 „Cine-a cunoscut,
 Cine mi-a văzut,
 Mândru ciobănel
 Tras printr'un inel?
 Feţişoara lui,
 Spuma laptelui ;
 Mustecioara lui,
 Spicul grâului ;
 Perişorul lui,
 Pana corbului ;
 Ochişorii lui,
 Mura câmpului!...
 Tu, mioara mea,
 Să te 'nduri de ea
 Şi-i spune curat,
 Când m'am însurat
 C'o fată de craiu
 Pe-o gură de raiu
 Iar la cea măicuţă,
 Să nu-i spui, drăguţă,
 Că la nunta mea ;
 A căzut o stea
 C'am avut nuntaşi
 Brazi şi păltinaşi ;
 Preoţi, munţii mari,
 Păsări, lăutari,
 Păsărele mii
 Şi stele făclii".

(Poporală, colecţia V. Alexandri)

ȚĂRILE PĂMANTULUI.

EUROPA

Monarhii : Marea Britanie (Anglia), Italia, Spania, Belgia, Olanda, Danemarca, Suedia, Norvegia, Iugoslavia, Bulgaria, Luxemburg, Monaco, România.

Republici : Franța, Portugalia, Germania, Polonia, Elveția, Cehoslovacia, Austria, Ungaria, Albania, Grecia, Turcia, Rusia, Lituania, Letonia, Estonia, Finlanda. Dantzig (oraș liber).

AMERICA

Republici : Statele-Unite, Mexico, Nicaragua, Costa Rica, Cuba, Dominica, Guatemala, Haiti, Panama, Salvador, Honduras, Venezuela, Peru, Brazilia, Argentina, Bolivia, Chili, Columbia, Ecuador, Uruguay, Paraguay.

Posesiuni engleze : Canada, Labrador, Honduras, Guyana, Georgia, Falkland, Indiile occidentale.

Posesiuni franceze : Guadelupa, Saint Pierre și Miguelon, Désiderate și Petite-Terre, Saintes, Marie-Salante, Martinica, Guyana.

Posesiuni olandeze : Curaçao, Guyana.

AFRICA

Monarhii : Egipt, Abisinia, Maroc, Tunisia, Zanzibar.

OCEANIA

Posesiuni americane, japoneze, portugheze, engleze, olandeze și franceze.

ASIA

Monarhii : Afganistan, Anam, Oman, Persia, Siam, Japonia, Cambodge, Laos, Nepaul.

Republici : Armenia, China, Georgia.

Colonii engleze : India, Ceylan, Aden, Palestina, Mesopotania, Transiordania.

italiene : Rhodes, Dodecanez.

japoneze : Coreea, Sakalin, Volcano.

portugheze : Macao, India portugheză.

rusești : Siberia, Turkestan, Transcaucazia.

franceze : Anam, Cochinchina, Laos, Tonkin.

CUPRINSUL :

	Pag.
1. Regele (cu fotografie)	3
2. Regența	4
3. Lumină, fraților, lumină!	4
4. Calendar (Ianuar, Fevruar, Mart)	5
5. Regele Ferdinand (cu fotografie)	8
6. Calendar (April, Maiu, Iunie)	9
7. Patriarhul (cu fotografie)	12
8. Calendar (Iulie, Aug., Sept., Oct., Nov., Decembrie)	13
9. Cronologie	19
10. Despre stilul vechiu și stilul nou de Pr. Tăureanu	20
11. Cetatea-Albă de N. Iorga (cu fotografie)	28
12. Omagiu d-lui N. Iorga (cu clișeu)	29
13. Intemeietorii cercului cultural Cetatea-Albă	30
14. Istoricul și activitatea Căminului Cultural 1918—1928 (cu 7 clișee), de Em. A. Mănescu	31
15. Plugarul și copiii lui de St. O. Iosif	40
16. In slujba adevărată (cu 1 fotografie) I. Mihalache	41
17. Cum s'a întemeiat Cercul Cultural „Cetatea Albă”, Remus P. Iliescu	44
18. La Akerman, de Octavian Goga	50
19. Scrisoare (cu 1 clișeu) de Gh. Mugur	51
20. Din trecutul Cetății-Albe până la stăpânirea moldovenească (cu 8 clișee), Paul Nicorescu	54
21. Părcălabii moldoveni ai Cetății-Albe	68
22. Din trecutul Cetății-Albe — Dela Alexandru cel Bun până în zilele noastre (cu 8 clișee), Gr. Avakian	69
23. Limba noastră de Al. Mateevici	85

	Pag.
24. Scriitorii ruși despre Basarabia	86
25. Ce s'a tipărit în Cetatea-Albă (1918—1928)	87
26. Privind spre trecut (cu o fotografie), de T. Iacobescu	88
27. Rostul căminului cultural (cu un clișeu), de I. Gr. Opreșan	91
28. Cântec, de St. O. Iosif	92
29. Despre prietenie, Zoroastru și Mahomed	93
30. O seară la Cetatea-Albă (cu 2 clișee), N. Dunăreanu	94
31. Moldovenii Basarabeni (cu 1 clișeu), I. Nistor	101
32. Despre neam și țară. de Șt. Ciobanu	102
33. Hristos a înviat! de Al. Vlahuță	104
34. Limanul Nistrului (cu 2 clișee), de Căpitan Iacomi	105
35. Cărturari și Vlădiri moldoveni cu cari se mândrește cultura rusă	109
36. Rugăciune, de Mihail Eminescu	110
37. Ce fel de cântece se folosesc în școlile americane	110
38. Vadul Cetății-Albe, limanul de corăbii de Apostol Culea (cu 3 clișee)	111
39. Vorbe înțelepte de Dimitrie Cantemir	119
40. Akermanul, de Mihail Munteanu	120
41. „Cetatea-Albă”, de Remus P. Iliescu	121
42. Istoria Sfântului Ioan cel Nou (cu 2 clișee), de Vichente Prisăcariu	23
43. Vorbe înțelepte, de Dimitrie Cantemir	126
44. Cetatea-Albă, de Ion Buzdugan	127
45. Marea Neagră, de Pan. Halippa	128
46. Capul pământului și la începutul mării de Em. Bucuță	129
47. Stepele Akkermanului de Adam Mickiewicz	131
48. Ziarele apărute în Cetatea-Albă (1918—1928)	132
49. Țărani cărturari	132
50. Școala de județul Cetatea-Albă (cu 5 clișee)	133
51. Câți învățători are România	137
52. Mărgăritare biblice	137
53. Colind bătrânesc (popular).	138
54. „Fata popii din Chițcani” (joc popular)	139
55. Vieața, de V. Bogrea	140
56. Cum s'a numit Cetatea-Albă pe vremuri	141
57. Convenția dela Akerman	141
58. Vorbe înțelepte, de Dimitrie Cantemir	141
59. Pagini vechi (cu 1 clișeu), de Pavel Crușevan	142
60. Date din descrierea Bugeacului (1827)	143
61. Cântec (popular)	145
62. Note etnografice (cu 8 clișee), de V. Mirescu...	146
63. Intemeiați case de sfat și cetire	155
64. Povestea suferinții, de Mih. Lupescu	156
65. Cei dintâi șefi de autorități din Cetatea-Albă	157
66. Doamne Isus Hristoase! (colind)	158
67. Bunica, de St. O. Iosif	158
68. Aplicarea reformei agrare în județul Cetatea-Albă (cu 1 clișeu), de V. Mirescu	159

69. Ce s'a scris mai frumos dealungul veacurilor	162
70. Stațiuni climaterice și balneare (cu 2 clișee)	163
71. Pelimanul Nistrului, de Mih. Munteanu	165
72. Mișcarea cooperativă (cu 1 clișeu), de Ilarion Stepanov	166
73. Situația agricolă (cu 1 clișeu), V. M.	170
74. Indemn la cetire — Miron Costin	173
75. Ceiace pot face și învățătorii noștri.	174
76. Gura (din Biblie)	175
77. Leul leu (colind)	175
78. Camera de agricultură	176
79. Orașele mari din lume	176
80. Situația numerică a animalelor din județul Cetatea-Albă, pe 1927	177
81. Stațiunea de montă	178
82. Maladii sociale	178
83. Comerț — Industrie	179
84. Situația impozitelor directe, repartiția proprietății agricole	180
85. Căi de comunicație	180
86. Bălți — Pescărie ?	181
87. Spre înfăptuirea sufletească	182
88. Cântec, de St. O. Iosif	184
89. Miorița, ...	185
90. Țara noastră	187
91. Țările pământului	188

.....
TIPARUL TIPOGRAFIEI
FUNDAȚIEI CULTURALE
„PRINCIPELE CAROL”
B U C U R E Ș T I
STRADA LATINA No. 10
.....

5797